

19205

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BATTALGAZİ'DE (ESKİMALATYA)
NÜFUS VE YERLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

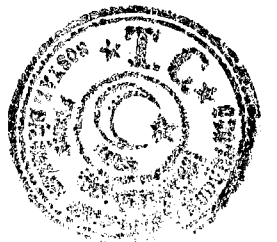
ARŞ.GÖR. Metin KIRIMHAN
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

TEZ YÖNETİCİSİ
PROF.DR. H.Hilmi KARABORAN

ELAZIĞ-1990

T.C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi



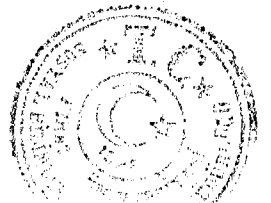
- Ö N S Ö Z -

Yeryüzünde yerleşme faaliyetleri, insan toplumları ile birlikte ve eşit koşulları içinde maziden günümüze kadar ulaşabilmiş olup, bu süreç içerisinde insan toplumları ve paralelinde yerleşme faaliyetleri de değişimlere (evrimlere) uğramıştır.

Zaman içinde insan toplumları sosyal, kültürel ve ekonomik yönlerden değişimler geçirmişler, böylece yeni şartlar ölçüsünde yerleşme faaliyetleride çok yönlü olarak sözkonusu değişime ayak uydurmuşlardır.

Bilindiği gibi, yeryüzünde yerleşme faaliyetleri ve bunların dağılışı üzerinde, Fiziki (Doğal) ve Beşeri faktörler önemli olup, sözkonusu faaliyetler bu faktörlerle sürekli etkileşim halindedirler. Yine, özellikle Anadolu ve yakın çevresi, yerleşme faaliyetleri açısından olumlu şartlara sahip olduğundan, burası insanlık tarihi ve yerleşmeler açısından en eski uygarlık merkezlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Şöyle ki, buradaki yerleşme faaliyetleri, konu ile ilgili araştırmacılar tarafından Paleolitik ve Neolitik devrelere kadar indirilebilmektedir. Dolayısı ile bu alan üzerindeki mevcut beşeri faaliyetler, çok karmaşık bir yapıya sahip olup, günümüze kadar türlü değişiklik ve gelişmelerle dolu bir "Yerleşme Tarihi" oluşturmaktadır. Yine bu değişme ve gelişmeler sonucunda çeşitli problemler ortaya çıkmış, ancak bu problemler zaman içerisinde değişen şartlara göre ya çözümlenebilmiş, yahutda yeterince çözümlenemeyerek ciddi bunalımlara sebep olmuştur.

Günümüzde mesken ve mesken topluluklarının oluşturduğu köy, kasaba ve şehir gibi yerleşim birimleri ile ilgilenen a-



araştırmacılar,yine tarih çağları boyunca insan toplumlarının sosyo-ekonomik yapısındaki değişim ve gelişmelere paralel olarak,yerleşme birimleri üzerinde durmuşlar ve durmaktadırlar. Ülkemizde,özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde başlatılan yoğun çalışmalarla şehirleşme olayının,çağın en çarpıcı olaylarından birisi olduğu sonucuna varılmış olup,bu görüş konu ile ilgili olan araştırmacıların ortaya koydukları ortak bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınma ilkeleri önde tutulan ülkemizde,gelişen sosyo-ekonomik şartlar çerçevesinde,yeni ekonomik ve kültürel merkezlerin oluşturulması için,Yerleşme Coğrafyası çerçevesinde şehir ve köy yerleşmelerinin değerlendirilerek fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Türkiye'de köy,kasaba ve şehir gibi yerleşme birimleri ile ilgili olarak yapılacak bölge plânlaması çalışmalarında yardımcı olabileceğini ümit ettiğimiz bu yüksek lisans tez çalışmamda (araştırmalarımda),bana yardımlarını esirgemeyen ve konu ile ilgili olarak vermiş olduğu kıymetli bilgileri için sayın hocam Prof.Dr. H.Hilmi KARABORAN'a ,ayrıca bu çalışmamda tavsiyelerinden yararlandığım sayın hocam Yard.Doç. Dr.Saadettin TONBUL'a şükranlarımı sunarım.Yine göstermiş oldukları yakın ilgi ve alâkaları için bölüm arkadaşlarıma ve araştırmamız boyunca kolaylık sağlayan Battalgazi İlçesi Kaymakamlığı,Belediye Başkanlığı ve tüm devlet kuruluşlarına içten teşekkür eder,sevgi ve saygılarımı sunarım.

Metin KIRIMHAN

Temmuz-1990



B A T T A L G A Z İ ' D E (E S K İ M A L A T Y A)

N Ü F U S V E Y E R L E Ş M E

<u>İÇİNDEKİLER</u>	<u>SAYFA NO</u>
TABLO VE ŞEKİLLER	IV
FOTOĞRAFLAR	V
HARİTALAR	VI
GİRİŞ	VII
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	X
B. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU	XII
C. ARAŞTIRMADA UYGULANAN METODLAR	XII
<u>1. ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ</u>	
1.1. JEOLojİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER	1
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ	4
1.3. SU KAYNAKLARI	9
1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	10
1.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ	12
<u>2. ARAŞTIRMA SAHASININ NÜFUS ÖZELLİKLERİ</u>	
2.1. GENEL BAKIŞ	16
2.2. NÜFUSUN ARTIŞI	18
2.3. NÜFUS HAREKETLERİ	21
2.3.1. DOĞUMLAR VE ÖLÜMLER	22
2.3.2. GÖÇLER	23
2.3.2.1. İLÇE MERKEZİ'NE GÖÇLER	25
2.3.2.2. İLÇE MERKEZİ'NDEN GÖÇLER	25
2.4. NÜFUSUN SOSYAL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ	25

2.4.1. NÜFUSUN CİNSİYET VE YAŞ DURUMU	26
2.4.2. NÜFUSUN SOSYAL YAPISI,ESKİ AİLELERİN DAĞILIŞI,MESLEK GRUPLARI VE KÜLTÜREL DURUM	27
2.4.3. MAHALLE NÜFUS YOĞUNLUKLARI VE DAĞILIMI	30
3. <u>ARAŞTIRMA SAHASININ YERLEŞME ÖZELLİKLERİ</u>	
3.1. YERLEŞMELERİN DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	32
3.1.1. DOĞAL (FİZİKİ) FAKTÖRLER	32
3.1.2. BEŞERİ FAKTÖRLER	34
3.2. ARAŞTIRMA SAHASININ TARİHİ COĞRAFYASI VE KÜLTÜR YÖRESİ DEĞİŞİKLİĞİ,BATTALGAZİ'NİN (ESKİMALATYA)KURULUŞ VE GELİŞMESİ	36
3.3. YERLEŞMENİN KURULUŞ YERİ VE ÖZELLİKLERİ	45
3.4. MESKEN ŞEKİLLERİ	48
3.4.1. YAPI MALZEMESİNE GÖRE MESKENLER	50
3.4.2. FONKSİYONLARINA GÖRE MESKENLER	50
3.4.3. ÖRTÜ MALZEMESİNE VE ÇATI EĞİMİNE GÖRE MESKENLER	51
3.4.4. KAT DURUMUNA GÖRE MESKENLER	52
3.5. MESKENLERDE PLÂN	52
4. <u>MERKEZİ YER OLARAK BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ</u>	
4.1. MERKEZİ YER KAVRAMININ AÇIKLANMASI	54
4.2. MERKEZİ YER ARAŞTIRMASININ HEDEFİ	56
4.3. MERKEZİ YER OLARAK BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ VE BU HUSUSTA İLÇE MERKEZİ'NDE UYGULANAN ANKET FAALİYETLERİ	57

5. BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ'NİN GÜNÜMÜZDEKİ

FONKSİYONLARI

5.1. ŞEHİR FONKSİYONU	60
5.1.1. İDARİ FONKSİYON	63
5.1.2. KÜLTÜREL FONKSİYON	65
5.1.3. SOSYAL FONKSİYONLAR	67
5.1.4. EKONOMİK FONKSİYONU	68
5.1.4.1. TİCARET	69
5.1.4.2. ENDÜSTRİ VE EL SANATLARI	74
5.1.4.3. ULAŞIM	78
5.1.4.4. ZİRAAT VE HAYVANCILIK	80
5.1.4.5. TURİZM	88

6. BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ'NİN FİZYONOMİK VE

FONKSİYONEL BÖLÜNÜŞÜ VE FARKLI KULLANILAN

ALANLARI

6.1. İMAR FAALİYETLERİ	98
6.2. ŞEHİRİÇİ FONKSİYON ALANLARININ DAĞILIŞI	102

SONUÇ	107
-------	-----

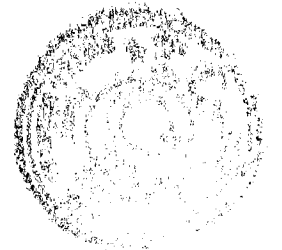
EKLER :

ANKET FORMU

ARAŞTIRMA SONUNDA ELDE EDİLEN KANTİTATİF VE	110
---	-----

KALİTATİF TABLOLAR

BİBLİYOGRAFYA	115
---------------	-----



<u>TABLO VE ŞEKİLLER</u>	<u>SAYFA NO</u>
TABLO: 1	6
TABLO: 2	7
TABLO: 3	"
TABLO: 4	"
TABLO: 5	"
TABLO: 6	"
TABLO: 7	"
TABLO: 8	8
TABLO: 9	20
TABLO: 10	26
TABLO: 12	84
TABLO: 13	"
TABLO: 14	85
TABLO: 15	"
TABLO: 16	86
ŞEKİL: 1	47
ŞEKİL: 2	90/A

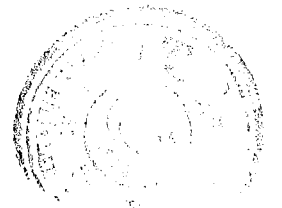
FOTOĞRAFLAR

SAYFA NO

1-2	121
3-4	122
5-6	123
7-8	124
9-10	125
11	126
12-13	127
14-15	128
16-17	129
18-19	130
20-21	131
22-23	132
24-25	133
26-27	134
28-29	135
30	136

HARİTALAR :

- HARİTA: 1 Battalgazi İlçesi Lokasyon Haritası.
HARİTA: 2 Battalgazi İlçesi Topoğrafya Haritası.
HARİTA: 3 Malatya Ovası Jeomorfolojik-Tetonik Haritası.
HARİTA: 4 Battalgazi İlçesi Toprak Haritası.
HARİTA: 5 Battalgazi İlçesi İdari Sınırlar Haritası.
HARİTA: 6 Battalgazi'de Şehiriçi Farklı Kullanılış Alan-
ları.
HARİTA: 7 Battalgazi'de Fonksiyon Sahalarının Dağılışı.



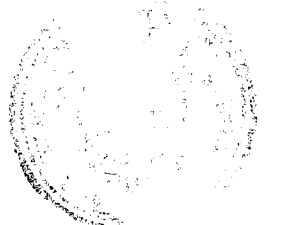
GİRİŞ :

Günümüzde toplum ve toplumsal meselelerle uğraşan araştırmacılar, özellikle batı toplumlarının son dönemlerinde ortaya çıkan şehirleşme faaliyetleri ile yakından ilgilenmekte ve bu konularda çok değişik amaçlı çalışmalar yapmaktadırlar.

Hızla gelişen sanayileşme faaliyetleri, arkasından yine aynı, belki daha da hızlı gelişen şehirleşme olayına sebep olmuştur ve olmaktadır. Sanayileşme ile ortaya çıkan insanlar arası ilişkiler, en yüksek boyutlarda ve çarpıcı bir biçimde kendisini şehirlerde göstermiştir. Ayrıca bu nedene bağlı olarak şehirler, toplumlardaki değişikliklere sebep olmakta ve yeni şekillenen toplumun özelliklerini bünyesinde taşımaktadırlar.

Mesken ve mesken topluluklarının oluşturduğu köy, kasa-ba ve şehirler, yeryüzünde insan hayatı ve faaliyetlerinin dayanak noktaları olup, bu hayat ve faaliyetlerin en karakteristik ve en göze çarpanları, Yerleşme Coğrafyası'nın araştırmalarına konu teşkil etmektedir. Ticaret, ulaşım ve endüstrinin merkezi olan şehirler, aynı zamanda siyasi-idari organizasyonun, kültür-fikir ve sanatın doğduğu yerler olup, bütün bu çeşit faaliyetlerin adeta bir nevi atölyesidirler. Böylece söz konusu yerleşme şekilleri bir memleketin medeniyetinin olduğu kadar, aynı zamanda o memlekette hakim hayat tarzı yahut ekonomi şeklininde görüntüsüdürler. Bu itibarla şehirler en mükemmel coğrafi olaylar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Türkiye'de özellikle Cumhuriyetin İlanı'ndan sonra gelişen sosyo-ekonomik faaliyetler sonucu, kentleşme olayı hız-



lanmış ve buna paralel olarak ortaya çıkan problemlerle ilgilenen araştırmacılar da çeşitli fikir ve görüşlerini ortaya koyan çalışmalar yapmışlardır.

BDİE'nün yayınlarında,1924 tarihli ve o tarihte yürürlüğe giren "Köy Kanunu" esas alınarak kaza idaresi (Kaymakamlık) olan bütün yerleşme merkezleri,nüfusları ne olursa olsun dikkate alınmadan şehir olarak belirtilmiştir.

Ancak Modern Türkiye Coğrafyası araştırmacıları ve şehircilik konusu ile uğraşan diğer araştırmacılara göre,bu konuda belirtilen resmi kriterler yeterli görülmemiştir.Çünkü hiçbir kanıtlayıcı belge ortaya koymadan ve nüfus sayılarında hiç gözönüne alınmadan,bütün ilçe merkezleri ve belediyelikler,bu adı geçen kanun çerçevesinde şehir kategorisi içerisinde yer almışlardır.

Meskun bir yere ilmi mânâda şehir denilebilmesi için oranın mutlaka bir idari merkez olması icab etmez.Fakat buna karşılık bu meskun yerin yaşayışı hemen tamamen toprağa bağlı kalmayıp,bünyesi içinde toprağa bağlı bulunmayan geçim kaynaklarının katılması ile bir iş bölümünün belirmesi gerekir.

DARKOT'a göre böyle bir iş bölümünün belirmesi,o yerde nüfus sayısının artması ile doğru orantılıdır.Ona göre iş bölümü,nüfusu 3000 den daha fazla olan yerleşme birimlerinde belirebilmekte,10.000 ve daha fazla nüfuslu birimlerde ise iş bölümü daha da kuvvetlenmektedir.Buralarda artık ticaret,ulaşım,küçük ve büyük sanatlar gibi çeşitli geçim kaynakları,hemen hemen topraktan geçim tarzından daha önemli duruma gelmiştir.DARKOT,1955 yılında yayınladığı bilimsel araştırmasın-

da "meskun bir yere ilmi manada şehir denilebilmesi için oranın mutlaka bir idare merkezi olması icab etmez" diyerek, şehir ile köy ayırımında 3000 nüfusunu sınır olarak kabul etmektedir. DARKOT, 3000-10.000 nüfuslu meskun yerleri kasaba, 10.000-100.000 nüfuslu meskun yerleri şehir ve 100.000 den daha fazla nüfusa sahip olan meskun yerleride büyük şehir olarak isimlendirir.

SBF eski öğretim üyelerinden Ernest REUTER tarafından 1943 yılında ileri sürülen fikre göre Türkiye'de bir yerin şehir karakterine ulaşması için, en aşağı 10.000 nüfuslu olması gerekmektedir. Bu görüş, bir kısım Türk coğrafyacıları, ekonomistleri, şehirci ve politik bilimcileri tarafından benimsenmiştir. Örneğin; İstanbul Üniv. İktisad Fakültesi öğretim üyelerinden Ö. Celal SARÇ aynı görüşü kabul ederek, nüfusu 10.000 olan yerlerde hertürlü köy karakterinin varlığını kaybettiğini ve buralarda çok az kişinin primer (zirai) sektörde uğraştığını belirtmektedir.

Yine Türk coğrafyacılarından TUMERTEKİN ve TUNÇDİLEK, SBF öğretim üyelerinden KELEŞ ve YAVUZ gibi şehircilik bilimi araştırmacıları, 10.000 nüfus sayısını bir şehir yerleşmesi için alt sınır olarak kabul etmişlerdir. Türk coğrafyacılarından TOLUN-DENKER de şehirleşme özellikleri üzerinde durmuş ve bunların en önemlisi olarakta "nüfus Kriteri" üzerinde durmuştur. YÜCEL ise köy-şehir ayırımında nüfus sayısı yerine, bunların nüfuslarının farklı hayat tarzlarının araştırılmasını ve bu şekilde sonuca gidilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Şöyleki, köyün başlıca tarıma dayanan tekdüze hayatına karşılık, şehrin fonksiyonları çeşitli ve esas itibariyle endüstri, ticaret, kültür, idari, sosyal ve askeridir.

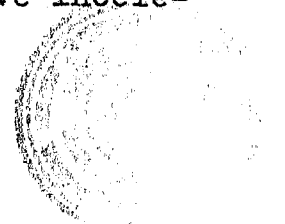
Türkiye'de son yıllarda konu ile ilgili olarak doğrudan küçük yerleşmeler üzerinde yapılan monografya türündeki çalışmalar ve küçük yerel (mevzii) araştırmalar sık sık yapılıyor ise de şimdiye kadar ancak münferiden yayınlanabilen küçük şehir karakterinde olan yerleşmeler üzerine olan araştırmalar büyük ve orta büyüklükteki şehirler üzerine yapılan araştırmalar yanında az sayıdadırlar (KARABORAN H.H.,1983,s.48-54).

Yapmış olduğumuz bu çalışma öğrenimimiz ve özellikle yüksek lisans dersleri esnasında almış olduğumuz bilgiler ve metodlar ışığında, özellikle küçük şehir karakterinde olan yerleşmelerle ilgili olup, bu konuda yapılmış ve yapılacak olan çalışmalar katkıda bulunabilmesi amacıyla yöneliktir.

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI :

Bütünü ile coğrafyanın, özellikle Beşeri Coğrafya'nın bir dalı olan Yerleşme Coğrafyası, yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyonlarını), yoğunluklarını, fizyonomilerini (büyüklüklerini ve planlarını) ve fonksiyonlarını araştıran bir bilim dalıdır. Araştırma ve inceleme konularını ise doğal olarak köy, kasaba ve şehirler gibi yerleşme birimleri oluşturmaktadır. Sözkonusu yerleşme birimlerini (şekillerini), bu bilimle uğraşan araştırmacılar genel olarak, özellikle ülkemizde Kırsal ve Şehir Yerleşmeleri olarak iki ayrı grupta incelemektedirler.

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana görülen endüstrileşme, ulaşımın gelişmesi ve kentleşme gibi temel toplumsal-ekonomik gelişme ve değişmelerin toplumumuz üzerindeki etkilerini ortaya koymak için, çeşitli araştırma ve incele-



meler yapılmış ve yapılmaktadır. Özellikle çalışma konumuzla ilgili olması nedeniyle Türk coğrafyacılarının küçük yerleşmeler (ilçeler), orta ve büyük şehirlerle ilgili çalışmalarını gözönünde tutulmuş ve yapılan bu türdeki çalışmalar dikkatle incelenmiştir.

Şehir konusu üzerinde çalışanlar, şehirlerin ve şehirleşmenin modern çağın en çarpıcı olaylarından biri olduğunu ve bu olayın bütün dünya için ortak bir olay olarak değerlendirildiğini ileri sürmektedirler. Şehirleşme konusunun bütün dünyada yaşanan çağın en çarpıcı olayı olarak değerlendirilmesi bir yandan konunun önemini ve boyutlarını gösterirken, diğer yandan bu konuda ileri sürülen ve geliştirilen açıklamalar biçimleri üzerinde titizlikle durulmasını gerektirmektedir. Çünkü şehir konusu, taşıdığı özellikler ve boyutları açısından, toplum ve toplum olaylarının kısmen açıklanmasında olduğu kadar topyekün değerlendirilmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır.

Bu itibarla ekonomik ve sosyal kalkınma ilkeleri önde tutulan ülkemizde, gelişen sosyo-ekonomik şartlar çerçevesinde, yeni ekonomik ve kültürel merkezlerin oluşturulması için, Yerleşme Coğrafyası çerçevesinde şehir ve köy yerleşmelerinin değerlendirilerek fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkartılması gerekmektedir.

Coğrafyanın kendine has sentezleri ve coğrafyacının meseleye bakış açısının geniş olması nedeniyle, coğrafyacı bir yerleşmenin bütün özelliklerini ve aynı kültür bölgesi dahilinde diğer yerleşmelere göre özelliklerini ve farklılıklarını dikkate almak ve bunları tüm objektifliği ile ortaya koymak mecburiyetindedir.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde bizde bu araştırmamızda "küçük şehir"olarak nitelendirebileceğimiz Battalgazi'de,"Nüfus ve Yerleşme" ve bunlarla ilgili fonksiyonlar üzerinde duracağız.Ayrıca sözkonusu fonksiyonları araştırıp inceleyecek ve buna göre bu yerleşmenin şehirselleşme özellikleri konusunda sonuca varacağız.

B. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU :

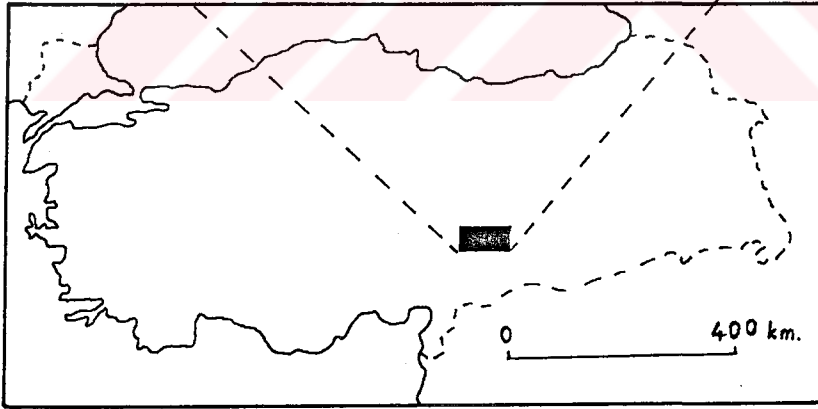
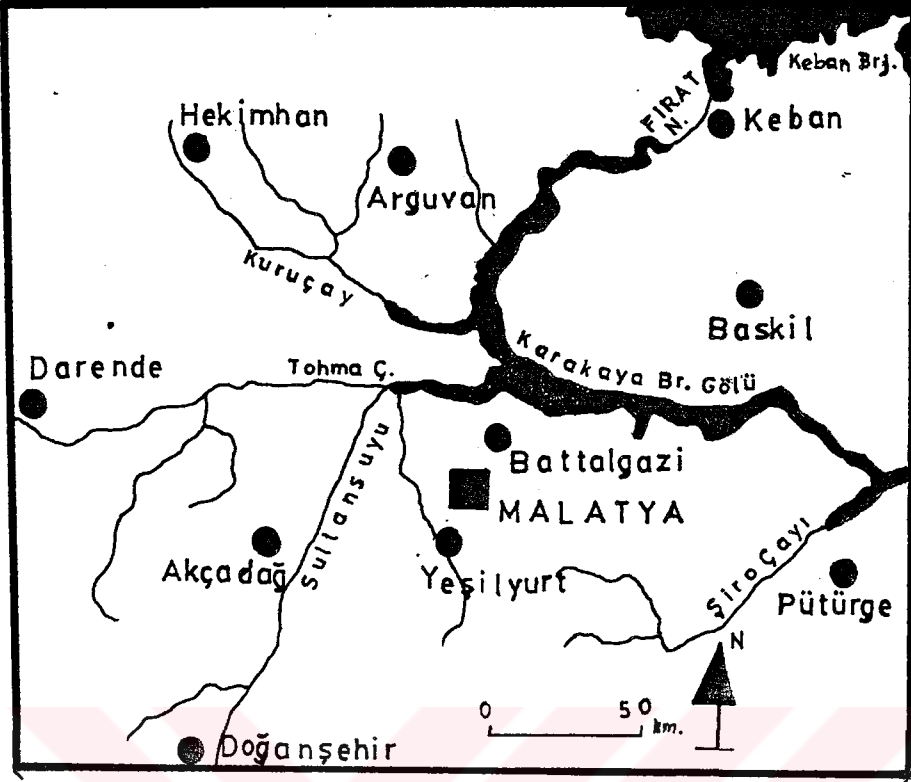
Battalgazi İlçesi SE Torosların devamı olan Beydağları'nın çevrelediği Malatya Ovası'nın kuzeyinde yer alır.Başka bir ifade ile Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer almıştır.Batısında Akçadağ İlçesi,kuzeyinde Arguvan İlçesi,güneyinde Malatya İl Merkezi ve doğusunda ise Elazığ İli sınırını belirleyen Fırat nehri(Karakaya Baraj Gölü)bulunmaktadır.(Bakınız Harita:1).

Battalgazi(Eskimalatya),sahip olduğu coğrafi konum itibariyle İç Anadolu,Doğu Anadolu,Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bağlantı noktası durumunda olan Malatya İl Merkezi'ne 12 km. uzaklıkta bulunmakta ve eski Malatya-Sivas karayolu ile buraya bağlanmaktadır (Battalgazi-Eskimalatya-Tarihi,1987,53).

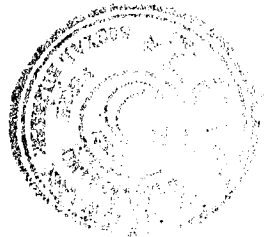
C. ARAŞTIRMADA UYGULANAN METODLAR :

Yeryüzü ile insan arasındaki karşılıklı münasebetleri ve bunların yeryüzünde dağılışını araştıran,inceleyen ve açıklamasını yapan Coğrafya Bilimi,son iki asırdan bu yana önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Ülkemizde Cumhuriyet döneminden beri yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde mekân görüşü,karşılıklı münasebet ve



BATTALGAZİ İLÇESİ
LOKASYON HARİTASI



izah prensipleri (dağılıp-irtibat ve nedensellik) coğrafya bilimine yerleşerek, bu bilime bağımsız bir hüviyet kazandırmıştır. Bir gözlem bilimi olan coğrafyada, bu prensiplerin ışığı altında herşey arazide gezilerek-görülerek; C.Arif ALAGÖZ'ün söyleyişi ile "araziye arazide tanıyarak" sentezler ortaya konulur. Gerçektende coğrafya bilimini diğer bilimlerden ayıran en önemli karakterde, onun dikkatini mekân parçalarına, bölgelere vermesidir (KARABORAN, 1982, 13).

"Alan" (yada arazi) PLATT'ın deyimi ile "coğrafyacının laboratuvarı" olup, daha önce ileri sürülmüş olan bazı genel fikir yada kuralların doğruluk derecesini sınamak yada bunların gerçeğe uyup-uymadığını kanıtlamak için malzemenin toplandığı, gözlemlerin kaydedildiği yerdir. Alan çalışmalarının en yararlı yönlerinden biri de, kuşkusuz, incelenen olayın en yakın durumunu görebilmek olanağıdır. Yine bir coğrafyacı, yapacağı herhangi bir araştırma-inceleme için haritalar, istatistiksel yayınlar ve bu yayınlardaki sayısız tablolarla yararlanan bilgilerden yararlanmak yanında, alan gözlemleri ile anket ve mülakat yöntemlerini de kullanmalıdır (ÖZGÜÇ, 1979, 3-49).

Coğrafi yeryüzü sınırları içinde meydana gelen birçok doğal, beşeri ve ekonomik olayların araştırılması sadece coğrafyanın konusu olmayıp, son derece karmaşık ve kapsamlı olan bu olayları başka bilimlerde kendilerine araştırma-inceleme konuları olarak seçmişlerdir. Dolayısı ile coğrafyacı, kendi konularını araştırırken amaçladığı hedeflere ulaşabilmek için komşu bilimlerden de yararlanmak zorundadır. Başka bir ifade ile coğrafya araştırmalarında, diğer bilimlerden yararlanma zo-



runluluğu kaçınılmazdır ve bu mecburiyet diğer bilimlerde içinde sözkonusudur. Bu nedendir ki, bir coğrafyacı, yapacağı çalışmalar için diğer bilimlerle, örneğin; Tarih, Sosyoloji, Antropoloji, Etnoloji, Jeoloji, Jeodezi, Meteoroloji, Botanik, İstatistik ve Ekonomi gibi bilimlerle de yakın irtibat içinde bulunması gerekmektedir (DOĞANAY, 1982, 3-14).

Yukarıda adı geçen Türk coğrafyacılarının vermiş oldukları bu değerli bilgiler ışığında, bizde bu çalışmamızda metod olarak, öncelikle konu ile ilgili olan literatür çalışmalarına ağırlık verdik. Bu çalışmamız, yine daha öncede belirtildiği gibi sadece coğrafya araştırması olmayıp, aynı zamanda Tarih, Sosyoloji, Ekonomi, Jeoloji ve Meteoroloji gibi diğer bilimlerle ilgili çalışmalarında kapsamıştır. Literatür çalışmalarının yanı sıra, çalışmamızla ilgili olarak yayınlanmış olan istatistiksel bilgiler toplanarak araştırılan-incelenen konunun sayısal durumları tablo ve grafikler yardımı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Yine bu çalışmalara paralel olarak araştırma sahamızı yerinde daha iyi tanımak amacı ile arazi çalışmalarına başlanılmış ve çalışmamızda kullanmış olduğumuz bilgilerin elde edilebilmesi için anket uygulamaları ve mülakatlar yapılmıştır. Alan araştırmalarımızda bize yardımcı olması amacı ile 1:25.000 lik topoğrafya haritası, 1:100.000 lik Battalgazi İlçe haritası kullanılmıştır. Ayrıca araştırma sahamız olan Battalgazi'de "Şehir İçi Farklı Kullanılış Alanları" ile "Fonksiyon Sahalarının Dağılışı" 1:1000 ve 1:5000 ölçekli şehir imar planlarına işlenmiştir. Bu çalışmalara ek olarak, Battalgazi İlçe Merkezi'nde, konumuzla ilgili olarak çeşitli fotoğraflar çekilerek araştırmamız desteklenmiştir.

1. ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLOJİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER :

Araştırma sahamız olan Battalgazi İlçe Merkezi,Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer almaktadır.Yukarı Fırat Bölümü,güneyde Doğanşehir depresyonu ile Kulp meridyeni arasında SE Torosların dış etekleri;doğuda Muş depresyonunun W kenarından başlayarak Bingöl volkanik kütesini doğuda bırakmak üzere Tercan havzasının E kenarına uzanan bir hat sınırlar.Buradan itibaren sınır Keşiş ve Spikör dağlarını içine alacak şekilde Refahiye dağına,Tecer dağlarını ve Kangal havzasını batıda bırakmak şartı ile Yukarı Çaltı ırmağı boyunca Çetinkaya'nın hemen güneyine uzanır ve Malatya havzasının batı kenarını sınırlayan dağlar üzerinden geçerek SE Toroslara kavuşur.

Güneyde Toroslar SW-NE yönünde gayet bariz bir duvar şeklinde uzanırlar.Bu silsile bu sahada en büyük yükseltilere doğu ve batı kısımlarında erişir.Batıda Malatya Havzası'nın güneyinde Beydağı ve Buzdağı(2612 m.) gibidağlar 2500 m.nin üzerine çıkarlar.Torosların N inde Elbistan Havzası'ndan başlayarak E ya doğru uzanan büyük bir çukur saha yer alır.Bu alçak sahada Darende,Malatya,Uluova,Palu,Yarımca ve Karınca depresyonları birbirlerinden dağ eşikleri ile ayrılmış bir havzalar zinciri oluştururlar (ERİNÇ,1953,109-111).

Malatya havzasını çevreleyen dağlar,yaş ve litolojik özellikler bakımından bir mozaik görünümünde olup,bu durum tektonizmanın bir sonucudur.S deki Beydağları bölgenin en eski temel arazisini (Pütürge masifi)oluştururlar.Burada,altta Pa-

leozoik yaşı ve en çok gnayslardan oluşmuş, ayrıca kristalize kalker ve mermerlerden oluşmuş esas nüve ile, bunun üzerine de örtü tabakaları niteliğinde diskordansla bulunan kalker ve konglomeralar sözkonusudur. Ayrıca, aynı bölgede bunların üzerine üst Kretase yaşı kalkerler ile Eosene ait flişler ve yine kalkerler gelmektedir.

Muhtemelen Pleistosen sonlarına doğru Malatya havzası SE dan sokulan Fırat nehri tarafından kapılmış ve dış drenaja bağlanmıştır. Havzanın dış drenaja bağlanması ile kara haline gelen havzada kurulan akarsu şebekesi, havzanın sularını toplamış ve Fırat nehri ile onun havza dahilindeki kolları havzaya yerleşmiştir. Fırat nehri E de ofiyolitleri yararak S e doğru devam etmektedir. Fırat nehrine NW dan Kuruçay, W dan Tohmasuyu ve SW dan Sultansuyu kavuşur. Fırat nehrinin taban seviyesindeki alçalmaya bağlı olarak, yüksek alanlardan Fırat'a kavuşan Tohma, Sultansuyu ve Kuruçay, Pliyo-kuaterner çökellerini 100 m. den daha fazla yarmış ve böylece Malatya havzasında, Pliyo-kuaterner çökelleri üzerinde uzanan plato görünümünde yüzeyler oluşmuştur (ATALAY, 1981, 64-71). Bunlardan Sultansuyu ile Tohmasuyu arasında kalan düzlüğe Erhaç düzü, Tohmasuyu ile Kuruçay arasında kalan düzlüğe ise Yazıhan düzü adı verilir.

12.10.1978 ve 26.12.1978 tarihleri arasında, araştırma sahamızda incelemeler yapan ARTAŞ'a göre Tersiyer flişi Battalgazi İlçesi ve yakın çevresinde yaygındır. İlçe'nin güneyinde marn ve kumtaşı, kuzeyinde ise konglomeralar hakimdir. Batısında aktif olan akarsuların ve sel mecralarının kenarlarında ve yataklarında ince taneli silt veya kil birikmiş olup, bunları yeni alüvyonlar olarak isimlendirmiştir. Yine ilçenin N inde Kua-

terner zamanında kayaç yüzeylerinin parçalanması ile oluşan eski alüvyonlar yaygındır (ARTAŞ,1978,4-6).

Biri havzanın W sında, diğeri S inde olmak üzere depresyonu sınırlayan başlıca iki fay bulunmaktadır.Bunlardan W daki oldukça net olup,depresyonun deposu durumundaki karasal Neojen, W daki Eosen flişlerinden net bir şekilde düz bir çizgi halinde ayırmaktadır.Fay,Doğanşehir-Akçadağ-Yazihan arasında uzanmaktadır.N deki Yamadağ'dan gelen Avşar deresi,vadisini muhtemelen bu fay içerisinde açmıştır.S deki fay ise Suçatı-Yeşilyurt-Malatya arasında uzanıp,yönü NE-SW dır.Bu fayda yine karasal Neojen ile Preneojen arazilerini birbirinden ayırmaktadır.İşte Malatya havzası/depresyonu bu iki ana fay arasında kalan blokun,önce Preneojen hareketlerle çökmesi,sonra da Neojen tortuları ile dolması sonucu oluşmuştur (Bakınız; Harita 3).

Malatya havzası kabaca üçgen şeklinde olup,güneyde NNE ya,batıda ve kuzeyde E ya doğru olup,genel eğim doğuya doğrudur.Havzanın merkezi kısmı tamamen Neojen karasal depoları ile temsil edilmektedir.Özellikle konglomera gibi klastiklerden oluşmuş bulunan bu formasyonun üst kısımları Pliyosen yaşındadır.Havzanın doğusunda,gerek Tohmaçayı'nın Fırat'a karıştığı yerde,gerekse bizzat Fırat'ın yatağında tamamen alivyonlar egemendir ve burada E ya ve SE ya doğru hafifçe eğimli,bir alüvyal düzlük oluştururlar.Bu alüvyal sahanın S nde,yani Battalgazi'nin NE nda flüviyal taraçalar bulunmaktadır.Başlıca iki tane olan bu taraçalardan,alttaki,talvegten 30 m.,üstteki 80 m.kadar yüksekliktedir.Yine W da Tohmaçayı vadisinde talvegten 40 m. yüksekte bir taraça daha mevcuttur (ARDOS,1984,155-158).

İZBIRAK,"Türkiye Jeolojisi" isimli yayınında,tarihi kayıt-

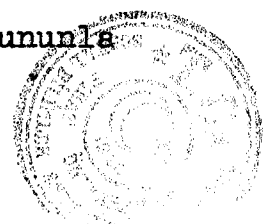
lara ve sismolojik araştırmalara dayanılarak "Arz Fiziği Enstitüsü" nde hazırlanan 2000 yıllık bir geçmişe uzanan "sismosite haritaları"nda episantrın aktif faylar ve mobil havzalar yakınında toplanmış olduklarını belirtmiş ve araştırma sahamız ile ilgili olarak Malatya-Karlıova-Varto ve Kars örneklerini vermiştir.Yine aynı eserde "Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası"nda, Malatya havzasının yeri D.A.F. kuşaağı içinde gösterilmiştir (İZBIRAK,1983,33).

KURTER,"Türkiye Morfoklimatik Bölgeler" isimli kitabında "Türkiye'de Kimyasal Aşınım" haritasına göre Malatya ve çevresini yağış noksanlığı nedeniyle zayıf kategorisinde belirtmiştir.Yine "Türkiye'de Mekanik Çözülme" haritasına göre Malatya ve çevresi ısı farkının yüksek olması nedeniyle kuvvetli kategorisinde,"Türkiye'de Seyelan" haritasına göre, akarsu aşındırmasının kuvvetli olması nedeniyle kuvvetli kategorisinde ve "Türkiye'de Deflasyon" haritasına göre de Malatya ve çevresi zayıf kategorisinde gösterilmiştir (KURTER,1979,şkl.1-5-7).

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ :

Daha öncede belirtildiği gibi Battalgazi İlçesi genel bir konum olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer almaktadır.Yine belirtildiği gibi bu saha bir havza özelliği taşımakta ve etrafı yüksek dağlarla (2500 m.) çevrili bulunmaktadır.Söz konusu saha,Güneydoğu Anadolu karasal-Akdeniz yağış rejimi ile Doğu Anadolu karasal-İç Anadolu yağış rejimi arasında bir geçiş alanıdır (ÖZTAN,1972,2).

Geçiş alanında iklim,doğuya oranla daha az karasal niteliktedir.Yani kış soğukları hafiflemiş,termik amplitüd bir miktar düşmüş,yağış maksimumu yazdan daha uzaklaşmıştır.Bununla



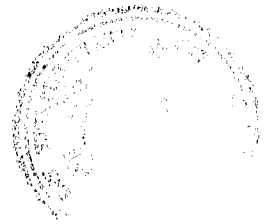
beraber,doğudaki karasal morfo-klimatik bölgeden başlıca ayırım, don etkinliğinin olmayışdır.Don etkinliğine daha çok yüksek dağlar üzerinde rastlanır (KURTER,A.g.e.,87).

Battalgazi İlçesi'nin iklim özellikleri ile ilgili olarak burada NİŞANCI'nın konu ile ilgili şu bulgularını belirtmekte yarar vardır.

Yıllık yağış miktarlarının buharlaşmadan fazla olması halinde pozitif değerler su fazlalığını,yani nemliliği ifade etmekte,negatif değerler ise su noksanını,yani kuraklığı göstermektedir.Türkiye genelinde negatif su bilançosuyla 2.Büyük Bölümü "Kurak Yörelere" oluşturmaktadır.Birbiriyle bağıntılı geniş kurak yörelere İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu düzlükleri olup,Doğu Anadolu'da Iğdır ve Malatya havzaları gibi çukur alanlar kurak yörelere arasına girmektedir.

Sözkonusu kurak yörelere,yıl içinde altı aydan daha uzun bir kurak devreye sahiptirler.Ancak bu yörelere kuraklığın dünya ölçüsünde çöl şartları göstermediği ve TROLL'ün ifadesi ile "zirai kuraklık" sınırına girmediği görülür.Bu yörelere kuru tarla ziraati ve sadece yağışlara bağlı zirai faaliyetler yapılabilmektedir.

Belirtilen uzunluğu ile kurak devrenin genellikle yaz-yarıyılı (Nisan-Eylül) içinde kaldığı,geri kalan ayların (kış yarıyılı) ise az veya çok nemli geçtiği görülür.Sıcak-kurak devreden farklı olarak,şiddetli kış soğuklarının görüldüğü devrelerde de,bitki örtüsü yönünden fizyolojik kuraklık sözkonusudur.Soğuk mevsimin süresi Malatya ve yakın çevresinde 3-4 aya erişmektedir (NİŞANCI,1975,17-36).



Aynı konu ile ilgili olarak ARDEL, Türkiye'nin az yağışlı bölgeleri olarak, kuzey ve güneydeki yüksek kenar dağlarla çevrilmiş olan, bu nedenle de denizlerden gelecek nemli ve çok defa ılık hava kütlelerinin tesirlerinden mahrum bulunan İç Anadolu platoları ve bilhassa ovalarıyla, etrafı yüksek dağlarla çevrilmiş Doğu Anadolu ovaları ve Güneydoğu Anadolu ovalarından bahsetmektedir. Bu alanlara örnek olarak, yıllık yağış miktarı 300 mm. den az olan Iğdır ovası (255 mm.) ve Malatya ovası (220 mm.) gösterilmiştir (ARDEL, 1973, 298-305).

ERİNÇ ise bu konuda benzer fikirleri ifade etmekte, fakat Türkiye'nin kurak sahaları ile ilgili olarak, "genel düşünüşün aksine olarak İç Anadolu'nun bazı yöreleri değil, fakat Doğu Anadolu'nun yüksek dağları arasında kalan (Iğdır ve Malatya) bazı depresyonlarıdır" demektedir (ERİNÇ, 1969, 294-375).

Çalışma sahamız olan Battalgazi'nin iklim özellikleri ile ilgili olarak en yakın rasat istasyonu olan Malatya İl Merkezi'ne ait rasat verileri kullanılmıştır. Buna göre;

Tablo: 1

Malatya İl Merkezi'nde (1931-1989) En Yüksek Sıcaklık:

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.En	14.2	25.4	35.0	41.8	36.7	24.0							41.8
Yük.Sc.	17.7	29.6	37.2	40.6	34.4	15.8							

KAYNAK: T.C. Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Gn.

Md., Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Değerleri
Bülteni, Ankara, 1974.



Tablo: 2 En Düşük Sıcaklık (°C):

Aylar	O	Ş	M	N ^M	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıl.
En Düş.	-25,1	-21,2	-11,8	-6,6	1,9	4,9	10,1	10,9	3,2	-1,1	-9,0	-22,2	-25,1
Sıc.													

Tablo: 3 Ortalama Sıcaklık (°C):

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıl.
Ort.	-1,0	0,8	6,4	12,7	18,0	22,9	26,8	26,7	21,7	15,3	8,0	1,8	13,3
Sıc.													

Tablo: 4 Ortalama Yağış Miktarı (mm.):

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıl.
Yağış	47,0	40,3	52,8	57,4	45,7	17,2	1,8	1,9	5,2	30,3	43,8	41,5	385,0
Mik.													

Tablo: 5 Donlu Günler:

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıl.
D.Gün	23,7	18,7	9,1	0,7	-	-	-	-	-	0,3	4,6	16,5	73,8
Say.													

Tablo: 6 Yaz Günü-Kış Günü :

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıl.
Y.Gün.	-	-	-	2,1	12,5	26,0	30,6	30,9	24,4	5,9	-	-	132,5
K.Gün.	8,3	4,6	0,4	-	-	-	-	-	-	-	0,2	2,9	16,5

Tablo: 7 Yıl.Esm.Say. Göre Hakim Rüzgar Yönü :

Yönler	E	W	NE	N	NW	SE	S	SW
Esm.								
Say.	1065	1403	1458	941	1320	1493	1486	3237

Tablo: 8 Ortalama Bulutluluk, Açık Günler Sayısı, Bulutlu Günler Sayısı ve Kapalı Günler Sayısı :

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E-	K	A	Yıl.
Ort.	6.8	6.6	5.9	5.5	4.5	2.3	1.0	1.0	1.6	3.5	5.3	6.6	4.2
Blt.													
Açık Gn.S.	4.5	3.6	5.0	4.8	6.7	15.6	24.5	25.1	20.8	12.4	7.2	4.8	35.1
Blt. Gn.S.	11.3	12.2	15.9	18.0	20.1	13.9	6.4	5.8	9.0	15.4	13.8	11.6	53.4
Kap. Gn.S.	15.1	12.3	10.1	7.1	4.2	0.5	0.1	-	0.3	3.1	9.0	14.8	76.8

Kaynak : ÖZTAN, 1977'den

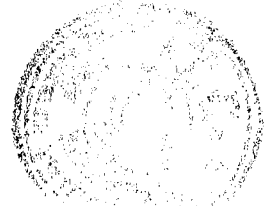
Yağış Miktarının Mevsimlere Göre % Olarak Dağılımı :

İlkbahar	% 38	144.2 mm.
Yaz	% 5	20.3 mm.
Sonbahar	% 22	84.5 mm.
Kış	% 35	133.5 mm.

Karla örtülü günler sayısı yıllık 33.2 dir (ÖZTAN, A.g.e).

Rasat verilerine göre elde edilen tablo ve grafikler incelendiği vakit, Malatya İl Merkezi ve yakın bir ilçesi olan Battalgazi'nin iklimi konusunda şu sonuca ulaşabiliriz;

Sözkonusu saha, coğrafi konum olarak bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki diğer yerleşim merkezlerine oranla daha farklı iklim özelliklerine sahip durumdadır. Burada kış mevsimi daha kısa ve daha az soğuk olup, yaz sıcaklıkları oldukça yüksek (41.8 °C) değerlere ulaşır. Yine yağış miktarı daha ziyade



kış ve ilkbahar mevsiminde yoğunlaşır.Yaz sıcaklıklarının yüksekliği ve bu mevsimin uzun oluşu,buna mukabil yağış miktarının düşük olması,buranın,sözkonusu bölgedeki diğer yerleşmelere göre daha kurak bir iklime sahip olduğunu göstermektedir.

Elimizdeki rasat verilerine göre varmış olduğumuz sonuçları daha belirgin bir halde gösterebilmek amacı ile aşağıdaki tabloyu oluşturmamız mümkündür;

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A

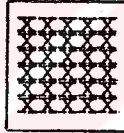


Nemli-

Y.Nemli



Yarı Kurak



Kurak

1.3. SU KAYNAKLARI :

Battalgazi İlçesi'ndeki su kaynaklarını genel olarak inceleyecek olursak,burada,özellikle DSİ ve özel kişiler tarafından açılmış/açtırılmış olan kuyuları görürüz.Bu kuyular 1959-1965 yılları arasında açılmış olup,sayıları sekiz adettir.Bu sayı içerisinde özel kişiler tarafından açtırılan kuyular yoktur.Açılan kuyulardan elde edilen su,ya artezyenseklinde,yada pompa yardımı ile çıkarılmaktadır.Elde edilen su kaliteli olup (C_2S_1),genel olarak içme suyu veya sulama (tarımsal alanlarda) suyu şeklinde kullanılmaktadır.Kuyulardan çıkarılan su miktarı (debileri),kuyuların yerine göre değişik olup,bu miktar 1.3-20 lt./sn. arasında değişmektedir.Yine bu kuyuların derinlik-



leri ise 180 m. ile 300 m. arasında değişmektedir.

Bunların haricinde İlçe Merkezi'nin hemen kuzeyine düşen geniş bir alanda "Akan Artezyen Kuyu Sahası" bulunmakta, buradan çıkarılan su ile tarım alanları sulanabilmektedir.

İlçe Merkezi'nden geçen Orduzu Deresi (debisi 1200 lt./sn.), yazın sularının azalmasına rağmen, özellikle ilkbahar aylarında ve Haziran ayı sonlarına kadar tarım alanlarında, ama özellikle bağ-bahçe alanlarında, sulama suyu olarak kullanılabilir. Söz konusu sulama faaliyetleri, DSİ tarafından yaptırılmış olan kanallar tarafından desteklenmiş durumdadır. İlçe genelindeki diğer küçük suları ise Han Çayı ve Memikân Çayı oluşturmakta, ancak bu çaylar ve diğer akış halindeki dereler, yaz mevsiminde artan kuraklığa paralel olarak kurumakta veya suları çok azalmaktadır (Bakınız; Harita 4).

Günümüzde İlçe Merkezi'nin içme suyu ihtiyacı, Malatya İl Merkezi'nde bulunan ana depodan karşılanmakta ve bu da yeterli görülmektedir. Yine bunun haricinde, belediye sınırları içinde kalan alanda 22 lt./sn. lik bir debiye sahip su kaynağı bulunmuş ve faaliyete geçirilmiştir.

Ayrıca, yapım çalışmaları sürdürülen Çat Barajı'nın bitiminden sonra, daha yüksek bir debi miktarı ile Battalgazi ve yakın çevresindeki yerleşmelerde su sıkıntısının kalmayacağı planlanmıştır.

1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ :

Anadolu'nun iç kısımlarındaki geniş havzaların tabanları ve yamaçlarında, hafif dalgalı satırlar üzerinde zonal ve azonal topraklar geniş yer kaplamaktadır. Bununla irtibat halinde,

ülkemizin en geniş ve ziraat hayatı bakımından önemli topraklarıda yine sözkonusu olan bu havzalarda toplanmıştır. Bu havzalar genellikle 900-1000 m. yüksekliktedirler. Hafif dalgalı ve vadilerle fazla yarılmamış bir reliefe sahip olan ve alçak eşiklerle birinden diğer bir havzaya geçilen bu iç havzalar, Türkiye'nin tahıl ziraatine tahsis edilen en geniş sahalarını oluşturmaktadırlar (GÖNEY, 1979, 52).

Araştırmamızın ismi ve konusu itibariyle, bu başlık altında sadece Battalgazi İlçe Merkezi yerleşim biriminin yakın çevresinde, Köy Hizmetleri VI. Bölge Müdürlüğü elemanlarının çalışmaları ile tesbit edilen toprak tiplerini ve bunların özellikleri hakkında bilgi vermekle yetineceğiz.

Yapılmış olan toprak etüdüleri ve çıkarılan toprak haritasına göre İlçe Merkezi ve yakın çevresinde, yukarıda da belirtildiği gibi azonal topraklardan alüvyal topraklar ve zonal topraklardan olan kahverengi topraklar yaygın bulunmaktadır.

Bunlardan azonal topraklar, genel bir ifade ile genç topraklar sınıfına girmekte, başka bir ifade ile horizonlaşma göstermemektedirler. Daha ziyade eğimli yamaçlarda, devamlı taşkın ve millenmeye uğrayan taşkın ovalarında, genç alüvyal ve volkanik depolar üzerinde bulunmaktadır. Zonal topraklar ise iyi gelişmiş profil özelliğine sahip olup, bu takımda bulunan topraklar, toprağı oluşturan aktif faktörlerden iklim ve vejetasyon şartlarına göre oluşmuşlardır. Başka bir ifade ile, iklim ve vejetasyon, toprak oluşumunda etkili olmuş ve toprak üzerine hakim damgasını vurmuştur. Bu toprakların oluşması için, arazinin düz ve düze yakın ve drenajın iyi olması gerekmektedir (ATALAY, 1980, 193-221).

Yapılan toprak etüdleri sonucu elde edilen toprak haritasına göre, Battalgazi ve yakın çevresinde yaygın olan alüvyal topraklar 1. sınıf tarım toprağı özelliğinde olup, bu topraklar üzerinde daha çok sulu bahçe tarımı yapılmaktadır. İnce bünyeli olan bu topraklar, derin (90 cm. den fazla) olup, eğim dereceleri düz ve düze yakın alanları kaplarlar.

Zonal topraklardan olan kahverengi topraklar ise daha fazlaca bir alanda yaygın durumdadırlar. Bu toprakların 2. sınıf tarım toprağı özelliğini taşıyanlar, derilik olarak alüvyal topraklara benzerler. Sulu tarım yapılan bu topraklar, eğimi az olan alanlarda yaygındırlar. 3. ve 4. sınıf tarım toprağı özelliği taşıyan kahverengi topraklarda ise nadaslı kuru tarım yapılmakta, derinlikleri orta (50-90 cm.) seviyeli olup, % 6-12 derece eğimli alanlarda yaygın durumdadırlar. Mer'a olarak kullanılan 7. sınıf topraklar ise sığ (20-50 cm.) ve taşlı olup, eğim dereceleri % 12-20 dir (Malatya İli Arazi Varlığı İl Raporu, 1984).

1.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ :

İrano-Turaniyen fitocoğrafya bölgesi içinde kalan Doğu Anadolu Bölgesi, ülkemizde karasal etkilerin en fazla hissedildiği alanların başında gelmektedir. Yine aynı şekilde Orta Anadolu da bu fitocoğrafya bölgesi içinde yer almaktadır.

Türkiye'de, İrano-Turaniyen fitocoğrafya bölgesi iki ana vejetasyon sahasına ayrılmaktadır;

A. Yapracağını döken çalı ve park görünümlü ormanların oluşturduğu geniş bir çevre (dış) kuşak ki, bu saha "esas orman alanı" adını taşımaktadır.

B. Orta Anadolu'nun ağaçsız alanı "gerçek step" olarak

anılan Orta Anadolu stepidir. Bu step alanı Tuz Gölü çevresinde yer almakta, ancak Eskişehir, Karaman, Niğde, Sivas ve Çankırı'ya kadar da uzanmaktadır. Diğer ağaçsız step alanı, SE Anadolu'nun büyük bir bölümünü kaplamakta ve hatta Malatya civarında, Erzinçan'dan Erzurum'a, Gümüşhane'den Bayburt'a, Van Gölü'nden Aras vadisine kadar olan alanlarda da görülebilmektedir.

Orta Anadolu ağaçsız steplerinde *Artemisia frangans* (yavşan otu) önde gelen tür olup, Doğu Anadolu Bölgesi'nin depresyonları çevresinde yarı kurak iklim şartları, yüksek kısımlarda ise yarınemli-soğuk iklim şartlarının hüküm sürdüğü alanlarda kuraklığa ve soğuğa dayanıklı meşe ve sarıçam ormanları bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin genellikle tektonik kökenli havzalarında İrano-Turaniyen step elementleri yaygındır. Bu sahelerde Orta Anadolu steplerinde olduğu gibi otsu bitkiler ilkbaharın orta ve sonlarına doğru havzaların ısınması ile yeşererek çiçek açmakta, yağış durumuna göre Temmuz ve Ağustos başında kuruyarak tohumlarını saçmaktadır. Böylece en geç Ağustos ortalarından itibaren sözkonusu havzalar bozkırlaşarak sapsarı bir görünüm almaktadır.

800-1000 m. arasında uzanan Malatya Ovası'nda kumlu, çakıllı, killi Neojen, Pliyo-kuaterner depoları üzerinde *Bromus* (püskül otu), *Thymus* (kekik), *Euphorbia* (sütlege), *Festuca* (yumak) gibi otsu türler hemen her tarafta görülebilmektedir. Dere içlerinde kavak ve söğüt toplulukları ile *Rosa* (yabani gül), *Elaeagnus* (iğde), *Rubus fruticosus* (böğürtlen) ve *Rhus* (sumak) bulunmaktadır. Havzanın kurak kesimlerini oluşturan Fırat nehri kenarlarında ise çok zayıf ve cılız otsu türler görülmektedir.



Araştırma sahasının dışında kalmasına rağmen, civar yörelerde (Pütürge) meşe ormanları vardır. Bu orman grubu, step zonu bitiminden başlar, dağların üst seviyelerindeki sub-alpin zona kadar yükselir. Bu ormanlar "kuru orman" karakterinde olup, karasal iklimin etkisi altındadırlar. Nemli ve kuzeye bakan yamaçlarda ve yüksek yerlerde optimum yetiştirme ortamına ulaşırlar. Pütürge civarındaki palamut meşesi ormanları 1300 m. ye kadar yükselirler. Ancak bu ormanlar, bir taraftan başta keçiler için iyi bir otlatma alanı olmasından ve kış devresinde yapraklarının hayvanlara yedirilmesinden ve uzun-soğuk kış devresinde bölge halkının yakacak ve yaprak ihtiyacını karşılamasından dolayı, şiddetli olarak tahribata uğramış ve yayılmış alanları son derece daralmıştır (ATALAY, 1983, 167-178).

ERİNÇ, bu bölgedeki orografik şartlar, iklim şartları ve bilhassa yağış dağılımlarının etkilerini bitki örtüsü üzerinde görmeyi mümkün olduğunu belirterek, bu yöredeki depresyonların büyük bir kısmını doğal step sahası olarak göstermektedir (ERİNÇ, 1953, 116).

DÖNMEZ, konu ile ilgili olarak, asıl step sahaslarının İç Anadolu'da Tuzgölü çevresinde ve SE Anadolu Bölgesi'nde yer aldığını belirtmektedir. Doğu Anadolu ve Trakya'da ise yanlış olarak step diye adlandırılan alanların, aslında iklim ve toprak şartlarının yarattığı doğal step değil, insanların ormanları tahrip etmesi sonucu meydana gelmiş olan step görünüşlü yerler olduğunu ileri sürmektedir (DÖNMEZ, 1976, 92).

Ayrıca İNANDIK (İNANDIK, 1969, 183-186). ve İZBIRAK (İZBIRAK, 1976, 266-268), yapmış oldukları araştırmalar sonucunda, sözkonusu yörelerin step sahasları olduğunu belirtmektedirler.

Araştırma sahası olan Battalgazi ve içinde bulunduğu coğrafi çevrede vejetasyon devresinin başlangıç tarihinin 15 Nisan, bitiş tarihinin ise 15-31 Ekim olduğu ve toplam vejetasyon süresinde 180 gün olduğu görülmektedir (ATALAY, A.g.e., 13-15).

2. ARAŞTIRMA SAHASININ NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1. GENEL BAKIŞ:

Toplumunu oluşturan fertlerin sayısı, yaşları, cinsiyetleri, dilleri, dinleri, ekonomik sektörler itibariyle dağılımı, öğrenim durumları, meslekleri gibi nitelikleri hakkında yapılacak araştırmalar için, belirli metodlara göre ve belirli dönemlerde (5 veya 10 yılda bir) yapılan veri toplama çalışmalarına "Nüfus Sayımları" denilmektedir (DOĞANAY, 1980, 140-146).

Ekonominin gücü ve önemi, bir ülkenin bütün nüfusunun durumuna bağlıdır. Bunun yanında, nüfusun sosyal durumu ve davranışı, dağılışı ve sayısı, ekonomik hayatın teşkili ve düzenlenmesi için oldukça önemlidir.

Herhangibir yerleşme biriminin araştırılması sırasında en önemli mesele, o yerin nüfusu hakkında yeterli bir bilgiye sahip olabilmektir. Çünkü sürekli değişim içinde olan nüfus sıklığı, o yerleşme biriminin yaşama sahası olarak elverişliliği yanısıra, yine o yerleşme biriminin ekonomik açıdan önemini ortaya koyan bir takım deliller verir. Modern Beşeri Coğrafya'nın kurucuları arasında yer alan VİTAL DE LA BLACHE; "İnsan, bütün coğrafyanın esaslı bir unsurunu oluşturur." cümlesi ile insanın coğrafya bilimindeki önemini bütün açıklığı ile ortaya koymuştur.

19.yüzyılda ve 20.yüzyılın başlarında Türkiye'nin kültürel, ekonomik ve teknik yönden gelişmesinde, batılılaşmanın önem bir yeri olmuştur. İşte bu tarihlerde, 19.yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk nüfus sayımının yapıldığını görüyoruz.

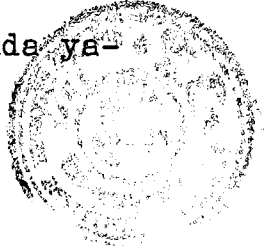
Osmanlı İmparatorluğu döneminde başarı ile sonuçlanabilmiş ilk nüfus sayımı 1831 yılında Padişah II.Mahmut zamanında

yapılmıştır.Bu sayım,Osmanlı İmparatorluğu tarihinde en önemli olaylardan birisi olup,ilk başarılı sayım olması nedeni ile de büyük bir kıymet taşımaktadır.Ancak yapılan bu sayım bugünkü manası ile gerçek bir nüfus sayımından farklıdır.Çünkü bu sayımda asıl amaç askerlik meselesi olup,sadece erkek nüfus dikkate alınmıştır.Kadınlar ve çocuklar ise busayıma dahil edilmemiştir.

1844 yılında Padişah Abdülmecit döneminde,askere alınma metodlarında değişiklik yapılması ve düzeltilmesi için,ikinci bir nüfus sayımı daha organize edilmiştir.Bu defa,hem kadın ve hemde erkek sayısının tesbit edilmesi yoluna gidilmiştir.Ancak bu sayım da çok kötü organize edildiğinden olumlu sonuç alınmamıştır.Bu arada halkın ağır vergilerden korkması,sorulara tam olarak bilgi vermelerine bir engel teşkil etmiştir.

1874 yılına doğru,bilhassa nüfus kütükleri tanzim edilerek,nüfus hareketlerini takip edebilmek ve halkın eline "Nüfus Tezkereleri" verebilmek gayesi ile diğer bir sayımın tertibine girişilmiştir.Fakat araya giren o zamanki Rus harbi ve doğruduğu bunalımlar dolayısı ile bu plan ancak 1881'den sonra gerçekleştirilebilmiş ve sonuçları tedrici olarak, 1884'den itibaren yayınlanmaya başlamıştır.Bu üçüncü nüfus sayımı da,keza diğerleri gibi,itinalı bir şekilde yürütülmediği gibi sağlam bir metoda da dayanmadığından ve başarısızlığı nedeniyle memnun edici bir sonuç ortaya koyamamıştır.

Türkiye'de düzenli nüfus sayımları Cumhuriyet Dönemi ile başlamıştır.Bir takım eksiklik ve anlaşılamayan noktalarına rağmen,bilimsel metotlara dayanan ilk nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleştirilmiştir.İkinci nüfus sayımı ise 1935 yılında ya-



pılmış ve o yıldan itibaren, günümüze kadar her beş yılda bir, modern metotlara göre organize edilmiş olarak nüfus sayımları yapılmaktadır.

Gerek 1927 yılında ve gerekse Ekim 1935 yılındaki nüfus sayımları mevcut nüfus esasına göre yapılmıştır. Yani, sayım günü köylerde-şehirlerde bizzat hazır bulunan yabancılarda kaydedilmiş olup, buna karşılık bir yerleşme biriminin yerli halkından olupta, o gün herhangi bir nedenle başka bir yerde bulunanlar, sayıma dahil edilmemişlerdir (KARABORAN, 1987, 95-129).

2.2. NÜFUSUN ARTIŞI :

Memleketimizdeki düzenli nüfus sayımlarının ancak Cumhuriyet devrinden itibaren başlatıldığını daha önce belirtmiştik. Bu nedenle Nüfus Coğrafyası ile yakından ilgili olan doğum, ölüm ve göçler gibi nüfus hareketleri, 19. yüzyılda tam anlamı ile tesbit edilememiştir. Ancak sözkonusu dönem ve daha önceki dönemlere ait bilgileri, çeşitli tarihlerde yayınlanan salnamelerden ve bu yörelerden geçen seyyahlardan öğrenebilmekteyiz.

Malatya'da (Eskimalatya-Battalgazi) Osmanlılar döneminde yapılan ilk yazım (tahrir) 1518 tarihi olarak bilinmektedir. Daha sonra 1530 yılında ikinci sayım ve nihayet 1560 yılında da üçüncü sayım yapılmıştır. 1530 yılında yapılan sayıma göre, nüfusu 7.300 olan şehir, 1560 yılında nüfusta artış kaydederek 8.700 kişiye yerleşme imkânı tanımıştır. Bu nüfusun 1.300 kadarını gayrimüslim Osmanlı vatandaşı oluşturmaktaydı. Toplam nüfusun 6.300 kadarı şehir surları içinde ve geri kalan 1.400 kişi kadarı da şehir surları dışında yerleşmişlerdi.

Yine Kanuni Devri'nde (1560) tamamlanan Malatya Tahrir Defteri'ne göre, şehirde 1.615 kişikadar müslim ve 330 kişilik

gayrimüslim olmak üzere toplam 1.945 kişilik bir "vergi nüfusu" bulunmaktaydı (YİNANÇ-ELİBÜYÜK,1983,5-7).

Mareşal H.VON MOLTKE,1838 Mart ayında Malatya'yı (Eski-malatya) ziyaret ettiğinde,buranın 5000 kadar kerpiç evden oluşmuş büyük bir şehir olarak belirtmektedir.Aynı senenin Ağustos ayında buraya tekrar geldiğinde,şehirin bir kışla haline geldiğini ve 12.000 kişilik asıl yerli nüfusun ise Aspuzu'daki bağevlerine göç ettiklerini ifade etmektedir (MOLTKE,1969,157).

C.TEXIER ise şehrin boş ve harap olduğunu (1839),ancak dağınık bir şekilde yerleşmiş halde birkaç nizamiyealayının ilavesi ile şehirdeki nüfusun 30.000 kişi olduğunu belirtmektedir.Yine 19.asrın sonuna ait kaynaklar (WÜNSCH) ise şehirde ancak 200-300 hanelik bir nüfus kaldığını ve şehrin artık oturulamayacak kadar perişan hale geldiğini belirtmektedirler (İslam Ans.,1970,230).

Daha öncede belirttiğimiz gibi Türkiye'de belirli bilimsel metodlara göre yapılan nüfus sayımları Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren başlatılmıştır.Ülkemiz genelinde yapılmış olan nüfus sayımları,dünya ortalamaları ile karşılaştırıldığında ülkemizde hızlı bir nüfus artışı olduğunu görmekteyiz.Bu durum ise Türkiye'de nüfusun büyük bir bölümünün,genç ve dinamik kitlelerden oluştuğunu göstermektedir.

Nitekim Türkiye'de en son yapılmış olan 20.10.1985 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre Malatya İli toplam nüfus miktarının 665.809 kişi olduğunu görmekteyiz.Bu nüfus miktarını,yaş gruplarına göre incelediğimizde,il nüfusunun % 51.9 unu veya 345.574 ünü 0-19 yaş grubunun oluşturduğunu görmekteyiz(20.10.1985 Genel Nüfus Sayım Sonuçları,1988).

Battalgazi İlçe Merkezi'nde 1935-1985 yılları arasındaki nüfus sayımları ve bu sayımlar sonucunda belirlenen nüfus artış oranları aşağıda tabloda gösterilmiştir ;

Tablo: 9 Yıllara Göre Battalgazi'de Nüfus ve Nüfus Artışı:

<u>Yıllar</u>	<u>Top.Nüfus</u>	<u>Artış</u>	<u>5 Yıl.%o Ar.</u>	<u>Yıl.%o Ar.</u>
1927	-	-	-	-
1935	2.170	-	-	-
1940	2.548	378	174	34
1945	2.701	153	60	12
1950	2.994	293	108	21
1955	3.069	75	25	5
1960	3.688	619	200	40
1965	4.244	556	150	30
1970	5.125	881	207	41
1975	10.182	5.057	986	197
1980	10.674	492	48	10
1985	13.850	3.176	230	46

Kaynak: BDİE Genel Müdürlüğü, Nüfus İstatistikleri Şb.Md.
1989'dan.

Eskimalatya Bucak Merkezi'nin bağlı bulunduğu Malatya İli, 1980-1985 Genel Nüfus Sayımları'na göre İç Anadolu Bölgesi nüfusu içinde gösterilmiştir. Sözkonusu bölgenin 1980 Genel Nüfus Sayım Sonuçları'na göre toplam nüfusu 10.967.974 ve 1985 Genel Nüfus Sayım Sonuçları'na göre ise toplam nüfusu 12.193.155 dir. Yine 1980-1985 yılları arasındaki toplam nüfus artış hızı %o olarak yıllık 21.18 dir. Aynı yıllarda Malatya İli'nde ise yıllık toplam nüfus artış hızı %o 18.49 dur. Türkiye gene-

linde ise bu oran % 24.88 olarak tesbit edilmiştir (20.10.1985 Genel Nüfus Sayım Sonuçları,1986).

Bizim bütün bu değerlerden çıkaracağımız sonuç şudur ;

Battalgazi İlçe Merkezi'nde 1980-1985 yılları arasındaki toplam nüfus artış hızının yıllık % 46 olması,bize bu yerleşme biriminde,bağlı bulunduğu il,bölge ve ülke geneline göre daha fazla bir nüfus artışı olduğunu göstermektedir.Tablo: 9 incelendiğinde bu artışın sürekli olduğunu ve bu durumun özellikle 1970-1975 yılları arasında meydana geldiğini çok bariz bir şekilde görmekteyiz.Bu artışın sebebi olarak,alan araştırmalarımız sırasında derlediğimiz bilgilere göre,göç olayının çok önemli bir faktör olduğunu belirlemiş bulunmaktayız.

2.3. NÜFUS HAREKETLERİ :

İdari bölümlenmeye göre Doğu Anadolu Bölgesi'nin sınırları içinde yer alan Battalgazi İlçe Merkezi'ndeki nüfus hareketlerini,bu bölgenin fiziki/doğal özelliklerini (yeryüzü şekilleri,iklim,yükselti vb.) gözönünde tutarak incelemek,kanaatimizce en doğru olanını yapmaktır.

Söz konusu bölgenin fiziki/doğal özelliklerini,nüfus ve yerleşme faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen bir faktör olup,dolayısı ile nüfus ve yerleşmelerin dağılımlarını sınırlandırmakta,yani bu faaliyetlerin belirli alanlarda oluşmasına-toplanmasına sebep olmaktadır.Gerçekten de bölgede nüfus yoğunluklarının,özellikle bu olumsuz şartların en aza indiği çukur sahalarda,yani depresyon tabanlarında toplandığını görmekteyiz.Başka bir ifade ile,bölgedeki bu sınırlı alanlarda Türkiye ortalamalarının üstüne çıkan nüfus yoğunlukları görülebilmektedir (ERİNÇ,1953,34-37).



. İstatistiki bilgiler ve yapılan alan araştırmalarına göre ortaya çıkarılan bu görüş, Battalgazi İlçe Merkezi'nin sahip olduğu coğrafi özellikler ve kendisine ait nüfus verilerine göre doğrulanmaktadır.

Bu başlıkla ilgili olarak, Battalgazi İlçe Merkezi'nde doğum-ölüm ve göçler konusuna alt başlıklar altında değinilmiş ve elde edilen istatistiki veriler kullanılmıştır.

2.3.1. DOğUMLAR VE ÖLÜMLER :

Nüfusun başlıca demografik değişkenlerinden biri de hiç kuşkusuz doğum ve ölüm oranlarıdır.nk, doğumlar ve ölümler arasındaki farka "Doğal Nüfus Artış Hızı" veya "Gerçek Nüfus Artış Hızı" denir. Herhangibir yerleşme biriminin genel nüfus artışlarının temel nedeni ise, g olayı bir yana bırakılırsa, bu iki olay (doğum-ölüm) arasındaki farka bağlanabilir (DOğANAY, 1980, 157).

Çalışmalarımız sırasında Battalgazi Sağlık Ocağı yetkililerinden aldığımız bilgilere göre, 1989 yılına ait anlı Doğum 408 olup, aynı yıla ait Genel Doğum Oranı ise % 29,4 olarak hesaplanmıştır. Ülkemiz genelinde ise bu miktarın % 35.8 olduğu tahmin edilmektedir. Bu miktar daha önceki yıllara göre daha düşük bir miktar olup, toplumumuzdaki refah ve kültür düzeyinin yükselmesi, buna neden olarak gösterilmektedir.nk bir ülkedeki doğum oranları ve kültürel gelişmeler arasında ters bir orantı mevcuttur (DOğANAY, A.g.e., 158).

Yapmış olduğumuz alan araştırmaları ve istatistiki bilgilere göre, Battalgazi'deki Genel Doğum Oranının lke geneline göre daha az miktarda olması, bu yerleşme biriminde yaşayan

halkın,refah vekültür düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmekte ve yukarıda ileri sürülen fikirlere de uygunluk göstermektedir.

Yine aynı şekilde Battalgazi Sağlık Ocağı yetkililerinden aldığımız bilgilere göre 1989 yılına ait Ölüm Sayısı 29 olup,ilçeye ait Genel Ölüm Oranı % 2 dir.Türkiye için bu oran 1975-1980 yılları arasında % 10 dur (DOĞANAY,A.g.e.,157).Ancak Battalgazi İlçe Merkezi'ne ait % 2 lik ölüm oranısadece 1989 yılına ait olup,ülke geneline göre eşitlik göstermektedir.

Ülkemizdeki Genel Ölüm Oranları son yıllarda oldukça düşük olup,bu durum yine ülkemizdeki sosyo-ekonomik ilerlemelere bağlanmaktadır.Çünkü sağlık hizmetlerindeki gelişmeler, beslenme,barınma ve yaşama şartlarındaki düzelmeler,kitle halinde ölümlere neden olan salgın hastalıkların önüne geçilmiş olması vb. gelişmeler,ülkemizdeki hayat şartlarını genel olarak olumlu yönde gelişmesine neden olmuştur (DOĞANAY,A.g.e.,159).

Sonuç olarak şunu söyleyebilirizki,Battalgazi İlçe Merkezi'nde 1989 yılına ait verilere göre Doğum Miktarı 408 olup, Genel Doğum Oranı % 29.4 dür.Ölüm Miktarı ise 29 olup,oranı % 2 dir.Buna göre Battalgazi'de Doğal Gerçek Nüfus Artış Hızı $408-29 = 379$ dur.Ancak bu sayıya göçlerle dışarıdan gelen nüfus da eklenerek 1985-1989 tarihleri arasında İlçe Merkezi'ndeki nüfus miktarının yaklaşık olarak 17.000 kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir.Bu nüfus miktarının ise Battalgazi'de şehirselleşme özelliklerinin gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanıyoruz.

2.3.2. GÖÇLER :

Bilindiği gibi yeryüzünde nüfus dağılışını etkileyen be-

şeri olayların en önemlilerinden biri göç olayıdır.Şehir (küçük-orta ve büyük çapta),bölge,ülke ve hatta kıta çapında süregelen göçler,insanlık tarihi kadar eski olup,yeryüzünde bugünkü nüfus dağılışı dokusunun kazanılmasında büyük etken olmuştur (KARABORAN,1988,Nüfus Coğ.,Demografiya Yük.Lis. Ders Notl.).

İnsanlar geçim imkânları,bol ve rahatça yaşama şartları bulunan yerleri ararlar.Zaman zaman bu özelliklerin azalması insanları yeni yerler aramaya zorlar.Böylece büyük kitlelerin yer değiştirmesi olarak ifade edebileceğimiz bir hareket,yani göç olayı meydana gelir.

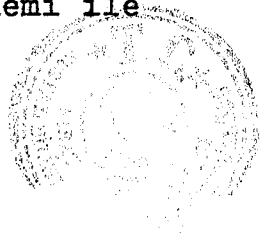
Göç konusu ile ilgilenen araştırmacılara göre sözkonusu olayın nedenleri çeşitli olup,bunları ;

- a) Doğal Nedenlere Dayanan Göçler
- b) Beşeri-Sosyal Nedenlere Dayanan Göçler
- c) Ekonomik Nedenlere Dayanan Göçler

olarak üç grupta toplamamız mümkündür.

Birinci grup göçler daha ziyade deprem,iklim değişimleri veya genel ifade ile olumsuz doğal şartlar nedeni ile oluşan göçlerdir.İkinci grup göçler,yine genel bir ifade ile siyasal-politik (ihtilal-sınır değişimleri-savaş gibi) ve inanç ayrılıkları gibi olayların sebep olduğu göçlerdir.Üçüncü grup göçler ise göç olayına meydan veren en önemli faktördür.Bu faktör,özellikle 19.yüzyılın ikinci yarısı ve 20.yüzyılın başlarında başlayan endüsrileşme faaliyetleri ile başlamış olup, kırsal kesimde yaşayan insan topluluklarını fabrikaların kurulduğu şehir merkezlerine çekmiştir (KARABORAN,A.g.ç.,).

Ülkemizde daha ziyade 1. ve 3. gruptaki göç olayları önemli bir yer tutmakta olup,özellikle Cumhuriyet Dönemi ile



başlayan ekonomik ve sosyal kalkınma faaliyetleri, üçüncü grup göçleri önemli bir toplumsal olay durumuna getirmiştir.

2.3.2.1. İLÇE MERKEZİ'NE GÖÇLER :

Yapmış olduğumuz alan araştırmalarından çıkan sonuçlara göre, Battalgazi İlçe Merkezi'ne olan göçler sürekli olup, daha ziyade yukarıda bahsedilen 1. grup ve 3. grup göç olaylarının meydana geldiği belirlenmiştir. Şöyleki, olumsuz doğal şartlar, kişilerin ekonomik faaliyetlerini de olumsuz yönde etkilemiş ve bu iki grubun etkileşimi ile göç meydana gelmiştir. Buraya yapılan göçler özellikle 1970-1975 yılları arasında yoğunluk kazanmıştır. Pütürge, Kâhta, Gerger, Siverek, Erzurum, Bingöl, Muş ve Kars yörelerinden gelen aileler buraya yerleşmişlerdir. Bu aileler önceleri tarım işçisi olarak veya sürülerini otlatmak amacıyla yıldan yıla buraya gelip-giderlerken, daha sonraları burada aldıkları arazileri işlemeye başlamışlar ve kendi arazileri (bahçeleri) içinde yaptıkları evlerde yerleşik hayata geçmişlerdir.

2.3.2.2. İLÇE MERKEZİ'NDEN GÖÇLER :

Battalgazi İlçe Merkezi'nden dışarıya olan göçlere baktığımızda, yine bu göçlerinde temelinde ekonomik nedenler görülmektedir. Dışarıya olan bu göçler, daha ziyade Malatya Şehir Merkezi'ne doğru yapılmış olup, yine aynı şekilde tüm Türkiye genelinde olduğu gibi İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Gaziantep, Mersin ve Adan gibi büyük şehirlerde bu göçten nasiplerini almışlardır.

2.4. NÜFUSUN SOSYAL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ :

Bu başlık altında verilmiş olan bilgiler, daha ziyade Battalgazi İlçe Merkezi'nde yapmış olduğumuz alan araştırmaları sonuçlarına dayanmaktadır. Yine bazı bilgiler, yerleşme birimine ait olan çeşitli kurum ve kuruluşların verilerinden alınmış ve

bu bilgilerin ışığı altında konu yorumlanmaya çalışılmıştır.

2.4.1. NÜFUSUN CİNSİYET VE YAŞ DURUMU :

BDİE Genel Müdürlüğü Nüfus İstatistikleri Şube Müdürlüğü'nden almış olduğumuz bilgilere göre, Battalgazi İlçe Merkezi'nde toplam nüfusun kadın ve erkek cinsiyetlerine göre dağılımı aşağıda tabloda görüldüğü gibidir ;

Tablo:10 Battalgazi İlçe Merkezi'nde Toplam Nüfusun Kadın ve Erkek Cinsiyetlerine Göre Dağılımı :

<u>Yıllar</u>	<u>Top.Nüfus</u>	<u>Er.Nüfus</u>	<u>Ka.Nüfus</u>
1935	2.170	1.109	1.061
1940	2548	1.296	1.252
1945	2.701	1.408	1.293
1950	2.994	1.556	1.438
1955	3.069	1.590	1.479
1960	3.688	1.998	1.690
1965	4.244	2.359	1.885
1970	5.125	2.587	2.538
1975	10.182	5.243	4.939
1980	10.674	5.637	5.037
1985	13.850	7.144	6.706

Kaynak : BDİE Genel Müdürlüğü, Nüfus İstatistikleri Şb.Md.

Nüfusun yaş durumuna bakacak olursak, daha önceki başlıklarda da söz edildiği gibi, Malatya İli için bakıldığında genç nüfusun daha yoğun olduğunu görmüştük. Yine araştırma sahamız olan Battalgazi'de de genç nüfusun (0-19) diğer yaştaki nüfusa göre daha fazla olduğunu, yapmış olduğumuz alan araştırmaları sonuçlarına göre belirlemiş bulunuyoruz.

2.4.2. NÜFUSUN SOSYAL YAPISI,ESKİ AİLELERİN DAĞILIŞI,
MESLEK GRUPLARI VE KÜLTÜREL DURUM :

Yapmış olduğumuz araştırma sonuçlarına göre,Battalgazi İlçe Merkezi'ndeki ailelerde genel olarak tarımsal aile karakteri görülmüştür.Yerli halkta öteden beri süregelen ataerkil aile geleneği artık önemini kaybetmiş olup,bu özellik daha çok dışarıdan buraya göç eden ailelerde görülmüştür.Yine buna paralel olarak yerli halk ve dışarıdan göç eden aileler arasında büyüklük bakımından da farklılık varolup,göç ederek buraya yerleşen ailelerde çocuk sayısı daha fazladır (Ör; 10 çocuk).Bu ailelerin gelir düzeyleride yerli halka göre daha düşük,yaşama biçimleri daha gelenekseldir.İlçe Merkezi'nde özellikle yine yerli ailelerde evlendirilen genç çiftler için ayrı bir ev açma geleneği yerleşmiş olup,bu durum özellikle üretim ve tüketim faaliyetlerini,yani ticaret hayatını ayakta tutmaya yarayan önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Nüfusun okuryazarlık oranı oldukça yüksek olup,özellikle genç nüfusta bu oran % 90 civarına ulaşmaktadır.İlçe Merkezi'nde bir adet Ziraat Meslek Lisesi,bir adet lise ve bu lise bünyesinde bir adet ortaokul,bir adet İmamhatip ortaokulu ve bir adet de Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (1. ve 2. kademe) bulunmaktadır.Bu okullardaki toplam öğrenci sayısı ise 1504 ve öğretmen sayısı da 54 dür.İlkokul sayısı ise yedi adet olup,öğrenci toplamı 1683 ve öğretmen sayısı da 74 dür (İlçe Milli Eğitim Md.lüğü kayıtlarından 1989).

Battalgazi'deki nüfusun meslek durumuna bakacak olursak,burada bağ-bahçe tarımsal üretim faaliyetleri oldukça yoğun ve

önemli olup, ailelerin birinci derecede geçim kaynağını teşkil etmektedir. Ancak buradaki resmi kurum ve kuruluşlarda, memur veya işçi olarak çalışan ve ayrıca özel işletme tesislerinde yine işçi olarak çalışanlarda varolup, bunlar daha ziyade bu işlerini ikinci bir iş olarak yapmakta, fakat bunun yanı sıra yine tarım faaliyetleri ile de uğraşmaktadırlar. Bunlardan başka yine İlçe Merkezi'nde ticaret (bakkal, manav, kiraathane vb.), tamirathane (ev aletleri, tarım araçları, oto tamirhaneleri-atölyeleri) açarak geçim sağlayan kişilerde mevcuttur.

Söz konusu faaliyet alanları daha sonraki bölümlerde "Batalgazi İlçe Merkezi'nin Günümüzdeki Fonksiyonları" başlığı altında daha belirgin ve detaylı bir şekilde ele alınacaktır. İlçe Merkezi'nde bulunan Mal Müdürlüğü yetkililerinden almış olduğumuz bilgilere göre mesleklere ait dağılım şöyledir ;

Mormuş (Mobilya Üretimi) Fabrikası, Kıracılar ve Kanatlar Kayısı Kurutma Fabrikaları, Ekin Un Fabrikası ve Uçak Tuğla-Kiremit Fabrikasında toplam olarak 525 kişi çalışmaktadır. Söz konusu çalışan nüfus, büyük sanayi kuruluşlarında çalışanların sayısıdır. Ayrıca İlçe Merkezi'nde; oto elektirikçiliği, kaynakçı ve doğramacılık mesleği ile uğraşan 15 kişi, bakkaliye işleri ile uğraşan 10 kişi, inşaat malzemeleri ile 2 kişi, ayakkabıcı 2 kişi, lokantacı 3 kişi, pastahane 1 kişi, oto lastikçi 1 kişi, kırtasiye 2 kişi, konfeksiyon 4 kişi, besicilik yapan 15 kişi kasap 3 kişi, Tekel Bayii 1 kişi, oduncu 1 kişi, fırıncı 5 kişi olarak ticaret ile uğraşmaktadırlar.

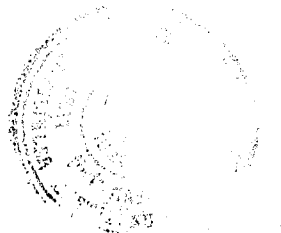
Tarım Kredi Kooperatifi Müdürlüğü'nden aldığımız verilere göre de 700 adet faal (asıl) üye ile 1400 adet kayıtlı üyesi olduğu tesbit edilmiştir.



İlçe Merkezi'nde diğer mesleklerde çalışanların var olmasına rağmen, buradaki asıl geçim faaliyetleri ziraat faaliyetlerine, yani rençberlik mesleğine dayanmaktadır. Dolayısı ile bu yerleşme birimindeki ağırlıklı meslek hâlâ hazırda "rençberlik" tir diyebiliriz.

İlçe Merkezi'nde günlük gazete satışlarının düzenli olarak yapıldığı ve hemen hemen bütün gazetelerin takip edilebildiği de belirlenen konular arasındadır. Ancak bu yerleşme biriminde sinema ve tiyatro gibi kültürel faaliyetler henüz ilerleme gösterememiştir. Bu faaliyetlerin, şehir merkezinin (Malatya) yakın olması nedeni ile gelişemediği fikri ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen küçük bir şehir olma özelliği taşıyan bu yerleşmede sinema, tiyatro ve spor gibi faaliyetlerin en kısa zaman içerisinde başlatılmasında yarar vardır. Çünkü burada yaşamakta olan nüfus, yine yapmış olduğumuz araştırma sonuçlarına göre günlük dinlenme ihtiyaçları için sadece kahvehaneler gitmekte, buralar ise özellikle sigara dumanı ve diğer uygunsuz şartlar nedeni ile gerçek bir dinlenme yeri niteliği taşıyamamaktadırlar. Yine, nüfusun büyük bir miktarını genç nüfusun oluşturduğu dikkate alınacak olursa, bu ve benzeri yerlerin sayısını azaltarak, bunların yerine daha yararlı-dinamik kültürel faaliyet kollarının başlatılması gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Yerleşik nüfusun sağlık ihtiyaçları, İlçe Sağlık Ocağı'nı da "koruyucu hekimlik" ölçüsünde giderilebilmekte, ciddi vak'alarda ise İl Merkezi'ndeki hastahanelere gidilmektedir. Günlük besin ihtiyaçları İlçe Merkezi'ndeki bakkal ve manav gibi ku-



ruluşların yeterli olması nedeni ile rahatlıkla giderilebilmektedir.Yine giyecek ihtiyaçları için,yeterli sayıda olmasa bile birkaç konfeksiyon mağazası faaliyet halindedir.Fazla çeşit için ise yine İl Merkezi'ndeki konfeksiyon mağazaları tüm ihtiyaçları karşılayabilmektedirler.

Çalışma alanımızda aydınlatma aracı olarak elektrik kullanılmakta ve bağlı bütün köylerde bu imkândan yararlanabilmektedirler.Yakacak maddesi olarak ise genellikle odun ve kömür kullanılmaktadır.Ancak az da olsa ve yine özellikle göç etmiş ailelerde yaygın olan tezek yakma geleneğinede rastlanmaktadır.Ayrıca,genelde çiftçilikle uğraşmakta olan aileler, bahçe artığı olan kuru çalı çırpı ve ağaç parçalarını da yakacak olarak kullanabilmektedirler.

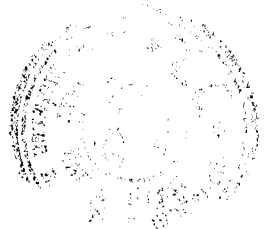
2.4.3. MAHALLE NÜFUS YOĞUNLUKLARI VE DAĞILIMI :

Battalgazi İlçe Merkezi Alacakapı,Karahan,Meydanbaşı ve Toptaş isimli dört mahalleden oluşmaktadır.Bu mahallerin nüfus yoğunlukları yönünden sıralanışlarını,en son 26 Mart 1989 yılında yapılmış olan Mahalli İdareler Seçim Sonuçlarına göre yapmamız mümkündür.Şöyleki,bu seçimlerde İlçe Merkezi'ne ait toplam seçmen sayısı 5139 olup,bu seçmen miktarının mahallelere göre dağılımı ise şöyledir ;

<u>Mahalle Adı</u>	<u>Seçmen Sayısı</u>	<u>% Miktarı</u>
Alacakapı	2.566	50
Meydanbaşı	1.200	23
Toptaş	993	19.5
Karahan	380	7.5

Kaynak: 26.3.1989 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları'ndan.

Mahallelerin alan olarak dağılım sıralamasında ise ilk sırayı Meydanbaşı mahallesi almakta ve onu sırası ile Alacakapı Toptaş ve Karahan mahalleleri takip etmektedir. Bu mahallelerin yerleşim yeri olarak, en eski tarihe sahip olanının Meydanbaşı mahallesi olduğu, buna karşılık yoğun yerleşmelerin ve çeşitli şehirselle fonksiyonların toplandığı yer olarakta, Alacakapı mahallesinin önem taşıdığı belirlenmiştir. Yani ilk şehirleşme hareketleri bu mahallede başlamış ve zaman içerisinde diğer mahalleler bunu takip etmişlerdir.



3. ARASTIRMA SAHASININ YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

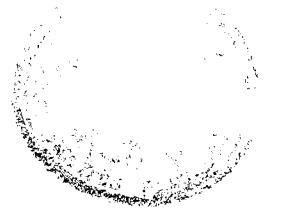
3.1. YERLEŞMELERİN DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER :

Yerleşmeler ökümen saha içinde çok eşitsiz bir şekilde dağılmışlardır. Nüfusun ve dolayısı ile yerleşmelerin yeryüzündeki bu dağılışına etki eden faktörler çok değişiktir. Birçok yazara göre, nüfusun ve yerleşmelerin yeryüzüne dağılışına yaklaşım değişik yönlerden olabilir. Birçok yazar ve bilim adamı, nüfusun ve yerleşmelerin dağılışı ile doğal şartlar arasında yakın ilişkinin etkisinde kalarak, nüfusun ve yerleşmelerin dağılışı daha çok fiziki şartlara göre belirtmeye çalışmışlardır. Öncelikle seyrek olarak nüfuslanmış olanların genel olarak soğuk yada kurak iklimin hüküm sürdüğü dağlık ve yoğun bitki örtüsünün yer aldığı alanlara uyduğu üzerinde önemle durmuşlardır.

Yeryüzünde nüfus ve yerleşmelerin dağılışına etki eden faktörler kabaca iki grupta toplanmaktadır. Birincisi başta toprak, iklim, yüzey şekilleri, bitki örtüsü, maden zenginlikleri olmak üzere fiziki faktörlerdir. İkincisi ise insanın coğrafi çevreye uyuma kabiliyeti ile ilgili olan faktörlerdir. Bunlar ise ırki huylar, sosyal organizasyon, teknolojik durum, coğrafi mevkii ve tarihi etkilerdir. Bazı coğrafyacıların tarihi etkiler adı altında topladıkları, yeryüzünde nüfusun ve yerleşmelerin dağılışı etkileyen fiziki şartlar dışında kalan, dolayısı ile insanlarla ilgili olan faktörlerin hepsine birden Beşeri Faktörler adı verilir (DENKER-TOLUN, 1977, 22-30).

3.1.1. FİZİKİ FAKTÖRLER :

Fiziki faktörler, fiziki çevrenin verimi ve yerleşmeye uy-



gunluğu ile ilgili faktörlerdir.Fiziki faktörler arasında nüfusun ve yerleşmenin dağılışını açık bir şekilde etkileyen iki faktör iklim ve yeryüzü şekilleridir.

Yaklaşık olarak dünya nüfusunun 9/10 unun ova ve benzeri düzlüklerde yaşadığı bilinir.Öte yandan yeryüzü karalarının kabaca 1/4 ü de yüksek sıcaklık ve az yada düzensiz yağış şartlarının elele vermesi ile meydana gelen kuraklık yüzünden seyrek olarak nüfuslanmıştır ve yerleşilmiştir.Bu yönü ile environmentalist olan fiziki coğrafya şartlarının yeryüzünde nüfusun ve yerleşmelerin dağılışında ana çizgileri ile egemen olduğu kesindir.Gerçekten nüfusun ve yerleşmelerin dağılış ve büyüklüğünün şekillenmesinde rol oynayan faktörler arasında,fiziki çevreye ilişkin olanların rolü yer yer çok büyüktür.Bununla beraber çevreci görüşün en güçlü savunucularının da kabul ettiği gibi,çevre elemanlarının yani iklimin,yer şekillerinin,suyun,toprağın,madenlerin ve bitki örtüsünün ne tek ve nede bütün olarak ve birbirleriyle uyum halinde nüfus sayısını,yerleşme sayısını,yada diğer demografik özellikleri kesin olarak belirlemediği de açıktır.Buna karşılık en gelişmiş toplumlarda bile fiziki çevre ile nüfus ve yerleşme arasında bazı kesin nedensel ilişkileri tespit etmek,arazi gözlemleri ile bile kolaylıkla mümkündür.

Sözkonusu ilişkiler eski yerleşmelerin alüvyal alanları seçmesinden,zamanımızda Avrupa ve kuzey Amerika'da zengin kömür havzalarının şehirselleşmeye mekân olması,yada çok daha yeni bir eğilim olarak kıyıların ve dağların rekreasyonel olarak kullanılmaya sahne olmasına kadar uzanır.Yakın zamanlara kadar insan ve onun oluşturduğu yerleşme özellikleri ile çev-

resel faktörler arasında hâlâ dünya çapında ilişkiler olduğu kabul edilmekle beraber, nüfus ve yerleşmelerin özelliklerinin daha çok kültürel faktörlerle şekillendiği görüşü kuvvetlenmiştir. Şüphesiz, insanların ve yerleşmelerin yeryüzündeki dağılışını kısıtlayan bir faktör olarak iklim başta gelir. İnsan fizyonomisi dikkat çekecek derecede fiziki çevreye uyum yapabilecek yapıdadır. M.S. 1500 yıllarında bile, yani insanın çevreye uyum sağlamada birçok yeni teknikler geliştirmeye başladığı ve ekonomik devrimlerin yeni meydana geldiği devrede, insanın ökümeni yada yerleşilebilir dünyası, şaşılacak şekilde genişti. Gerçekte en dağınık biçimde de olsa yüzeyin dik, drenajın kötü olduğu, yada çok kurak yerler dışında kalan, buzla kaplı olmayan her alana yerleşilmiş durumdaydı. Aslında o tarihten bu yana bütünü ile yerleşme sınırında çok az ilerleme olmuştur.

İnsanların fizyolojik yapıları aslında ökümenin geniş olmasını sağlamaktadır. İnsanlar için en acil fizyolojik ihtiyaç atmosfer ve oksijendir. Gerçekten Avrupa'da Alpler, Grönland kıyıları, Kaliforniya ve Avustralya'nın kurak kısımları gibi alanlarda, devamlı yerleşme sınırları genişlemiş; Kuzey Şili, B.Sahra'nın kuzey kısımları gibi yaşanması güç yerlerde, madencilik faaliyetleri dolayısı ile yerleşmeler kurulmuştur. Buzullar, kumullar, bataklıklar ve kayalık yüzeyler vb. araziler teknik imkânlardan yoksun insanlar için yaşanamayacak ortam olabilirler.

3.1.2. BESERİ FAKTÖRLER :

Beşeri faktörler insanların coğrafi çevreye uyum sağlama yetenekleriyle ilgili faktörlerdir. İrkî huylar, sosyal organizasyon, teknolojik durum, coğrafi mevkii ve tarihsel faktörler bunlardandır. Aslında bu faktörlerin büyük kısmı dolaylı olarak

yine özellikle fiziki coğrafya şartları ile çok yakından ilişkilidirler. Nitekim büyük sanayi ve onunla ilişkili ekonomik faaliyetler ortaya çıkana kadar yeryüzünde egemen olan ziraat faaliyetleri bir yandan iklim, bir yandan da yüzey şekillerine bağlı olarak fiziki coğrafya şartları ile çok yakından ilgili idiler. Böylece büyük sanayi devriminden önce yeryüzünde nüfusun ve yerleşmelerin dağılışı büyük çapta ziraat faaliyetlerinin dağılışı ile açıklanabiliyordu. Ziraat faaliyetlerinin dağılışında da o zamanki teknolojinin, doğa şartlarının optimal oldukları yerin dışına çıkılmasına pek yardım edemediğide gözönünde tutulursa, başta iklim ve topoğrafya olmak üzere fiziki coğrafya şartlarının uygun olduğu yerlerle nüfus dağılışı arasında sıkı bir korelasyon söz konusudur.

Büyük sanayinin ortaya çıkması ve zamanla gerek bizzat sanayi faaliyetlerinde tüketilen hammadde, enerji ve başka unsurlar, öte yandan ulaşım sektöründe meydana gelen teknolojik ilerlemeler, sanayi için hammadde ve enerji kaynaklarının yerleri dışında da sanayi faaliyetlerinin kurulmasına, dolayısı ile yerleşme merkezlerinin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle ilk zamanlarda sanayi faaliyetlerinin herhangi bir yerde kurulup gelişebilmeside, başta enerji ve hammadde kaynakları olmak üzere yine bir ölçüde fiziki coğrafya şartlarının etkisine, dolayısı ile fiziki ortama ve mekâna bağlıydı. Ancak insanın tarım ve sanayi faaliyetlerindeki katkısının değişik ölçüde olması gibi, sanayi faaliyetlerinin fiziki coğrafya şartlarına bağlılığı da tarım faaliyetlerine oranla değişik ölçüdedir.

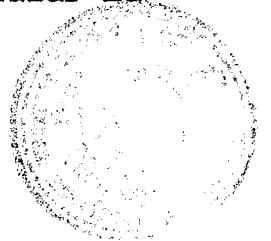
Yeryüzünde nüfusun ve yerleşmelerin dağılışını etkileyen

diğer bir faktörde göçlerdir. Bölge, ülke, kıta çapında süregelen göçler, yeryüzünde nüfusun ve yerleşmelerin şu anda karşımızda duran dağılışı dokusunu kazanmasında büyük etken olmuş ve olmaktadır. Ancak bir bütün olarak nüfus ve yerleşme hareketleri ele alındığı zaman hepsinin doğrudan insan ilişkilerinden doğmadığı, birçoklarının temelinde fiziki coğrafya şartlarının etkileri yatmaktadır. Bazı bölgelerde iktisadi faaliyetin şekline ve seviyesine bağlı olmaksızın yerleşmeler doğrudan doğruya elverişsiz şartlar yüzünden daima eşitsiz bir şekilde dağılmışlardır ve çok az yerde yoğunluk gösterirler (KARABORAN, 1988, Türkiye Yerleşme Coğ., Yük., Lis., Ders Not. dan).

3.2. ARAŞTIRMA SAHASININ TARİHİ COĞRAFYASI, KÜLTÜR YÖRESİ DEĞİŞİKLİĞİ VE BATTALGAZİ'NİN (ESKİMALATYA) KURULUS VE GELİŞMESİ :

Genel bir konum olarak Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir köprü başı özelliği taşımakta, ayrıca iklim olarakta subtropikal iklimden karsal iklim tiplerine kadar değişik tiplerde iklimlere sahip bulunmaktadır. Bu olumlu özellikler genelde Türkiye'yi Paleolitik devrenin başından itibaren insanların yaşaması ve barınması için dünyanın en elverişli bir ülkesi haline getirmiştir.

Yapılan arkeolojik çalışmalara göre, Türkiye'de Paleolitik yerleşmeler daha çok mağaraların oluşmasına en uygun kayaların bulunduğu Toros dağları üzerinde yaygın durumdadır. Yine Toros dağlarının o dönemde sık ormanlarla kaplı olması avcılık faaliyetlerini geliştirmiş ve bütün bunlara bağlı olarak, bu alanlar Paleolitik yerleşmeler için ideal sahalar haline gelmiştir (TUNÇDİLEK, 1986, 9-10).

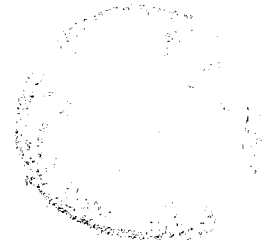


Battalgazi (Eskimalatya) yerleşme biriminin ve yakın çevresinin yukarıda sözkonusu edilen alan üzerinde bulunması nedeni ile çok eski bir geçmişe sahip olduğunu görmekteyiz.Yapılan höyük ve mağara araştırmaları da gözönünde tutularak,buradaki ilk yerleşmelerin M.Ö. 15.ve 10. bin yıllarında,yani Paleolitik devirde başladığını söyleyebiliriz.(Malatya Turizm Envanteri,1986,3).

Paleolitik devirde mağaralarda yaşayan insanlar ilk olarak M.Ö. 7.bin yılından itibaren ovada köy hayatına başlamışlar ve sözkonusu edilen bu köylerdeki evler ise birbirine çok yakın olarak inşa edilmişlerdir.Bu köylerin ortaya çıkışı genel olarak Neolitik dönem olarak isimlendirilmiştir.(ÇULCU, 1986,69).

Yine bölgede bugünkü adı ile Aslantepe ve Karakaya Baraj Gölü altında kalan Dêğirmentepe,İmamoğlu,Köşkerbaba ve Piroto höyüğü gibi antik alanlarda yapılmış olan kazı çalışmalarından,yerleşmelerin, M.Ö. 5.bin yılında Geçkalkolitik,M.Ö. 3. ve M.Ö. 2.bin yılları arasında ise Eski Tunç Devri'nin I.,II., ve III. safhalarının yaşandığını öğrenmekteyiz.

Sözkonusu edilen bu yazılı tarih öncesi bilgiler,1932 yılında bilim adamı L.DELAPORTE'un başlattığı Aslantepe kazı çalışmaları ile edinilmiş olup,bu çalışmalar 1939 yılına kadar sürdürülmüştür. II.Dünya Savaşı sırasında ara verilen çalışmalara 1946 dan sonra SCHAEFFER başkanlığında devam edilmiş,1962 den sonraki çalışmalar ise S.M.PUGLİSİ ve A.PALMIERİ başkanlığında devam etmiştir.Bu konuda yapılmış daha başka çalışmalar da vardır.Ör;1958 yılında C.A.BURNEY Elazığ-Malatya yöresinde



yüzey araştırmaları yapmıştır.Yine 1975 de ODTÜ ve 1977 de İstanbul Ün.v.Prehistorya Kürsüsü üyeleri çalışmalar yapmış ve yörede pekçok yerleşme tespit etmişlerdir (SERDAROĞLU,1977,38).

Tüm bu alışmalar Doğu Anadolu Bölgesi'nin bugünkü önemli merkezlerinden biri olan Malatya ve yakın evresinin (Battalgazi-Eskimalatya)tarihi devirlerin derinliklerinde de önemli bir merkez olarak rol oynadığını bize göstermektedir.

"Malatya" adı HititlerDönemi'nden gelmektedir.Hitit ivi yazılı metinlerde"Maldiya" adı,Malatya'nın bilinen en eski ismidir.Hitie "bal" anlamındaki "Melit" kelimesinden türediği sanılan bu isim ek bilgini B.HROZNY tarafından ileri sürülmüştür (Malatya İl Yıllığı,1973,1-2).Aynı isim sonraları Asur ve Urartu metinlerinde Melit,Melide,Meliddu,Melitea ve Malita olarak geçtiği yapılan çalışmalar sonucunda öğrenilmiştir.Yerleşmenin ilk olarak bu günkü Aslantepe ismi ile bilinen mevki- de gerçekleştiği bilinir.Bu isim ise Mayıs 1894 de kendisine ev yapmak için taş arayan bir köylünün bulduğu,üzerinde bir arslan avı sahnesi olan taş kabartmadan (relief) gelmektedir. Bu relief halenİstanbul Eski Eserler Müzesi'ndedir. Sözkonusu mevki Meliddu Krallığı'nın merkezi olup,burası ve yakın evresi "Büyük Hatti Ülkesi" olarak bilinmekteydi.Yöredeki Hitit Şehir devletleri M.Ö.1150-700 arsında varlıklarını sürdürmüşler,Asur ve Urartu Devletleri ile de ilişkilerde bulunmuşlardır.Tarihi kaynaklar araştırıldığında,Asur ve Urartu hakimiyetlerinininde varlığı görölmektedir.Bu devletleri takiben Med ve Pers İmparatorlukları'nın Anadolu'da hakimiyet kurdukları bilinmekle beraber,araştırma sahamız dahilinde,bunlardan kalma

eserlere rastlanamamıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonra kurulan Helenizm Krallıkları döneminden kalma eserler ise birer hakimiyet sembolü olup, bunlar halen Malatya Arkeoloji Müzesi'n de sergilenmektedir (GÖYÜNÇ, 1985, 3-5).

Romalılar Anadolu'ya geldiklerinden (M.Ö.64) yüz sené kadar sonra, bugünkü Battalgazi'nin bulunduğu yerde bir ordugâh kurmuşlar ve buraya zaman içerisinde etraftan gelenlerin yerleşmesi ile yeni bir şehir oluşturmuşlardır (TANOĞLU, 1943, 201-202). Bu şehir Aslantepe'deki yerleşim merkezinin 100 m. kadar alçakta kalan ovaya kaydırılmış ve etrafı surlarla çevrilmiştir. Yeni şehire Melitene isminin verilmesi Maldiya, Melid, Melidü gibi eski isimlerin o yıllarda hâlâ hafızalardan silinmemiş olduğunu göstermektedir. Şehir, Sasaniler'in saldırılarına karşı korunmak için İmparator DİOKLETİANUS (285-305) tarafından surlarla tahkim edilmiş olup, yine KONSTANTİNUS sözkonusu surları daha da güçlendirmiştir.

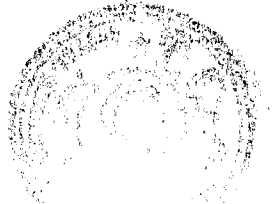
Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmasından sonra şehir (Eskimalatya) Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları içerisinde kalmıştır (395). Bizans İmparatoru JÜSTİNİANUS 532 yılında şehrin eski surlarını yeniden güçlendirmiş, aynı zamanda da şehir bu dönemin Armeniakon Teması' (eyaletinin) nin merkezi olmuştur. Sözkonusu bölge Roma İmparatorluğu'nun doğudaki bir bölgesinin adıdır (Yurt Ans., 1981, 1514).

Battalgazi ve yakın çevresi, Bizanslılar döneminde Sasanelerle mücadelelere sahne olmuş ve 575 de Sasanlı Kralı I. Hüseyin, Sebastia (Sivas) ve Melitene yöresine yaptığı akınlarda her iki kentide yakıp-yıkarak, yağmalamıştır. Ancak kendisi de Fırat kenarında Kampos (Vezirköprü) yakınlarında bozguna uğramıştır

(HONİGMANN,1970,19).

Battalgazi ve çevresi 7.yüzyıldan başlayarak,doğudan gelen Arap akıncılarının hakimiyetine geçmiştir(656).Yöre,Arap ve Bizans mücadeleleri sırasındakimi zaman Arap yöneticiler tarafından onarılmış(724-743 Halife Hişam),kimi zamanda Bizans yöneticileri tarafından (ör;752 de V.Konstantinos,837 de Theophilos ve 867-886 yıllarında I.Basileios) yakılıp-yıkılarak zarara uğratılmıştır (HONİGMANN,A.g.e.,54-58).Ancak yine bir Bizans İmparatoru olan II.Nikeforos Phokas (963-969),Güneydoğu Anadolu ve Suriye'yi ele geçirdikten sonra savunmasız durumdaki şehri onartmış,Suriye Yakubileri'nin patriği ile irtibat kurarak 970 lere doğru buraya yerleşmelerini sağlamıştır.Böylece şehirdenüfus artmış,paralelinde de zamanla sayıları çoğalan manastırlar kurulmuştur.

Melitene şehri (Battalgazi-Eskimalatya),Bizans hakimiyetinde iken 3000 kişilik bir Türk kuvveti tarafından Emir Ebu Dinar komutasında on gün süre ile kuşatılmış ve yağmalanmıştır (1058).Fakat bu ordu Sasun bölgesinde pusu kurularak imha edilmiştir.Türk kuvvetleri,İmparator İsaak I. (1057-1059) devrinde şehri tekrar ele geçirdiler.İsaak I.in yerine geçen Constantinus Dukas X.,şehri tekrar alıp,İstanbulda bulunan Melitene halkını buraya yerleştirmiş ve şehri onarmıştır (Malatya İl Yıllığı,1973,4-5).Şehir 1068 yılına kadar Bizanslıların elinde kalmış,Thoros,Harep ve Balatianos (Valentianus) gibi Ermeni ve Rum Gabriel (Horil) gibi valilerce yönetilmiştir.Son vali Gabriel'in Ermeni asıllı olupta Rum ortodoks kilisesine girmesi ve şehirdeki Süryani ve Ermenilere karşı göstermiş olduğu sert



tutum karşısında, şehir 18 Eylül 1101 de Danişment Devleti'nin hükümdarı Gümüştekin'e bizzat askerler tarafından teslim edilmiştir.

Şehir 2 Eylül 1106 yılında da Anadolu Selçuklu Devleti'nin Sultanı I.Kılıç Arslan tarafından teslim alınmıştır. Bu devlet adamı bir yıl sonra Tutuş ile yaptığı bir savaşta Habur nehrinde öldürülmüş ve şehrin yönetimi yine değişmiş ve karmaşık bir hal almıştır. Ancak tarihi kaynakların tümündeki ortak belirgin olan nokta, Meliti'nin 1124 yılında tekrar Danişmentli Emir Gazi tarafından alınması ve yine 1178 yılında bu sefer de II.Kılıç Arslan tarafından ele geçirilmesidir (GÖYÜNÇ, A.g.e., 9-10).

II. Kılıç Arslan bir süre sonra ülkeyi oğulları arasında bölüştürmüş ve bunun sonucunda şehir, oğlu Muizüddin Kayserşah'a düşmüştür. Ancak buraya diğer oğlu Ketbüddin Melikşah sahip çıkmış, bunun üzerine Muizüddin, Selahattin Eyyubi'den destek alarak şehre hakim olmuştur. Ancak daha sonra da diğer kardeşi ve Tokat hakimi Rükneddin Süleyman, 1200 yılında Melitene'ye hakim olmuştur.

1220 yılında Anadolu Selçuklularının başına I. Alaeddin Keykubat geçirilmiş olup, onun dönemi Anadolu Selçuklularının en güçlü olduğu dönemdir. Bu devlet adamı, 1221 yılında şehrin surlarını onartarak, savunma gücünü artırmıştır. Ölümünden sonra yerine II. Gıyaseddin Keyhüsrev başa geçirilmiş, 1242 yılında Moğollarla yapmış olduğu Köse Dağ savaşında yenilmiş ve şehrin büyük bir zarara uğramasına neden olmuştur.

1316 yılında Melikünnasır Muhammed zamanında şehir, Mem-

lûk ordusu tarafından tahrib edilmiş ve bu devletin bir uç kalesi olmuştur.Fakat Elbistan dolaylarındaki Dulkadiroğulları'nın kuvvet kazanması ile Memlûk hakimiyeti etkisini kaybetmiştir.

Osmalılar,Yıldırım Bayezid zamanında etki alanlarını doğuya kaydırduklarında Melitene şehri Akkoyunlular,Memlûklar ve Osmanlılar arasında birçok savaşın ortaya çıkmasına yol açmıştır.1399 yılında da Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid şehri kuşatarak ele geçirmiştir.Ancak Osmanlı hakimiyeti kısa sürmüş ve 1401 de Timur şehri alarak yakıp-yıkıştır.Daha sonra ise Osmanlı Padişahlarından Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi (1515-1516) sırasında Mleitene'yi kesin olarak Osmanlı sınırlarına katmış ve böylece şehir bir uç şehri olmaktan kurtarılmıştır (Yurt Ans.,5415-5417).Ancak bu durum şehrin öneminin gitgide azalmasına neden olmuş,bunun sonucunda da ekonomik durumu sönmüştür.

19. yüzyılın başlarında şehir (Eskimalatya) genel olarak harap olmuş bir durumdaydı.Romalılar döneminden beri süren ilk yaz ve güz göçü 1839 yılına kadar sürmüştür.Halk kış aylarını şehirde geçirirken,yaz aylarında ise Asbuzu (bugünkü Malatya Şehir Merkezi'nin bulunduğu alan) mevkiindeki bağevlerinde kalıyorlardı.Bu göç hareketi şehrin gelişmesini engellemiş olup, ayrıca eşkıya saldırıları ve sık sık görülen salgın hastalıklar (J.BRANT),halkın Asbuzu mevkiine yerleşme eğilimini artırmıştır.

1838 yılında Doğu Anadolu'daki Osmanlı orduları komutanı Hafız Mehmet Paşa,karargâhını Harput-Mezra'dan Malatya'ya (Eskimalatya) taşımış ve kışı geçirmek üzere askerlerini şehirdeki

evlere yerleştirmiştir. Halk ise Asbuzu'daki bağevlerinde kışı geçirmişlerdir. Ordu, Nizip savaşı için şehirden ayrılınca, şehre dönen halk, evlerinin oturulamaz hale geldiklerini görmüş ve bunun üzerine halk, Asbuzu bağlarından bir daha geri dönmemiştir (ŞENTÜRK, 1984, 13-14).

Feld Mareşal H. VON MOLTKE, Eskişehirin (Eskimalatya) 5000 kadar kerpiçten yapılmış düz damlı evden oluştuğunu, şehrin baştan aşağı kurşuni renkte olduğunu ve pencerelerinin camsız olduğunu "Marş, 28 Mart 1838" tarihli mektubunda belirtmektedir. Yine aynı mektubunda, yazın şehir sakinlerinin Asbuzu'ya göçtüklerini, buranın da 5000 bağevinden oluştuğunu ve kiraz, kaysı, elma, ceviz, incir gibi meyva ağaçlarından oluşan büyükçe bir ormanın içine yerleştiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu mevkiinin sulak bir alanda olduğunu da belirtmiştir (MOLTKE, 1969, 157). Moltke, "Malatya 8 Kasım 1838" tarihli mektubunda ise Eskimalatya'daki 12.000 kişinin Asbuzu'daki evlerinde kalmalarını istediğini belirtiyor ve bunu sonucunda da şehrin bir kışla haline geldiğini ifade etmektedir. Yine Asbuzu'ya giden şehir sakinlerinin, tekrar geri dönmek isteyebileceklerini sanmadığını, da aynı mektubunda belirtmektedir. Çünkü şehir çok harap bir duruma düşmüştür (MOLTKE, A.g.e., 229). Mayıs 1839 da şehirden geçen İngiliz gezgin W.F. AINSWORTH, askerlerin terk ettiği şehirde harap bir şekilde kalan 500 kadar evden bahsetmekte, C. TEXIER isimli diğer bir gezgin ise buranın artık terk edilmesi gerektiğine işaret etmiştir (Yurt Ans., 1981, 5418).

Şimdiki Battalgazi İlçe Merkezi'nde (Eskimalatya) 1930 yılında Belediye Teşkilâtı kurulmuş olup, Cumhuriyet Dönemi boyunca Battalgazi, Malatya İl Merkezi'ne bağlı bir Bucak Merkezi

olarak kendisine bağlı köylere hizmet sunmuştur.

4 Temmuz 1987 tarih ve 19507 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3392 sayılı kanun ile 76 sayılı listede adları sayılı köyleri kapsamak ve merkezi Eskimalatya Bucak Merkezi olmak ve Eskimalatya Belediyesi'nin adı Battagazi Belediyesi olarak değiştirilmek üzere, Malatya İli'nde Battalgazi adı ile bir ilçe kurulmasına karar verilmiştir (Resmi Gazete, 1987, 55).

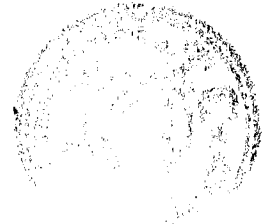
Malatya İli Battagazi İlçesi'ne Bağlanan Köyler :

Adagören	Fırat	Kösehüyük
Ağilyazı	Hasırcılar	Kuluşaga
Alişar	Hatunsuyu	Meydancık
Atabey	İmamlı	Şişman
Boran	Kadıçayırı	Toygar
Çolakoğlu	Kemerköprü	Yarımcahan

BATTALGAZİ KİMDİR ?

Yüzyıllar önce Orta Asya'da başlayan ve günümüzde Anadolu topraklarında T.C.Devleti olarak devam eden Türk tarihi, kahramanlı, zafer, bağımsızlık ve uygarlık örnekleriyle doludur. Tarihi geçmiş incelenecek olursa, sözkonusu edilen bu özellikler Türk toplumunun değişmez karakteri olarak belirlemekte ve dünya toplumları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Türk toplumunun faziletli tarihi, başta Tarih Bilimi olmak üzere çeşitli bilim-ler tarafından sürekli araştırılmış, incelenmiş ve tarihi akış içerisinde geçmişten günümüze kadar getirilmiştir.

Türk milleti olarak kahramanlık ve mertlik duygularına özel bir önem verir ve bu konularda hassasiyetle dururuz. Araştırma sahamıza verilen Battalgazi ismininde bu duyguları yaşatacağı inancıyla verildiğini sanıyoruz.



"Seyyid Battalgazi Destanı"nın kahramanı olan Battalgazi, bazı araştırmacılara göre bir Arap kahramanıdır (KAYA,1988,160 162).Peygamber soyundan geldiği için ise Seyyid'dir.Türklerin İslam Dini'ni kabul etmelerinden sonra Alp-Gazi ünvanı ortaya çıkmış olup,Battal kelimesi ise Türkçedeki Alp kelimesine karşılık gelmektedir.Sözkonusu kahraman,üstün meziyetlere sahip bir kişi olarak tanımlanmakta ve halk arasında nesilden nesile anlatılmaktadır (İVGİN,1988,157-159).Konu ile ilgili araştırma yapan bilim adamlarına göre,"Seyyid Battalgazi Destanı"nda geçen mekânlar genellikle şimdiki Battalgazi İlçesi (Eskimalatya) ve yakın çevresi olup,dolayısı ile bu kahramanın Türk olduğu ve bu yörede doğduğu,büyüdüğü,cengaverlik derslerini bu bölgede aldığını,burada yaşadığını kaydetmektedirler(SARAR,1988, 198-208).

3.3 YERLEŞMENİN KURULUŞ YERİ VE ÖZELLİKLERİ :

Battalgazi İlçe Merkezi'nin kurulmuş olduğu alan,nüfus ve yerleşme imkânları açısından hem doğal (fiziki) ve hemde beşeri faktörler bakımından çok olumlu şartlara sahiptir.Şöyleki, bu yerleşmenin bulunduğu yerin fiziki şartları,yani yüzey şekilleri,iklimi ve verimliliği buranın yerleşim yeri olması için yeterince müsaittir.Özellikle,bu yerleşme biriminin tarihi geçmişinin oldukça eskilere (Neolitik Devre) kadar gitmesi bunu kanıtlamaktadır.

Tarihi çağlar boyunca sürekli el değiştiren bu yerleşme, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorlukları zamanında gelişerek camileri,medreseleri,kervansarayları ve daha birçok yapıları (tesisleri) ile önemli bir merkez haline gelmiştir.Ör;1530 tarihinde şehirde 5 camii,24 mescit,15 zaviye,3 hamam,birer bimar-

hâne (hastahane), bezzâsistan (bedesten-kapalı çarşı) ve hanın bulunduğu belirtilmektedir (GÖYÜNÇ, A.g.e., 3-17). Yine Kanûni devrinde (1560) yapılmış olan bir sayıma (tahrir) göre buradaki mahalle sayısı, müslim 29 ve gayrimüslim 3 olmak üzere toplam 32 adet olup, yine toplam hane sayısının ise 1283 adet olduğu belirtilmiştir (YİNANÇ-ELİBÜYÜK, A.g.e., 3).

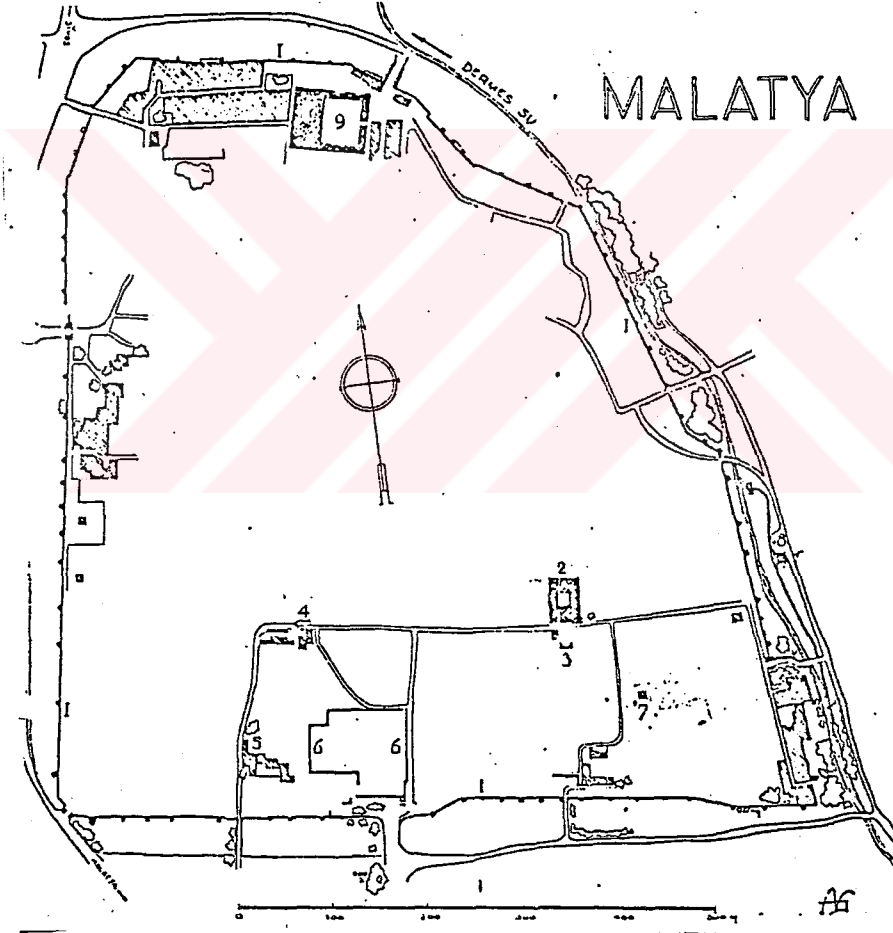
Yerleşmenin kurulmuş olduğu alan çok az bir eğime (% 0-10) sahip olup, üzerinde bulunduğu topraklar ise verimlidir. Coğrafi konumu itibariyle tarihi çağlar boyunca ve günümüzde büyük ticaret yolları üzerinde bulunması veya yakın olması da, buranın önemli bir yerleşme olmasını etkilemiş diğer faktörlerdir. Söz konusu yerleşme 1839 yılında yerli halkın burayı terk ederek bugünkü Malatya Şehir Merkezi'ne (Asbuzu) göç etmesi ile bağımsız kalmış ve cazibesini kaybetmeye yüz tutmuştur. Ancak bu yerleşme birimi T.C. Dönemi'ndeki yeniliklere paralel olarak, Kalkınma Planı içine alınmış, 1930 yılında ise Belediye Teşkilatı'na kavuşturulmuş ve Malatya Merkez İlçe'ye bağlı Bucak Merkezi olarak 1987 tarihine kadar gelmiş, bu tarihte de İlçe Merkezi statüsüne kavuşturulmuştur.

İlçe Merkezi'ndeki yerleşim üniteleri oldukça düz bir alanda, daha ziyade gevşek dokuda bir yerleşme karakteri göstermektedir. Yerleşmenin bu özelliğinin başlıca sebebini buradaki nüfusun bağ-bahçe ziraati ile geçimlerini sağlamalarına dayandırabiliriz (Bakınız; Harita 7). Şöyleki, İlçe Merkezi içinde bulunan meskenlerin büyük bir çoğunluğu, kendisine ait bir bahçe içinde bulunmakta ve bu bahçeden elde ettiği ürünlerin gelirleri ile aileler geçimlerini sürdürmektedirler. Bunun sonucu olarak meskenler ve buna paralel olarak mahalleler yatay yönde

gevşek dokulu yerleşme görünümünü almışlardır.

Günümüzde İlçe Merkezi toplam olarak dört mahalleden (Alacakapı, Meydanbaşı, Toptaş ve Karahan) meydana gelen bir yerleşme merkezidir. Yerleşmenin çekirdeği olarak Meydanbaşı mahallesinin oldukça eski bir geçmişe sahip olduğunu görüyoruz. Fransız arkeoloğu L.DELAPORTE'un yapmış olduğu plân da bu tespiti mizi doğrulamaktadır. (Bakınız; Şekil 1).

Sekil: 1 1932 Tarihi'nde Eskimalatya (Battalgazi)'da
Yerleşim Planı :



Kaynak: Battalgazi (Eskimalatya) Tarihi, 1987'den.

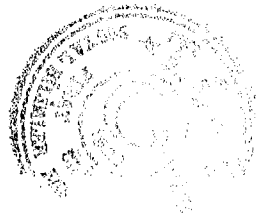
Alacakapı mahallesi özellikle merkezi yerleşme olarak ortaya çıkmış olup, burası daha sonraları şehir merkezinin bulunduğu alan olarak kendisini göstermiştir. Halen günümüzde de fonksiyonların en yoğun olarak toplandığı merkezi yer olarak bu özelliğini devam ettirmektedir. Yine Toptaş mahallesi ve Karahan mahalleside yerleşme alanlarının bulunduğu diğer mahallelerdir. Bu mahallelerde dışarıdan göç ederek buraya yerleşen aile sayısı fazla olup, sonradan gelişme göstermişlerdir.

Battalgazi İlçe Merkezi'nin bulunduğu alan hemen hemen 6 km. x 6 km. ölçülerine sahip bir kare şeklindedir. Bu alan üzerinde Meydanbaşı mahallesi S-SW, Alacakapı mahallesi N-NW, Karahan mahallesi S-SE ve Toptaş mahallesi de N-NE yönünde gelişme göstermektedirler.

Yerleşmenin dikey görünümüne bakacak olursak, özellikle son yıllarda modern binalar yapılmış olup, bunlar henüz üç kat fazla değildirler. Bu binalar daha ziyade Resmi Kuruluşlar, okullar ve sanayi tesislerine aittirler. Büyük çoğunlukta kalan evler (meskenler) ise ahşap ve kerpiçten yapılmış olup, genellikle müstakil (bir veya iki katlı) ve bahçelidirler. Söz konusu evler günümüzde aşınmış ve bakımsızlaşmışlardır. Ancak bu evler tarihi yapılar ve bahçelik alanlar arasında bulunmakta ve İlçe Merkezi bu görünümü ile oldukça şirin bir yerleşme halinde faaliyetlerini devam ettirmektedir.

3.4. MESKEN SEKİLLERİ :

İnsan ve faaliyetlerini en canlı bir şekilde yansıtabilen meskenler, aynı zamanda insan neslinin, dünya üzerinde ilk tesis ettiği müessese olma özelliğini de taşır. İnsanların tarlalar-



dan,yollardan vs. tesislerden çok evvel evlerini yapmış olmaları kuvvetle muhtemeldir.İnsanlar kendilerini ve ailelerini dışarıdan gelecek çeşitli tehlikelerden korumak,değişik iklim elemanlarının etkilerinden kaçınmak,üreyebilmek,yavrularını emniyet içinde büyütebilmek,dinlenmek,uyumak,nihayet yiyecek, giyecek ve içecek maddeleriniemin ve mumtazam bir yerde muhafaza etmek gibi,çok yönlü arzularını ancak bir mesken kurmakla yerine getirebilmiştir.Böylece dünyayı işgal etme yolunda ilk adım,meskenin inşası ile başlamıştır.

Meskenlerin inşası ve şekil almasında sadece klimatik faktörlerin değil,belki bu faktörler kadar,hatta daha fazla olarak çevreden temin edilen malzeme ile onları yapıda kullanacak insanların sosyal yapısı,zevki,görgüsü ve ekonomisinin de büyük payı vardır.Fakat hepsinden evvel meskenlere karakter verdiren şey,evin yakınında bulunan bol ve ucuz inşa mazemesidir.Sadece malzeme bir meskenin inşasında ve ona şekil kazandırmışta fazla biretke yapmaz.Onu kullanacak olan insanların gelenek ve görenekleri,kültür seviyeleri vb. meskenlerin şekillenmesinde ve karakter kazanmasında önemli bir rol oynar.

Meskenlerin karakterlerini çizimde muhakkakki,sosyo-ekonomik faktörler arasında,grupların ekonomik faaliyetleri ve ailelerin mali seviyesi,tesirlerini meskenler üzerinde kuvvetle hissettirir.Özellikle son yıllarda yolların yapılıp,uzak çevreye ait daha başka malzemenin taşınabilmesi ile meskenlerde mali seviye ile orantılı olarak büyük değişiklikler meydana gelmiştir (TUNÇDİLEK,1967,34-38).

Bu genel bilgilerden sonra çalışma konumuz olan Battalgazi (Eskimalatya)'deki evleri (meskenleri) aşağıda gösterilen

şekilde bir klasifikasyona tabii tutabiliriz ;

3.4.1. YAPI MALZEMESİNE GÖRE MESKENLER :

Bilindiği gibi meskenler daha ziyade buldukları fiziki çevre şartlarına göre şekillenmektedirler. Buna göre Battalgazi İlçe Merkezi ve yakın çevresindeki diğer kır yerleşmelerinde bulunan meskenleri incelediğimizde, bunların, belirgin bir şekilde fiziki ortamla uygunluk içinde oldukları gözlenebilmektedir. Şöyleki, çevrenin alüvyal topraklara sahip olması ve yer yer killi ve ağır bünyeli oluşu, toprağın yapı malzemesi olarak önem kazanmasını sağlamıştır.

Toprak, saman ve ot ile karıştırılarak güneşte kurutulur ve sonuçta kerpiç denilen mesken yapı malzemesi oluşturulur. İşte bu İlçe Merkezi'nde bulunan evlerin büyük bir çoğunluğunda kerpiçten yapılmış olup, yardımcı malzeme olarak taş ve ağaç kullanılmıştır. Son senelerde tuğla ve taş kullanılarak betonarme binalar ve evlerde yapılmıştır. Bu yapılar daha çok Resmi Kuruluşlar, okullar, sanayi tesisleri veya ekonomik durumları iyi olan ailelere ait yapılardır.

3.4.2. FONKSİYONLARINA GÖRE MESKENLER :

Burada bulunan nüfusun daha ziyade çiftçilik mesleği ile uğraştıklarını ve sosyal yaşantılarında sözkonusu meslek ile paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Dolayısı ile çalışma sahasındaki meskenler, ailelerin bu sosyo-ekonomik yapılarının gereği olan bir plâna sahiptirler. Şöyleki, daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi bazı aileler oldukça fazla sayıda (ataerkil) olup, yine ekonomik şartlar nedeniyle hepsi birlikte, birleşik mesken diyebileceğimiz plândaki meskenlerde yaşamaktadırlar. Kısaca özetleyecek olursak, buradaki meskenler daha ziyade nü-

fusun sosyo-ekonomik özelliklerine göre şekillenmişlerdir.

Yapmış olduğumuz alan araştırmaları sonuçlarına göre İlçe Merkezi'nde bulunan nüfusun,normal ihtiyaçları için kullandığı mesken sayısı,diğer fonksiyonlara ait meskenlere göre daha yoğundur.Diğer fonksiyonlar için kullanılan yapılar ise belirtildiği üzere resmi binalar,ticarethaneler,atölyeler ve küçük sanayi tesisleridir.

3.4.3. ÖRTÜ MALZEMESİNE GÖRE VE ÇATI EĞİMİNE GÖRE MESKENLER :

Genel olarak meskenlerin çatı eğimleri (Yapıları) ve örtü malzemeleri,yörenin iklim özellikleri gözönünde tutularak yapılmış ve yapılmaktadır.Gözlemlerimize göre,İlçe Merkezi'nde bulunan meskenlerde örtü malzemesi olarak,ahşap çatı üzerine kiremit kullanılmıştır.Bir örtü malzemesi olan kiremit,ahşaptan yapılan çatı üzerine dizilmekte ve böylece meskenlerin çatıları kapatılmaktadır.

Yine çatıların eğim durumlarına bakacak olursak,burada daha ziyade beşik çatılı meskenlere yoğun olarak rastlanılmakta,ayrıca kırma çatılı meskenlerde bulunmaktadır (TOLUN-DENKER, 1977,68).Meskenlerin örtü malzemeleri ve çatı özelliklerinde yine ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının etkilerini görebilmekteyiz.Ekonomik durumları daha iyi olan aileler,evlerinin çatılarını kırma çatılı yapmakta ve bunun sonucu olarak örtü malzemesinin fazlaca kullanılması külfetine katlanabilmektedirler. Oysa dar gelirli aileler,genellikle beşik çatılı meskenleri inşa ettirmektedirler.Çünkü bu tür çatıların yapılması ve örtülmesi daha ucuza mal olmaktadır.

Kırma çatılı binalar daha çok resmi binalar,okullar gibi

modern plânlı yapılarda yaygın olarak görülmektedir.

3.4.4. KAT DURUMUNA GÖRE MESKENLER :

İlçe Merkezi'nda bulunan meskenlerin büyük bir çoğunluğu müstakil olup, daha ziyade kendilerine ait olan bahçeler içinde inşa edilmişlerdir.

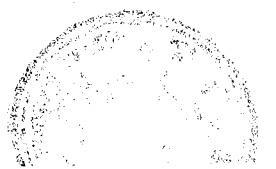
Kat durumlarına göre meskenlerde de yine ailelerin sosyo-ekonomik özellikleri kendini göstermektedir. Tek katlı müstakil evlerin yanısıra, özellikle fert sayısı çok olan büyükçe aileler, yine müstakil olmakla beraber, birleşik plânlı ve içten merdivenli olan iki katlı meskenlerde hayatlarını sürdürmektedirler. Yapmış olduğumuz araştırmalara göre, burada çok katlı apartman şeklindeki meskenlere rastlanmamıştır. Ancak yine resmi kuruluşlara ait binalarda ve okullarda en fazla üç katlı plân var olup, bunlarda merkezi kısımda yer almaktadırlar.

3.5. MESKENLERDE PLÂN:

Meskenlerin plânları, bu İlçe Merkezi'nde yaşayan ailelerin gelenek ve görenekleri, ekonomik faaliyet biçimleri ve iklim özellikleri ile bağlantı içindedir.

Meskenlerin büyük bir çoğunluğunda plânlar iki ana özellik taşımaktadır. Bunlardan birincisi insanların kendi ihtiyaçlarına karşılacağı bölüm, diğeri ise ekonomik faaliyetlerin zorunlu kıldığı bölümdür.

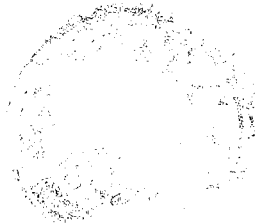
Bu bölümlerden insanın yaşamış olduğu bölümde bir veya birkaç oda, mutfak ve yemek odası olarak kullanılan ocaklı bir oda bulunmaktadır. Müstakil ve genelde bahçeli olan meskenlerde bir kapı ile avluya girilmekte ve bu avlu etrafında da (içinde) diğer fonksiyon üniteleri yer almaktadır. Bunların başlıcaları ahır, samanlık ve tahıl anbarı vb. dir. Oturma ve yatma bölüm-



lerine ise çoğunlukla avludaki ağaçtan yapılmış bir merdiven ile çıkılmaktadır. Bazı meskenlerde (özellikle beşik çatılı) çatı arasında kalan boşluk, depolama ünitesi olarak kullanılır.

İklimle bağlantılı olarak meskenlerde duvarlar kalınca (30-50 cm.), pencereler ve kapılar ise oldukça küçük ölçülü olarak yapılmışlardır. Odaların tavanları ve tabanları genel olarak ağaçtan (ahşap) döşenmiş ve toprak, dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Tavan ve taban arasındaki yükseklik, günümüzdeki ölçülülere göre daha fazladır.

Ziraat faaliyetlerinde kullanılan araç ve gereçler (traktör, römork, pulluk, harman makinası vb.) için bazı meskenlerde bitişik olarak yapılmış eklentiler mevcuttur. Asıl ekonomik faaliyeti ziraat (sebze ve meyvacılık) olan ailelerin meskenlerine ait eklentiler ile hayvancılık (besicilik) yapan ailelerin meskenlerine ait eklentiler farklıdır. Şöyleki, sözkonusu eklentilerden birisi daha ziyade basit olarak yapılmış bir garaj veya depo olup, diğeri ise oldukça büyük ve çeşitli ihtiyaçlara cevap verebilecek kapasitede olan ahır veya hayvan barınakları şeklindedir.



4. MERKEZİ YER OLARAK BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ

4.1. MERKEZİ YER KAVRAMININ AÇIKLANMASI :

Bölge plânlamalarında çeşitli alt yapı problemlerinin çözümü ve buna ilişkin olarak da ekonomik merkezlerin belirlenmesi önde gelmektedir. Gelişen merkezler çevreye hizmet dağıtmaktadırlar; bunların çeşitli fonksiyonları bünyelerinde bulundurmaları gerekmektedir. Bir bölgenin, herhangi bir yerleşim merkezindeki nüfusun çoklukla günlük ihtiyaçtan lüks tüketim ihtiyaçlarına kadar olan talebi, her yerde tam anlamıyla memnuniyet verecek şekilde karşılanamaz. Bir yerleşim yöresindeki nüfus için, en çok ve en gerekli hizmetler bir merkezi yerde oluşmuş, bir ekonomik merkezde sunulmaktadır. Bu merkezi yer, çevresindeki diğer yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyaçlarına cevap vermesine ek olarak, çevresine hizmet götürmek açısından da ayrıca önem taşımaktadır-kazanmaktadır.

Bugün de geçerliliğini korumakta olan "merkezi yer" teorisini ortaya koyan W. CHRISTALLER, "merkeziyet" adı altında, bir yerin kendisini çevreleyen bölge üzerinde nisbi olarak önemi ve derecesini anlatmaktadır. Bu bölge içerisinde şehir, "merkezi" fonksiyonunu yerine getirmektedir. W. CHRISTALLER, hocası olan GRADMANN'ın fikrine uygun olarak "kırsal çevrelerin merkezi olan" bütün yerleşmeleri "şehir" olarak mülahaza etmektedir. Bununla, şayet "bir bölgenin merkezi" iseler köy yerleşmelerini de kendi coğrafi düşüncesi içine almaktadır. Kendisi tarafından araştırılmış yerleşmeleri, hukuki yönden tarif edilen şehir terimi ile karıştırmadan "merkezi yer" olarak ifade et-

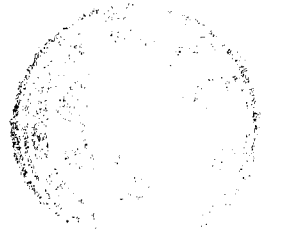
mektedir. Bir merkezi yerin, merkez olduğu bölge "tamamlayıcı bölge" olarak isimlendirilir. Bu bölge içerisinde mevcut olan ekonomik birlikler, merkezi mal ve hizmetlere olan taleplerini, böyle bir tamamlayıcı bölge içerisinde bulunan merkezi yerde yerine getirmektedirler. Bir merkezi yer çevresinde bulunan tamamlayıcı bölge, şayet geniş bir sahaya yayılıyor ve suni olarak tesbit edilmemiş ve bu şehir merkezince sunulan merkezi yer ile olan ulaşım masrafları henüz kazançlı değilse ve devamlı olarak artıyorsa, bu bölge genel olarak BOBEK tarafından "tesir sahası" olarak nitelendirilmektedir. FEHRE, bu terim ile bir yerleşmenin yayılma sahası içerisinde yalnızca materyal olmayan tesirler sahasını (kültürel sahada yapılan işler) anlamak istemektedir. Onun için, mevcut olan bu terim, ister merkezden çevreye isterse çevreden merkeze doğru olsun, merkezle yakın çevre arasındaki ticaret, ulaşım ve pendel gibi materyal ilişkileri kapsar.

FEHRE, ayrıca "saha" teriminin ayrıntılarına girmekte, çevre ile merkez arasında materyal ilişkiler (ticaret, ulaşım vb.) dolayısıyla "taşınma bölgesi" terimini kullanmaktadır. Buna karşın CAROL "saha" terimini "taşınma bölgesi" olarak anlamaktadır. Bu bölge üzerinde münferit merkezi hizmetlere mumtazam münasebetler sürmektedir. SCHÖLLER çevre adı altında "bölge" yi düşünmektedir. Bu bölge çok sıkı ve devamlı olarak merkezi yerle hatta alt kademedeki fonksiyonlarla bağlantılı bulunmaktadır. Nihayet HÖGY'e göre de merkezi fonksiyonların tesir sahasının üzerinde yayıldığı bölge, bir merkezi yerleşmenin "sahası" dır (KARABORAN, 1989, 94-95).

4.2. MERKEZİ YER ARAŞTIRMASININ HEDEFİ :

İ.MATHIESEN'e göre, bir şehrin kapsamlı tanımı ancak onun yaşama alanını teşkil eden hinterland ile, bağlantısı da coğrafya görüşü çerçevesinde beraber düşünüldüğü zaman yapılabilir. Burada, münasebetlerdeki iki farklı kategoriyi birbirinden ayırt etmek lazımdır. Bunlardan birisi şehri doğrudan çevreleyen ve şehrin burası için merkezi yer olarak hizmet ettiği hemen yakınındaki ve ona bitişik olan yöre ile ilgilidir. Şehir manzarası belirli bir yöresel ve ekonomik yapı teşkil etmektedir. Merkez ile çevre arasındaki çeşitli bağlantılar ekonomik, sosyal, kültürel, idari vb. yönden istenildiği gibi araştırılabilir. Çok defa farklı ve münferit toplanma bölgelerinin üst üste yığılmalarından, farklı basamak sıklıkları ile şehrin tesir alanı meydana çıkmaktadır. İnsanın bütün hayat safhasında, şehir ile çevresi arasında çok yakın ilişkiler bulunmaktadır. Bu ilişkiler çok şekilli, farklı sıklıkta ve geniş bir şekilde yapılmış çeşitli münasebetleri teşkil eder. Çevresinin merkezi olarak şehrin sahip olduğu merkezi fonksiyonlar, değerlilik, sıklık ve tesir alanlarına göre ayrılır. Buna göre de, şehrin münferit etki bölgelerinin bir araya toplanmasından tesir alanının bütünlüğü ortaya çıkar.

Yalnızca ekonomik zorunluluklar değil, aynı zamanda da insan tarafından bildirilen subjektif irade belirtileri veya tesadüfi olmalara dayanan farklı ilişkiler, sözkonusu olduğundan, şehrin farklı tesir bölgeleri merkezlilik derecesi için esas itibarıyla mutlak bir ölçü teşkil edemez. İmkânlar dahilinde keyfilikleri dikkate almamak ve mevcut yapı ile ilgili



karışıklıklara meydan vermemek,yani merkezi fonksiyonların öz-
zelliklerinden şehirle ilgili merkezilik derecesini ortaya çı-
karmak gayesi ile farklı taşınma sahaları için yalnızca mümkün
olan bütün faktörler hususiyet olarak mahallerindeki bağlantı-
larında araştırırlar.Önce, yapılacak ve sözkonusu olabilecek
küçük yöresel araştırmalarda insani faaliyetlerin bütün sek-
törleri üzerinde çok sayıda mevcut olan münasebetler gözönünde
bulundurulmalıdır.Bu faaliyetlerde,şüphesiz gerçeğin arkasında
gizlenen insani olarak bildirilen karıştırmalara meydan veril-
memesi gereklidir.Tesadüfler hariç bırakılarak doğru ve diğer
yöreler ile mukayese edilebilecek şehirselle tesir sahalarına u-
laşılır.Bu da yörede tesis edilmiş bir merkezi yerler düzeni-
nin oluşmasını mümkün kılar (KARABORAN,A.g.e.,96).

4.3. MERKEZİ YER OLARAK BATTALGAZİ YERLEŞME MERKEZİ'NDE UYGULANAN ANKET FAALİYETLERİ :

Yerleşme merkezleri,diğer her şehir gibi yalnız kendi
kendilerine varlıklarını sürdürmeye muktedir olamazlar.Bu yer-
leşmelerin yaşama temellerinin önemli bir kısmı yakın ve uzak
kırsal çevrelerine olan ilişkileri ile yoluna koyulur.

Bir merkezi yer ve onun tesir sahası beraberce fonksiyon-
nel bir birlik teşkil etmektedir.Bu birlik,şehirle çevresi ara-
sında olan karşılıklı ilişkiler neticesinde ortaya çıkar.Kendi-
si için gerekli gıda maddeleri ve diğer tarım ürünlerini temin
eden çevresindeki bölgeler olmadan,hiçbir şehir teşekkül e-
demez.Bu bölgeler ile şehrin daha üst ve merkezifonksiyonunun
belirli bir sahada olan sınırları belirlenmiş olur ve yaşama
sahası olan bu bölgelere şehir çeşitli hizmetleri verebilir.Bu

da şehrin kendisine has yaşama sahasının olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Merkeziyet kavramı kasabaların, şehirlerin ve şehrsel gelişmenin anlaşılmasında esas teşkil etmektedir. Merkeziyet, şehrsel şekil, şehrsel fonksiyon ve şehrsel hayatın toplumun geçirdiği gelişmelere uygulanmasını yansıtan dinamik bir kavramdır. "Şehrsel" ve "merkeziyet" kavramları öteden beri birbirleriyle sıkı ilişkilidir. Bunların "Şehrsel Merkeziyet" kavramında birleşmeleri kasabalar ve şehirlerin önemi, fonksiyonları ve hatta güçlüklerinin incelenmesinde önemli bir araç olmuştur. Bugün, bu çeşit şehrsel yerler, genellikle mahalli yönetimlerin tanımladığı bir ünitenin sınırları içinde yaşayan minimum bir sayıdan daha fazla nüfusun bulunduğu büyük yerleşmeler olarak tanımlanırlar.

Fonksiyonların bir yerdeki çeşitliliği ve çokluğunu şehrsel merkezin ilk karakteri olarak kabul etmek mümkündür. Merkeziyet, bir şehrsel merkezde toplanmış merkezi fonksiyonların çokluğundan ve çeşitliliğinden meydana gelmiştir ve o yerde toplanan bir yada birkaç ulaşım sistemine dayanmaktadır.

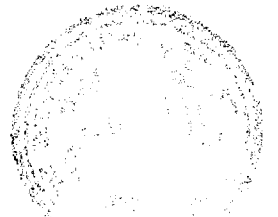
W. CHRISTALLER'in daha önce belirttiğimiz şekilde formüleştirdiği gibi, bir şehrin esas meşguliyeti, yahut başlıca hususiyet bir bölgenin merkezi olmasıdır.

Yerleşme merkezlerinin "merkezi yer" olarak önemlerini tesbit etmek için, bu yerleşme merkezlerinin fonksiyonları, bu arada ekonomik, sosyal, kültürel, idari fonksiyonları, sosyal tesisleri ve nüfus gelişmelerinin açıkça zikredilmesi gerekir.

Bir şehre niteliğini veren unsur, zaman içinde akıp gi-

den çeşitli faaliyetler ve o faaliyetlerin verimi olan fonksiyonlardır. Ekonomik, sosyal, kültürel, turistik, askeri vb. gibi olan bu fonksiyonlar, şehrin genel manzarasının değerlendirilmesinde ülke kalkınması açısından büyük önem taşır (KARABORAN, A.g.e., 97-98).

Bizde bu çalışmamızda Battalgazi İlçe Merkezi'nde, sözkonusu şehirselle fonksiyonları ve yerleşmenin etki sahasını tesbit etmek amacı ile bir anket çalışması yaparak, bu yerleşme biriminin "merkezi yer" olma özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Bu anket çalışmasının sonuçları diğer bölümlerin gerekli yerlerinde de kullanılmış olup, bu veriler ilgili konularda yorum yapabilme imkânlarını sağlamıştır. Ancak biz bu çalışmanın sonuçlarını, daha ziyade bir sonraki bölümde ele alacağımız "Battalgazi İlçe Merkezi'nin Günümüzdeki Fonksiyonları" başlığı altında kullanarak, özellikle şehirselle fonksiyonların belirlenmesine ve yeterliliğine karar vermeye çalışacağız.



5. BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ'NİN GÜNÜMÜZDEKİ FONKSİYONLARI

5.1. ŞEHİR FONKSİYONU :

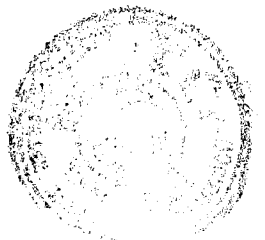
Fonksiyon terimi her bilim dalında çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Geniş manasıyla fonksiyon terimi "zaman içinde akıp giden faaliyetler" yahut "yapılan iş" anlamına gelmektedir. Dar manasıyla fonksiyon, bireysel hareketlerin birbiriyle karşılıklı bağıllığın ifadesidir. Modern coğrafya literatüründe fonksiyonel düşünüş ve incelemeye büyük önem verilmesine rağmen çok az çalışmada, bu kavram açık olarak tarif edilmiş ve gayesi ortaya konulmuştur.

Kültür coğrafyası açısından fonksiyon kavramı şu şekilde tarif edilmektedir : "Bir kültür yöresi ünitesinde ekonomik yönden değerlendirilen faaliyetler olan fonksiyonlar, talebin büyüklüğü ile mevzii strükture bağlıdır. O halde fonksiyonlar, coğrafyada birbirine karşılıklı bağımlı durabilen faaliyetlerdir. Bir şehir içindeki faaliyetler devamlı surette insanlara bağlıdır. Çok defa "şehirden" fonksiyonların taşıyıcısı olarak bahsetmek adet haline gelmiştir. Ama gerçekte bir şehrin fonksiyonları, nüfusun bireysel faaliyetlerinin türlü olmasından ibaret oluyorlar. Bir şehirdeki bütün yaşantıyı geniş kapsamlı görmek hiçde kolay değildir. Burada devamlı birbiri ardına gelen ve zor düzenlenebilen, hatta gruplanabilen görünüşler konu olmaktadır. Çok sayıda bölünme imkânları vardır. Bunların en kapsamlı ve mükemmel olanı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik faaliyetlerin ayırte dilmesidir. Mevcut faaliyetlerin etkisi yalnız bir yer üzerinde sınırlı olabildiği gibi, bazen de bu yer ve ona yakın belli bir çevreyi kapsayarak genişleyebilir, sonuçta

bazen de bu faaliyetler oldukça geniş bir sahaya kadar uzanarak, onu etkisi altına alabilirler. Bir şehrin genel karakteri ancak imkânlar dahilinde fonksiyonları ile ortaya konabilir. Şehir yalnız kendi kendine varolup yaşayamaz; onun yaşama esasının önemli bir kısmı yakın ve uzak çevresi ile olan iş bölümünün ekonomik temel prensibine dayanan değişik ilişkiler içerisinde aranmalıdır.

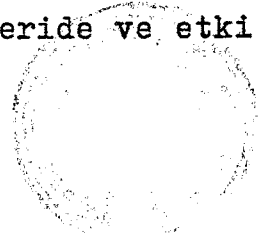
Daha 1933 yıllarında W. CHRISTALLER, bunun şehrin esas fonksiyonu olduğunu ifade ederek, "büyük ve küçük kırsal sahalara, şehre ait tipik eşya ve hizmetlerin sunulması ve bunların temin edilmesi ile gerçekleştirilebileceğini" belirtmektedir. Coğrafi mânâda, bu faaliyet ve hizmetlerin sistematik olarak etkilerini mekân içerisinde gözetlenebilecek şekilde kademelendirmek imkân dahilindedir. Bununla belirli bir mevkiden çeşitli büyüklükteki yörelere doğru dış etki gösteren bütün faaliyetler gözetlenebilir. Şehre ait fonksiyonlar FÖRSTER'e göre "lokal, bölgesel ve bölgeler üstü fonksiyon sahaları" olarak yapılan kategoriler içerisinde kavranabilmektedirler.

Bu bölünmeye bir yerin bütün mevcut olan fonksiyonları dahil edilmişlerdir. Lokal fonksiyonlar bir şehirdeki nüfusun iş ve ihtiyaçlarının karşılanması için olan bütün fonksiyonları kapsarken; bölgesel fonksiyonlar kapalı bir çevre üzerinde etkili olurlar. Bölgeler üstü fonksiyonlar ise, ilişkiler ve karşılıklı tesirleri daha uzaklarda bulunan yer ve bölgelerde gösterirler. CHRISTALLER 1933 yılında çalışmasını yayımladıktan sonra merkezilik problemi yahut "Merkezi Yer", coğrafyada devamlı ve hatta sıkça araştırılır bir konu teşkil etmiştir.



NEEF'e göre merkezi yer "fonksiyonların bulunduğu mevki" olduğu şüphesizdir. Bir merkezi yerde toplanmış olan bu fonksiyonlar daha geniş bir bölgede uygulanırlar. Yukarıda belirttiğimiz şehre ait genel fonksiyon sahaları, merkezilikle ilgili ve oldukça önemlidir. Şehrin genel görünüşünü yansıtan bu fonksiyonlar, idare tesisleri, sosyal tesisler, endüstri ve el sanatları, ticaret, ulaşım, turizm ve nihayet askeri tesisleri ile temsil edilirler ve çoğunlukla ekonomik kapsamlıdırlar. Şehirler genel anlamıyla bu tesislerin toplandıkları yerlerdir. Diğer taraftan, bir bölgenin herhangi bir yerleşim merkezindeki nüfusun, çoklukla günlük ihtiyaçtan lüks tüketim ihtiyaçlarına kadar olantalebi, her yerde tam anlamıyla memnuniyet verici şekilde karşılanamaz. Bir yerleşim yöresindeki nüfus için, en çok ve en gerekli hizmetler belirttiğimiz merkezi yerde oluşmuş bir ekonomik merkezde sunulmaktadır. Bu merkezi yer, çevresindeki diğer yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyaçlarına cevap vermesinden başka, çevresine hizmet götürmek açısından da ayrıca önem kazanmaktadır.

Bu nedenle şehir merkezlerinin nasıl tanımlanırlarsa tanımlansınlar, aslında donatımların toplandığı bir merkezle, bu donatımlardan yararlanan halkın yaşadığı alanlardan başka bir sistem değildir. Bu sistemde merkeze şehir merkezi; donatımlardan yararlanan nüfusun oturduğu alana da etki alanı, çekim veya hizmet alanı gibi adlar kullanılmaktadır. O halde şehir merkezi bir ekonomik merkez olarak, etki alanındaki bütün yerleşmelerin bütün ihtiyaçlarını karşılama görevini üzerine alır. Tesislerin büyüklüğü, kendi şehir merkezinin ihtiyaçlarının üzerinde ve etki



alanının ihtiyaçlarını karşılayacak büyüklükte olmalıdır. Gelişen ülkemizin çeşitli sosyo-ekonomik olaylarının çözümünde, şehir niteliği veren çeşitli tesisler ile onların zaman içinde akıp giden faaliyetleri ve bu faaliyetlerin verimi olan fonksiyonların ortaya konulması gerekmektedir. Bu fonksiyonlar, şehrin genel manzerasının değerlendirilmesinde ülke kalkınması açısından büyük önem taşırlar (KARABORAN, 1989, 87-89).

Bundan sonraki alt başlıklar altında sözkonusu fonksiyonlar açıklanarak, Battalgazi İlçe Merkezi'ndeki durum ortaya koyulacaktır.

5.1.1. İDARİ FONKSİYON :

Bir yerin merkezi yer olarak gelişmesinde en önemli elemanlardan birisi olarak, şüphesiz idare fonksiyonu sayılmaktadır. Bu fonksiyonla ilgili tesisler yerleşme merkezinde toplanmışlar ve idari yönden çevre ile, bilhassa kaza sınırları dahilinde, karşılıklı münasebetin yalnız idari sahada yapılmasına sebebiyet veriyor. Çokça idari teşkilât çeşitli kademelenmelerle küçükten büyüğe doğru ünitelere ayrılan bir durum göstererek alt ve üst kademe de idari fonksiyonun uygulanmasında ayrıntıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çeşitli dönem ve devirlerde zamanın akışı içerisinde idari fonksiyonda değişiklikler meydana gelmektedir. Bu, ya politik görüş açısından yahut da nüfus dağılışındaki değişikliklerden ve nüfus yapısından ileri geliyor. Bugünkü Türkiye, merkezi idare sistemi ile yönetilmektedir. İdari teşkilat vilayet, kaza, nahiye ve köy olarak kademelenmiştir. Her kaza, Türkiye'de kaymakamlık merkezidir. Böylece bir idari ünite teşkil etmektedir.

Şehirler çevrelerinin bir yönden değil, birçok bakımdan merkezliğini yapan topluluklardır. Herşeyden önce şehir idari bir bütündür. Belirttiğimiz gibi, ya bir vilayet yada bir kaza merkezi olarak adlanmıştır.

İdareten kendine bağlı birçok iskân topluluğunun idari merkezidir. Bütün bu yerler lâzım olduğu zaman resmi işler için bağlı oldukları merkeze gelirler. Böylece ilk iş olarak her şehrin idari sınırları çizilmiş oluyor. İdari fonksiyonun etki alanı bazan kaza sınırlarını aşmamaktadır. Burada önemli olan husus, çeşitli devirlerde idari fonksiyonda meydana gelen değişikliklerdir.

Şehir coğrafyasında önemli olan, şehirlerin diğer fonksiyon kriterlerinin de ortaya çıkarılmasıdır. Bu diğer fonksiyonlar şehrin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesinde etken olan ve şehre niteliğini veren fonksiyonlarıdır. İdari fonksiyonun sınırları yalnız kaza (belirli sahada) dahilinde kalmasına rağmen, saydığımız diğer fonksiyonların etki alanları kaza sınırlarını aşmakta, bazan da kazaların bir kısım köyleri, bu tesirlerin daha güçlü olduğu tarafa bağımlı olmaktadırlar. Yerleşme merkezlerinin bünyesinde topladığı çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri, İDARİ FONKSİYON'un uygulayıcısı olarak şehirlerin genel manzarasının değişmesinde önemli bir yere sahiptirler. Bütün önemli bakanlıkların temsilcileri memur olarak bu merkezlerde görev yaptıklarından, şehre niteliğini veren unsurlardan bir tanesi olan idari fonksiyon, bunların vasıtası ile kaza sınırları içerisinde de etken olmaktadır (KARABORAN, A.g.e., 89-90).

Bu bilgiler çerçevesinde Battalgazi İlçe Merkezi'ndeki i-

dari fonksiyon alanlarını, yani resmi kurum ve kuruluşları belirtecek olursak; bunların başında Kaymakamlık Dairesi gelmektedir. Kaymakamlık dairesi hâlâ hazırda Belediye binası içinde bulunmaktadır. Aynı bina dahilinde Battalgazi Belediyesi ve 1000 abonelik otomatik santrala sahip olan PTT yer almış olup, bu binada hizmetlerini sürdürmektedirler. Ayrıca Belediye Pasajı içinde İlçe Ziraat Müdürlüğü, İlçe Mal Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile İlçe Nüfus Müdürlüğü kendilerine tahsis edilmiş kat ve bölümlerde ilçe halkına hizmet sunmaktadırlar. İlçe Emniyet Müdürlüğü ise Belediye binasının güney cephesinde bulunan binasında görev yapmaktadır. Yine bunların dışında, İlçe Jandarma Komutanlığı Malatya yolu üzerinde, Tarım Kredi Kooperatifi ve T.E.K. ise Alacakapı caddesinde bulunmaktadır.

5.1.2. KÜLTÜREL FONKSİYON :

Şehirlerde toplanmış hizmetlerin diğer bir bölümünü kültürel fonksiyonlar teşkil etmektedir. İktisadi ve idari fonksiyonlar kadar, kültür hizmetleride, yeryüzünde bazı şehirlerin gelişmesinde ve önemlerinin devam etmesinde büyük ölçüde rol oynamaktadırlar. Kültür fonksiyonları çok çeşitlidir. Çok defa merkezini şehirdeki politik-idari organizasyonlarda bulan, şehrin dini ve kültürel hayatı, politik irare ve mahkemelerle birbirine bağlantılıdır. Doğu'da herşeyden önce camilerin, şehrsel yerleşmelerin bir elemanı olarak görüldüğü, öteyandan da hristiyan piskoposların oturdukları yerlerin öteden beri şehirlere bağlı olduğu bilinmektedir.

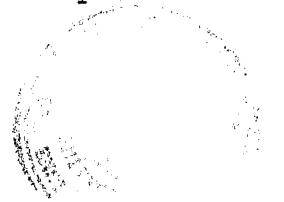
Şehirlerde yayınlanan çeşitli gazeteler, şehirdeki kültür etkinlikleri arasında sayılırlar. Gazeteler şehir-çevre ilişkisi-



lerinde,HARTKE'nin belirttiği gibi,şehirlerin sıralanmalarında çok ince bir ölçü teşkil ederler.Bir yerleşmenin kültürel faaliyetlerinin birikimi olan kültür fonksiyonu yalnız yerleşme merkezindeki etkisiyle değil,merkezden çevreye doğrudan etkisini göstermelidir (KARABORAN,A.g.e.,90).

Kültürel fonksiyonlar içine giren faaliyetler olarak dini hizmetler,okullar ve yüksek okulların yanı sıra çeşitli kongreler,konferanslar,müzik ve tiyatro festivalleri,eğlence ve dinlenme ihtiyaçlarından doğan hizmetleri de bu fonksiyonlar içinde toplamak mümkündür (GÖNEY,1984,199-210).

Battalgazi İlçe Merkezi'nde kültürel fonksiyonlar içine giren faaliyetlere bakacak olursak,daha önceki bölümlerde de açıklandığı gibi ilk ve orta öğretim yapan okulları belirtebiliriz.Ör;ilkokul sayısı yedi adet olup,1683 öğrenci ve 74 kişilik bir öğretmen kadrosu bulunmaktadır.Yine bir adet Ziraat Meslek Lisesi,bir adet lise ve lise bünyesinde bir adet ortaokul,bir adet İmam-Hatip Ortaokulu ve bir adet de Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (1. ve 2. kademe) bulunmakta,bu okullardaki toplam öğrenci sayısı 1504 ve öğretmen sayısı da 54 dür.İlçe çok eski bir tarihe sahip olduğu için,burada dini hizmet gören birçok cami varolup,bunlar sürdürmekte oldukları din hizmetlerinin yanı sıra eski tarihi eser olmaları nedeni ile de önemli bir yer tutmaktadırlar.İlçedeki kültürel fonksiyonlar altında belirtebileceğimiz diğer bir hususda burada satılan gazetelerdir.Alan araştırmalarımıza göre ilçede hemen hemen bütün gazeteler ve bunun yanısıra yerel gazeteler de satılmaktadır.Ancak bütün bunlara rağmen henüz ilçede sinema,tiyatro ve kütüphane



gibi tesisler bulunmamaktadır.Halk bu gibi ihtiyaçlarını yakındaki il merkezinde giderebilmektedir.Bu arada ilçede bulunan kahvehaneler,halkın boş zamanlarını geçirmek için gittikleri yerlerin başında gelmektedirler.Bu durum ise özellikle genç nüfus için olumsuz bir faaliyet biçimi olup,sağlıklı yaşamak ve sağlıklı düşünebilmek için en kısa zamanda önlemler alınmalıdır.

GÖNEY'inde belirtmiş olduğu kongre,konferans ve festival gibi kültürel faaliyetler,daha ziyade Battagazi İlçesi'nin kendisi ile ilgili olmakla beraber,bu faaliyetler İl Merkezi'nde yapılabilmektedir.Ör;Malatya Çevresi Halk Kültürü ve Battalgazi Sempozyumu üç sene üst üste yapılmış olup,en son olarak bu sempozyum 19-20-21 Ekim 1988 tarihinde İnönü Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilmiştir.Yine festival olarak belirtilebileceğimiz Kayısı Festivalleri heryıl düzenlenmekte,ancak bu faaliyetlerde hemen tamamen İl Merkezi'nde gerçekleştirilmektedir.Dolayısı ile İlçe Merkezi'ninyerleşik nüfusu bu tür faaliyetlerden tam olarak faydalanamamaktadır.Bize göre bunun sebebi,İl Merkezi'nin ilçeye olan yakınlığı ve bu nedenle ilçede bu tür faaliyetler için kullanılması gereken tesislerin yokluğudur.Temennimiz,Battalgazi İlçesi ve yakın çevresinin bir an evvel bu tesislere kavuşması ve kendisini yakından ilgilendiren konularla ilgili kongre,konferans ve festivallerin bizzat kendi bünyesinde tertip edilebilir hale getirilmesidir.

5.1.3. SOSYAL FONKSİYONLAR :

İdari ve kültürel fonksiyonun yanısıra,sosyal fonksiyonda bir şehre niteliğini veren unsurlar arasındadır.Diğer taraf-

tan, bilindiği gibi Şehir doktorları, eczaneleri, dispanserleri ve hastahaneleri ile bir bütün çevrevesinde belli bir bölgenin sıhhi merkezidir. Sosyal tesisler yalnızca yerleşme (şehir) merkezindeki nüfusa hizmet için değil, köylere ve yakın çevresine aithizmet götürmek mecburiyetindedir. Çünkü köylerde sosyal tesisler, doktor, eczane ve hastahane mevcut değildir (KARABORAN, 1989, 90).

Bu fonksiyonlarla ilgili olarak, Battalgazi İlçe Merkezi'nde Okul caddesi üzerinde 1 adet Sağlık Ocağı bulunmakta ve burada esas itibariyle koruyucu hekimlik görevi yerine getirilmektedir. Sözkonusu sağlık ocağında 2 pratisyen doktor, 1 hemşire, 2 yardımcı hemşire, 4 ebe ve 2 sağlık memuru ile diğer personel görev yapmaktadırlar. Büyük ölçüdeki (ağır vakalar) sağlık hizmetleri ise İl Merkezi'nde bulunan hastahanelerde giderilebilmektedir. Ayrıca burada veterinerlik hizmeti veren özel bir muayenehane, hayvan hastalıkları ile ilgilenmektedir. Yine burada iki adet de eczane görev yapmaktadır.

5.1.4. EKONOMİK FONKSİYON :

Şehrin yerine getirdiği fonksiyonların en önemlisi şüphesiz ekonomik fonksiyondur. Şehir ekonomik bakımdan bir merkez olarak çevresine etki eder, bununla belirli ve sınırlı çevresini bu yönden kendisine bağlar. Şehrin ekonomik fonksiyonlarını tesbit etmek için üretimin cinsi ve pazarda bunun önemini açıkça ortaya koymak gerekir.

Ülkemizde prensip olarak, şehir yerleşmeleri hâlâ çevresindeki tarım alanlarının merkezidirler. Kendilerinde doğrudan doğruya tarımla ilgili olmayan sekonder ve tersiyer alandaki

faaliyetler biraraya toplanmıştır. Bunlar arasında el sanatları ve endüstri tesisleri üretimleri, dağıtıcı ve toplayıcı fonksiyonu ifade eden tesisler, idari, kültürel ve her çeşit hizmet tesisleri sayılabilir (KARABORAN, A.g.e., 90-91).

Sözkonusu ekonomik faaliyetler içerisinde kalan diğer fonksiyonları ise alt başlıklar altında şöylece açıklamamız mümkündür.

5.1.4.1. TİCARET :

Bir şehrin ekonomik yapısının araştırılmasında ekonominin genel çerçevesinde ticaretin hangi ölçüde önemli olduğu öteden beri biliniyor. Muntazaman yapılan mal ve hizmet değiş-tokuşu şehrin kendine özgü bir karakteristiğidir. Bu mal mübadelesinde önemli etken ve yürütücü ise ticarettir.

Bir bölgenin, herhangi bir yerleşim merkezindeki nüfusun çoklukla günlük ihtiyaçtan lüks tüketim ihtiyaçlarına kadar olan talebi, her yerde tam manasıyla memnuniyet verici şekilde karşılanamaz. Bir yerleşim yöresindeki nüfus için, en çok ve gerekli hizmetler bir merkezi yerde oluşmuş bir ekonomik merkezde sunulmaktadır. Bu merkezi yer, çevresindeki diğer yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve nüfusunun ihtiyaçlarına cevap vermesine ek olarak, çevresine hizmet götürmek açısından da ayrıca önem kazanmaktadır.

Belirttiğimiz gibi ülkemizde şehir, tarımsal bir çevrenin merkezi yeridir. Bu merkezi yerde ticaret, ekonomiyi yönlendiren temeli teşkil etmektedir. Viyanalı coğrafyacı BOBEK, 1927 yıllarında İnsbruck üzerine yapmış olduğu çalışmasında ticaret ve endüstrinin, bir şehrin en verimli ekonomik kolu olduğunu belirt



miştir. "Ticaret, tipik bir şehire ait iş kollarından bir tanesidir. Mahiyetine göre belirli bazı hususları kendisinde toplamıştır. Üretici ve tüketici arasında bir aracılık teşkil etmektedir. Çoğalan iş bölümü ile belirli bir ekonomik yükselmeye ulaşıldıktan sonra, artan satış muamelesi hareketinin hiçbir şikâyet ortaya çıkmadan tasviye edilmeside zaruri ve vazgeçilemeyen bir durum arz eder." BOBEK, ayrıca bir şehrin ticaretini bölgenin ihtiyacının fazlalığına veya ihtiyaç fazlası üretim çokluğu ile bu fazla üretimin; hatta şehirdeki üretim fazlasının, ticari hareketteki toplanma derecesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Bunlarda; toplam üretim, mevcut nüfusun toplam tüketimi, tüketimin dağılışı, mevcut iş bölümü derecesi, ulaşım durumu, satış muamelesi, coğrafi tesirler ve tarihi gelişme gibi birbirinden ayrılmaz bir şekilde içiçe girmiş faktörlere tabidir.

Yerleşme merkezlerinin ticaret strüktürü ve fonksiyonu üzerine genel bir görüş sahibi olabilmek için PTT tarafından yayınlanan resmi telefon rehberlerinden yararlanılabilmektedir. Şehir merkezlerinde faaliyet gösteren yerel gazete idare hanelerinden, matbaalardan ve hatta çeşitli kurumlardan temin edilebilecek bu kitapların yardımı ile bu hususta bazı bilgiler kazanılabilmektedir. Ama Türk ve doğu (şark) ticari strüktürü üzerine yalnızca telefon rehberi sayesinde tam bir fikir sahibide olunamaz. Bu rehberlere dayanılarak yapılacak çalışmalarda geri dönüşümlü bir dizi hatalar olması her zaman ihtimal dahilindedir. Çünkü, çok sayıda ticari firma ve müesseseler ile büyük-küçük iş yerleri her zaman telefon sahibi değillerdir. Bu maksatla yapı-

lacak çalışmalarda,ticaret ve sanayi odalarında,belediye gelir dairelerinde,maliye dairesinde ve hatta esnaf kefalet kooperatiflerinde kayıtlı iş yerlerinin tesbit edilmesi daha gerçekçi bir sonuç verecektir.

Ticaret,perakende(I) ve büyük ticaret (II) olmak üzere ikiye ayrılmıştır.Perakende ticaret yapanlar ise,bilhassa günlük ihtiyaçlar (bakkallar,kasaplar,manavlar,sigara ve alkollü iki bayileri,şekerciler,kuruyemişiler);bilhassa periyodik ihtiyaçlar (konfeksiyoncular,tuhafiyeciler,manifaturacılar,ocuk oyuncukları satıcıları,züccaciye,billuriye,parfümeri,mutfak eşyaları,aynacı,camcı,fotoğrafçı ve hazır ayakkabıcı (kavafiye);bilhassa uzun vadeli ihtiyaçlar (mobilyacı,mefruşatı-halı,kilim,perde-,elektrikli malzemeler-buzdolabı,çamaşır makinası,dikiş makinası,fırın,radyo,televizyon vb,kuyumcu,saatçı,teyp ve plakı,sıhhi tesisat ve inşaat malzemele-ri,hırdavatı,nalbur,bakırcılar,av malzemesi satıcıları;büyük ticaret ise,tarım ve sanat kooperatifleri,toptan bakkaliye ve un ticareti,toprak mahslleri ticareti,zahireciler,yn ticareti,canlı hayvan alım-satım işleri,tarım ilaçları,gübre ve tarım aletleri satışı olmak üzere sınıflandırılabilirler.Ayrıca kk sanat işletmeleri,sanayi ve imalathaneler gz önünde bulunduurulmalıdır (KARABORAN,A.g.e.,91-92).

Bu bilgilere göre İlçe Merkezi'ndeki ticaret faaliyetlerine bakacak olursak,yukarıda belirtilen ticaret Şekillerinin hemen hemen bütününü görmemiz mümkündür.Şöyleki; burada perakende ticaret olarak halkın bilhassa günlük ihtiyaçlarının temin edildiği ticarethaneler olarak birkaç bakkal,kasap,ma-

nav,şekerçi ve kuruyemişçi varolup,sigara ve alkollü içki bayii ise yeni olarak bir adet açılmıştır.Bilhassa periyodik ihtiyaçların temin edildiği ticaret haneler olarak konfeksiyoncu, tuhafiyeci,manifaturacı,züccaciyeci,mutfak eşyaları,camcı,aynacı,fotoğrafça ve ayakkabıcı bulunmakta,ancak sözkonusu ticaret türleri bazan aynı ticarethane içinde birleşik olarakta yapılabilmektedir.Ör;tuhafiye ticareti ve manifaturacılık bir arada yapılmakta,yine züccaciye ve mutfak eşyaları ticareti de aynı ticarethanede birlikte yapılmaktadır.

Bilhassa uzun vadeli ihtiyaçların temin edildiği ticarethaneler olarak belirtilmiş olan mobilyacı,mefruşatçı ve elektrikli malzeme ticareti yine aynı yerde birarada yapılmaktadır.Aynı şekilde,sıhhi tesisat ve inşaat malzemeleri satışı yapan ticarethanelerde bulunmaktadır.Ancak bunların sayısı çok azdır.Bunu nedeni ise yine belirtildiği gibi,İl Merkezi'nin yakın olması ve ihtiyaçların oradan giderilmesidir.

Battalgazi İlçe Mekezi'nde Büyük Ticaret başlığı altında toplanan tarım ve sanat kooperatifleri olarak,Tarım ve Kredi Kooperatifi mevcuttur.Toptan bakkaliye ve un ticareti yapan ticarethaneler olarak un değirmenleri bulunmakta,ancak toptan bakkaliye ticareti bulunmamaktadır.Tarım ilaçları,gübre ve tarım makinaları satışı yapan kuruluş olarak yine burada bulunan Tarım Kredi Kooperatifi bu hizmetleri yerine getirmektedir.Odun ticareti olarak ise,yine daha öncede belirtildiği gibi,halk kendi yakacak ihtiyaçlarını kendi bahçelerinden temin etmekte,odun ticareti olarak kereste ve hızar atölyeleri vardır.

Bunların yanısıra ticaret fonksiyonları içinde yer alan

diğer tesislerden otel, İlçe Merkezi'nde mevcut değildir. Lokanta, kebabçı ve pastahane gibi ticarethaneler ise varolup, faaliyetlerini sürdürmektedirler. Eğlence yerleri olarak isimlendirilen kahvehane sayısı birkaç tane olup, kulüp olarak, amatör spor kulüpleri bulunmaktadır. İlçe Merkezi'nde otobüs terminali bulunmamakta, ancak fazla önemi olmayan tren istasyonu halen varlığını devam ettirmektedir. Bunların haricinde İlçe Merkezi'nde ulaşım tesisleri olarak, belediyeye ait otobüs durağı ve bilet satış gişesi bulunmaktadır. Ayrıca 1 adetde petrol istasyonu bulunmakta, bunun yanısıra belediye garajı içinde, belediye otobüslerinin yakıt ihtiyaçlarını karşılayan yine bir petrol istasyonu bulunmaktadır. Bankalar ve diğer kredi kuruluşlarından olarak, bir adet banka (Ziraat Bankası) görev yapmaktadır. İlçe Merkezi'nde sebze hali ve kasaplar çarşısı için özel bir alan ayrılmamıştır. Çünkü bu faaliyetler dükkanlarda münferiden yapılmaktadır. Yine aynı şekilde haftalık pazar kurulmadığı için, bu işe ayrılmış bir alanda yoktur. Ancak İstasyon caddesi üzerinde belediyeye ait bir mezbaha bulunmaktadır. Ulaşım ile ilgili ticaret ve sanat işletmeleri grubunda gördüğümüz ticarethaneler ise özellikle sanayi çarşısı olarak isimlendirebileceğimiz alanda oto ve traktör tamircileri, bisiklet ve motorsiklet tamircilerini görmekteyiz. Ayrıca hizmet tesisleri olarak berber, gazete bayii, kitap ve kırtasiyeciler, tüpgaz bayii, hamam ve umumi tuvaletleri İlçe Merkezi içinde görmemiz mümkündür.

Sözkonusu edilen tüm bu ticarethaneler Battalgazi'de Şehirçi Farklı Kullanılış Alanları ismi ile 1:1000 lik paftalara işlenmiş olup, ayrıca bu ticarethanelerle ilgili "Kantita-

tif ve Kalitatif" tablolar yapılarak, konu daha belirgin bir şekilde ortaya konulmuştur (Bakınız: Harita 6).

5.1.4.2. ENDÜSTRİ VE EL SANATLARI :

Şehrin ekonomik hayatında el sanatları ve endüstrinin ilerlemesi de oldukça önemlidir (KARABORAN, A.g.e., 94).

İnsanlar günlük hayatlarında kullandıkları birçok eşyayı ve aleti, eski tarihlerde kendileri imâl ediyorlardı. Bugün bile yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kendi imal ettikleri eşya ve aletleri kullanarak, hayatlarını kazanan halk topluluklarına rastlanmaktadır. Bu durum, kapalı ekonomi devri yaşayan veya bu ekonomi sisteminden henüz kurtulmuş bulunan toplumlarda daha açık bir şekilde görülmektedir. Böylece denilebilir ki, sanayi faaliyetleri beşeriyat tarihinde oldukça eskiye inmektedir. Hatta tarih öncesi ve tarihi devreler içinde birçok çağın sona ermesi ve başlamasında sanayi ile ilgili hususlar büyük rol oynamışlardır.

Sanayi faaliyetleri tarihin çok eski devirlerinden beri, dolaylı ve dolaysız yollardan rol oynamış ve bu durumunu özellikle içinde bulunduğumuz asırda daha da kuvvetlendirmiştir. Şöyle ki, süratle sanayileşen (endüstrileşen) ve bu suretle şehirleri kalabalıklaşan ülkelerde, toplumun yapısı ve idare tarzında da bazı değişiklikler görülebilmektedir. Sanayileşme; şehirlerin gelişmesine zemin hazırladığı oranda şehirlerde sanayileşmeyi mümkün kılmaktadır. İlk safhada ticaret veya diğer fonksiyonlar sanayiden önemli olabilir; fakat daha sonraları, her şehir kendi sakinlerine daha iyi imkânlar hazırlayabilmek için ticari maksatla hamleler yapar ve bu suretle şehirde imâl edilen malların satışı, şehrin sınırlarının dışına taşar



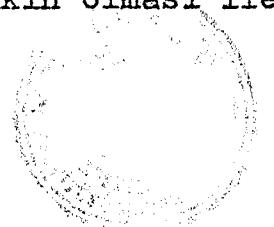
ve şehirlerde sanayi hizmetleri gelişir.

Sanayi faaliyetleri,küçük işletmeler halinde bile olsa, her şehirde tesadüf edilmektedir.Bu faaliyetler yerleşme sahasındaki halkın yerel ihtiyaçlarını karşılamak zaruretinden doğmaktadır.Ancak bir şehirde sanayi fonksiyonunun önemli olması,sanayi faaliyetlerinin şehirde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade,daha geniş bir bölgeye hizmet etmesine bağlıdır.Sanayi mamüllerini satan dükkânlar,bu merkezi çevreleyen sahalardaki halka daima hizmet etmektedir.Bu sebeple denilebilirki;ticaret sanayiye cezbetmektedir ve sanayi faaliyetleri,ticari ihtiyaçları karşılamak ve onun icablarını yerine getirmek içindir.Dolayısı ile sanayi faaliyetleri,ticari hizmetlerin gelişmesini teşvik etmektedir (GÖNEY,A.g.e,182-199).

Bu bilgiler ve yapmış olduğumuz alan araştırmaları (anket uygulamaları) çerçevesinde,Battalgazi İlçe Merkezi'ndeki sanayi faaliyetlerinin çoğunlukla atölye tipi karakterinde olduğunu görmekteyiz.Burada bulunan endüstriyel kuruluşları ve büyük iş yerlerini şöylece sıralamamız mümkündür;

1. Mormaş Fabrikası (Mobilya Üretimi) 150 kişi.
- 2.Kırıcılar Kayısı Kurutma Fabrikası 75 kişi.
3. Kanatlar " " " 100 kişi.
4. Ekin Un Fabrikası 50 kişi.
5. Uçak Tuğla-Kiremit Fabrikası 150 kişi.

Atölye niteliğinde olanlar ise,bir adet hızar atölyesi ile şehir merkezi ve yakın kırsal alanın ihtiyaçlarına cevap veren oto ve tarım araç-gereçlerinin tamirhaneleri,demir doğrama atölyeleri mevcuttur.Yine buradaki sözkonusu imalathanelerin fazla gelişmemiş olması,İl Merkezi'nin yakın olması ile



alâkalıdır.Çünkü kaliteli usta ve yedek parça bulunması gibi nedenlerle,ihtiyaç sahipleri daha ziyade İl Merkezi'ndeki tamirhaneleri (sanayi sitesi) tercih etmektedirler.

Milli kültürümüzün en canlı delili ve paha biçilmez hazinesi olan el sanatlarımız konusuna bakacak olursak,kullanılan hammaddenin bölgeye has olması nedeni ile genelde yöresel karakter taşımaktadır.Sözkonusu yöresel karakterdeki el sanatları,başlangıçta kişilerin kendi ihtiyaçlarını karşılama amacına yönelikken,daha sonraları ticari nitelik kazanmış ve nihayet meslek haline dahi gelmiştir.Ancak,buldukları dar çevreden kurtulup,yurt düzeyine yayılmamak dolayısı ile bu işin ekonomik fayda sağlamaması,bu meslek erbabını mali sıkıntıya sokmuş ve neticede bir kısmı meleği terk ederek başka işlere atılmışlardır.Yine büyük şehirlerdeki iş imkânının fazlalığı ve diğer sebepler,köyden şehire göçü başlatmış,böylece bu sanatla uğraşanların sayısı azalmış,çırak yetiştirilememiş ve nihayet bu sanat dalı yok olmaya başlamıştır.Oysa el sanatlarının sosyal ve ekonomik yaşantımıza katkıları veya ruh sağlığı yönünden olumlu katkıları gözönüne alınacak olursa,bu sanat dalının korunması ve gelecek kuşaklara geliştirilmiş halde devredilmeside düşünülmesi gereken konulardır (Türk El Sanatları Araştırma Raporu,1989,141-148).

Yapılan araştırmalara göre M.Ö. 4000 yıllarında Anadolu'da dokumacılık yapılmaktaydı.Malatya-Aslantepe kazılarında çıkarılan ve "Malatya Kolosu" olarak bilinen Hitit yontması üzerindeki giysiler ve süsler,yöredeki dokumacılık ve el sanatlarının çok eski bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.

8. yüzyılın başlarından itibaren Anadolu'yu etkisi altına alan İslamiyet Dönemi ile birlikte, Malatya ve yöresindeki dokuma işlerinde geometrik figürler, ağaç ve çiçek figürleri ile hayvan figürleri kullanılmıştır. Bölgenin step ve kurak iklim özellikleri, burada daha çok düz dokumacılığı ortaya çıkarmıştır. Kullanılan hakim hammadde yün ve kıl olup, ipek henüz bölgeye girmemiştir.

Malazgirt savaşından sonra Anadolu'ya yerleşen Türkler, pamuk bitkisi ile tanışarak, önceden bildikleri kilim, yaygı, halı, keçi kılından çadır, tiftik çorap, eldiven, başlık örme ve dokuma işlerini geliştirmişlerdir. Anadolu Selçukluları Dönemi'nde Malatya'nın dokumacılıkta sayılı merkez haline geldiğini, dokuma renklerinde beyaz, siyah, kırmızı, mavi, yeşil ve altın renginin tercih edildiği, çift başlı kartal ve ejderha figürlerinin çok kullanıldığı görülmektedir.

O döneme ait kaynaklara göre 17. yüzyılda Malatya'da takriben 12 ile 19 bin adet dokuma tezgâhı bulunmakta, culfalık geçerli bir meslek sayılmaktaydı. Malatya yöresinde dokumacılıkta kullanılan hammadde, iklim özellikleri ile ilgili olarak daha ziyade keten, kenevir, pamuk, yün ve kıldır. Bu hammaddeler, kirman denilen ip eğirme aleti ile eğirilmekte ve kullanılacağı yere göre boyanarak, dokunabilecek duruma getirilmektedir. Kirman denilen eğirme aleti, yapmış olduğumuz incelemelere göre bugünde yörede kullanılmaktadır.

Yörede üretilen pamuk ürününün bir kısmını yetiştirici aile kendisine ayırarak, eğirme sureti ile ip haline getirir. İpler "Culfa" lara verilerek kumaş haline getirilir. Bu kumaş-

larda evin ihtiyacı olan yatak çarşafı,perde ve iç çamaşırı yapımında kullanılır.Yine el sanatları olarak örgü işleri,dokumacılık,sim-sırma işi,oya,dantel,dikiş-nakış işleri,marhama, çuval,heybe,kıl torba,yem torbaları ve kıl sicim gibi faaliyetler hemen hemen her köyde ve her evde yapılabilmektedir (BAŞ-BAY,1987,93-103).

Yine konu ile ilgili olarak,Battalgazi İlçe Merkezi'nde Halk Eğitim Merkezi'nin açmış olduğu kurslarda 34 öğrenci biçki-dikiş kursunu ve 26 öğrenci de çiçekçilik ve el sanatları kursunu başarı ile tamamlamışlardır.

5.1.4.3. ULAŞIM :

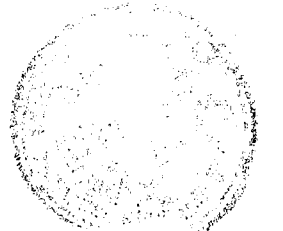
Bilindiği gibi bir bölgenin ekonomik hayatı kesin olarak ulaşım ağı ile çevreye bağlanmasına ve açılmasına göre önem kazanır.Ulaşımın fonksiyon sahası ekonomik yapının tamamı içerisinde fevkalâde öneme sahiptir.Bu yapı içerisinde ulaşımın katkı ve önemi oldukça önemli bir faktörü teşkil etmektedir. Bir ekonomik yörenin,ekonomik ihtiyacı ve onun ulaşım yolları ve hatta mevcut olan ulaşım ile çevreye olan münasebetleri birbirleri ile oldukça sıkı ve karşılıklı münasebetlerde bulunmalarını gerektirmektedir.Ulaşım tarzının genişliği ve tesir sahası bir yörenin ekonomik coğrafyasının temel esasları,bu yörenin ortaya çıkan ihtiyaçları,mallardaki fazlalık ve hatta bunlarla ilgili değiş-tokuş arzusu vasıtasıyla tesbit edilir. Aksine,mevcut ulaşım yollarının bir yörenin ve onun etki bölgesinin ekonomik gelişmesine geniş ölçüde tesir etmesi bu yörenin mal değiş-tokuşu istikametinde olabilir.

Ulaşım yolları ve taşıma imkânları alt yapının bir kıs-

minı teşkil etmektedir.Bunlar bir bölgenin ekonomik gelişmesi için oldukça önemli temel esasların bir parçası olarak görülmesi gereken fatörlerdir.Ulaşımın fonksiyonları oldukça çeşitlidir.Ulaşım tarafından oldukça fazla etki altına alınmış olan ve bu yönden zorlanan bir yöre, ulaşım yollarının yapı ve şeklini tesir altında bulundurur.Ayrıca, ulaşım çok çeşitli şekillerde kültür yöresinin yapısında tesir eder.Şehirlerin gelişmesi için öteden beri en önemli neden politik ve ekonomik güçtür, canlılıktır (KARABORAN, A.g.e, 94).

Çalışmamızın başından beri belirtmiş olduğumuz üzere, konumuz olan Battalgazi (Eskimalatya), oldukça eski bir tarihi geçmişe sahip olan yerleşme merkezimizdir.Bu yerleşme merkezinin kuruluşunda, yine daha öncede belirtildiği gibi fiziki faktörler ve coğrafi konum çok olumlu etkiler yapmışlardır.Ayrıca bütün bu özelliklerin sonucu olarak, yerleşme biriminin ulaşım imkânlarında buranın çevre ile olan bağlantısını elverişli bir hale getirmiştir.Şöyleki, coğrafi konum itibariyle NE Karadeniz Bölümü'nü ve Doğu Anadolu'yu Akdeniz Bölgesi'ne ve Mezopotamya ya bağlayan ulaşım yolları buradan geçmekte, yine tarihi çağlarda Lidya Krallığı'nın Sart'tan başlayıp Ankara (Angora), Sivas (Sebaste) ve Diyarbakır (Amida) üzerinden Mezopotamya'ya ulaşan tarihi KRAL YOLU ile orta ve yeni çağların çok ünlü İPEK YOLU da Çin'den başlayıp Akdeniz kıyılarına ulaşırken Malatya'dan (Eskimalatya-Battalgazi) geçmekteydi.

Günümüzde artık bu ulaşım yollarının önemini kaybetmesi ve Battalgazi'nin (Eskimalatya), Malatya İli'ne bağlanmış bir İlçe Merkezi durumuna gelmesi, buranın eski önemini kaybetmesi-



ne sebep olmuştur. Ancak Cumhuriyet Dönemi içinde konuya bakacak olursak, buranın coğrafi konum itibariyle yine bir geçiş alanı olduğu görülmektedir. Yine Malatya İl Merkezi'ne yakınlığı (12 km.), bu yerleşmenin ulaşım bakımından çevre ile bağlantısını olumsuz olarak etkilemiş olup, bilakis geliştirmiştir. Kendisine bağlı olan köylerle bağlantı imkanları gelişmiş olup, bu yolların yapım ve onarım çalışmaları devam ettirilmektedir. Battalgazi'nin köyleri ile olan yolların durumu "Battalgazi İlçesi İdari Sınırları" haritasında gösterilmiştir (Bakınız: Harita 5).

İlçe Merkezi'nin İl Merkezi ile olan bağlantısı eski Sivas-Malatya karayolu ile yapılmakta ve buradaki yerleşik halk, Battalgazi Belediyesi'ne ait otobüslerle şehre gidip gelmektedirler. Yine aynı şekilde minibüslerde bu yolda hizmet yapmaktadırlar. Yani, İlçe Merkezi ile İl Merkezi arasındaki ulaşım hizmetleri yeterlidir sonucuna ulaşabiliriz.

Bunun yanısıra, İlçe Merkezi ve bağlı köyler arasındaki ulaşım ise yine taksi, minibüs, kamyon, traktör, at arabası vb. gibi araçlarla yapılabilmektedir.

5.1.4.4. ZİRAAT VE HAYVANCILIK :

Günümüzde ülkelerin ekonomik gelişmişliği ne kadar yüksek olursa olsun, şartların elverdiği ölçüde ve doğa ile mücadelede teknolojinin katkısı sağlanmak suretiyle her ülke mutlaka tarımsal üretim yapmayı amaçlamakta, bunu bir milli strateji ve hedef olarak görmektedir.

Özellikle hızlı nüfus artışı, plansız amaç dışı arazi kullanımını ve bunun yanısıra beslenme kaynaklarının sınırlı oluşu,

dünya genelinde olmak üzere ülkemizde de tarımsal faaliyetlerin önem kazanmasını gündeme getirmiştir (KIRIMHAN,1987,22).

Türkiye'de genel olarak az nüfuslu kasabalarda tarımda çalışanlar,diğer kentsel fonksiyonlarda çalışanlara göre fazladır.Hatta bazı hallerde ezici bir üstünlüğe sahiptirler.Fakat "ziraat kasabası" olarak adlandırılan bu kentsel yerleşmelerin herbiri,doğal olarak birbirlerinden farklı durumlar göstermektedirler (TÜMERTEKİN,1973,54).Tarım (çiftçilik) fonksiyonunun hakim olduğu ve birçok yönleriyle ziraat kasabalarının genel karakterine uygun özellikler gösteren Battalgazi'deki (Eskimalatya) ziraat ve hayvancılık faaliyetleri,bu başlık altında incelenmeye çalışılacaktır.

Ülkemiz,bilindiği üzere daha tarih öncesinde dünyanın uygarlık merkezlerinden biri olup,ziraat faaliyetleri bakımından özellikle tahıl ve baklagiller gibi bitkiler kültüre alınmıştır.Yine Anadolu'nun ağaçtan yoksun veya ağaçlı step sahaları, evcilleştirilmiş küçük ve büyükbaş hayvan üretimine çok uygun düşmesi nedeniyle,tarım uğraşısı bu uygun ortam içinde iki ayrı kolda gelişme olanağı bulmuştur.Bu şekilde Anadolu'da yaşayan etnik gruplar daha tarih öncesinde,biri hayvan üretimine dayanan "hayvancılık",diğeri tarla kültürlerine bağlı "rençberlik (çiftçilik)" ile,toplayıcılık ve avcılık gibi ilkel ekonomilerin çok üzerinde ve uygarlığın ilk basamağı olan daimi bir uğraşı düzeni içine girmişlerdir.

Tarımın rençberlik kolunu benimseyenler kurdukları yerleşmelerde,yerleşik (sedanter) bir yaşam tipini sürdürürlerken,hayvancılık yapanlar ise konar-göçer (nomad) olmak zorunda kal-

mışlar,karma ekonomiyi seğenler ise yarı-nomadik bir karaktere bürünmüşlerdir.Ancak bu ekonomiler her coğrafi bölgenin topo-bio-klimatik tabiatına uymak zorunda kaldıklarından,aralarında bazı farklar meydana gelmiştir.Bunları detaya inmemek şartı ile şu şekilde özetlememiz mümkündür (TUNÇDİLEK,1978,51-113).

- A. Küçükbaş Hayvancılığı
- B. Büyükbaş Hayvancılığı
- C.İpekböcekçiliği
- D. Arıcılık
- E. Balıkçılık
- F. Tarla ve Bahęe Kùltürleri (Çiftçilik)
- G. Ormanlar ve Ormacılık.

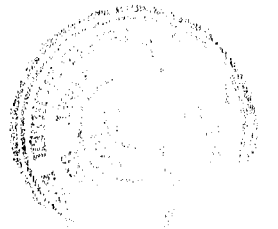
Çalışmamızın konusu itibariyle,ülkemin az nüfuslu kasabalarında tarım faaliyetleri ile uğraşanların,diğer kentsel fonksiyonlarda çalışanlara göre fazla olduğunu görmekteyiz.Hatta bazı hallerde ezici bir üstünlüğe dahi sahip olabileceklerini daha öncede belirtmiştik.Tarım fonksiyonunun hakim olduğu ve birçok yönleriyle ziraat kasabalarının genel karakterine uygun özellikler gösteren Battalgazi'de,ziraat ve hayvancılık faaliyetleri birlikte yapılmakla beraber,çiftçilik mesleğinin daha yoğun olduğu görölmektedir.Burada yapılan ziraat şekli daha ziyade meyvacılık ve sebzeçilik şeklinde görölmektedir.

Battalgazi'de (Eskimalatya),ziraat kültürünün özellikle Türk fethinden sonra geliştiği,özellikle de 11. ve bilhassa 16. yüzyıldan sonra bu alanda büyük mesafe katedildiği bildirilir.

H. 1310 tarihli Mamüreti'l-Aziz Salnamesi'nde Malatya meyvacılığı hakkında bilgi verilirken;sebze ve meyvanın her çe-

şidinin burada yetiştiği, bunun yanında kayısı, erik, elma, armut, kızılçık ve şeftalinin bol miktarda yetiştiğinden bahsedilmektedir. Ör; H.1312 tarihli salnamede 30 bin kıyve (38.640 kg.) kuru kayısı, aynı miktarda elma ve 20 bin kıyve armud (24.640 kg.), 6 bin kıyve kızılçık (7.692 kg.) üretildiği belirtilmiştir. Yine çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere göre burada "yumuşga" adı ile bilinen kiraz, erik ve ayva gibi meyva üreticiliği yapıldığı öğrenilmektedir. Evliya Çelebi, Malatya yöresinde yedi çeşit ayvadan söz ederek, her birinin bir okka geldiğini ifade etmektedir. Yine burada yetişen elmaların kalitesini belirterek, her birinin 30-40 dirhem geldiğini belirtir (YUVALI, 1988, 248).

Battalgazi İlçesi Tarım Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre nüfusun % 85 i tarımla uğraşmaktadır. Burada sulanabilir arazi miktarı oldukça fazla olup, yöreye özgü olan ürünlerin hemen hemen tamamı yetiştirilmektedir. Yapılan tarım envanterine göre 194.485 adet kayısı ağacı mevcut olup, yılda ortalama 19.448 ton yaş kayısı ve 5.117 ton da kuru kayısı elde edilmektedir. Sebzeçilik üretimi de yaygın ve kalitelidir. İlin sebze ihtiyacının bir kısmı burada yetiştirilen sebzelerle karşılanmaktadır. En yaygın yetiştirilen sebze türleri domates, marul, ıspanak, patlıcan, biber kabak, hıyar, kavun, karpuz, turp, havuç, lahan, soğan, sarmısak ve dereotu (samut) dur. İl Merkezi'nde bulunan Şeker Fabrikası, buradaki şeker pancarı üretimini de ön planda tutturabilmektedir. Şeker pancarı üretimi, tam bakım ve sulama ile 10 ton/dekar olarak gerçekleşmesi bilinen bir husustur. Bu ürünle, Şeker Fabrikası'ndan alınan kredi ile besici-



lik ve süt sığircılığı yapılabilmektedir.r; sığır sayısı 2 bin kadar olup, yine koyun sayısı 1100 ve kanatlı sayısı ise 29.685 dir.

Konu ile ilgili olarak Battalgazi İlçesi için almış olduğumuz verileri aşağıda tablolar halinde vererek, ziraat ve hayvancılık faaliyetlerinin sayısal değerleri belirtilmiştir.

TABLO :12 Battalgazi İlçesi Arazi Varlığı :

Yerleşim Alanı	4.799 ha.
Tarım Alanı	17.583 ha.
Tarla Ürünleri	14.046 ha.
Sebze Alanı	763 ha.
Meyva Alanı	2.774 ha.
Tarım Dışı Alan	1.148 ha.
Su Satırları	4.472 ha.
Çayır-Mer'a	1.942 ha.
Toplam Alan	29.944 ha.
Köy Sayısı	18 adettir.
Tarımla Uğraşan	
Aile Sayısı	4.613 kişidir.

Kaynak : Battalgazi İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri(1988).

TABLO: 13 Battalgazi İlçesi Hayvan Varlığı :

<u>Hayvan Cinsi</u>	<u>Miktarı (Adet)</u>	<u>H.Cinsi</u>	<u>Miktarı</u>
İNEK	4.358	MERKEP	545
BUZAğI-DANA	1.370	AT	294
BOğA-ÖKÜZ	912	TAVUK	42.200
KOYUN	7.990	HİNDİ	50
K.KEÇİSİ	3.665	Y.USL KOVAN	350
KATIR	39	E.USL KOVAN	200

TABLO: 14 Battalgazi İlçesi Tarla Ürünleri Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarı :

<u>Bitkinin Cinsi</u>	<u>Ekiliş Alanı (ha.)</u>	<u>Dekara Verim (kg.)</u>	<u>Üretim Miktarı (ton)</u>
Buğday	7.300	155	11.315
Arpa	1.200	169	2.028
Mısır	250	220	550
K.Fasulye	100	155	155
Nohut	100	92	93
Mercimek	50	90	45
Ayçiçek	50	100	50
Tütün	150	150	225
Patates	100	1.455	1.455
Ş.Pancarı	650	3.622	23.543
Kuru Soğan	60	1.209	725
Sarımsak	3	410	12
H.Pancarı	5	2.637	132
Yonca	60	6.899 (Yaş)	414
Fiğ	7	1.820 (Yaş)	125
Nadas Alanı	3.961		

Kaynak : A.g.v. (1988).

TABLO: 15 Battalgazi İlçesi Sebze Ekiliş Alanları :

<u>Sebzenin Cinsi</u>	<u>Ekiliş Alanı (Ha.)</u>	<u>Verim (Kg.)</u>
Domates	72	1.837
Patlıcan	10	902
Kabak	6	1.296

Salatalık	18	1.311
Dolma Biber	18	851
Sivri Biber	4	698
Taze Fasulye	9	726
Ispanak	50	529
Lahana	10	2.339
Havuç	3	1.260
Marul	3	1.400
Taze Soğan	7	872
Sarımsak	2	450
Bayır Turp	1	1.100
K.Turp	1	900
Taze Bamyı	1	357
Kavun	250	1.778
Karpuz	300	2.668

Kaynak : A.g.v., (1988).

TABLO: 16 Battalgazi İlçesi Meyva Ağacı Sayısı ve Verimleri :

<u>Ağacın Cinsi</u>	<u>Anaç (adet)</u>	<u>Fidan (adet)</u>	<u>Üretim (ton)</u>	<u>Toplu (Ha.)</u>	<u>Dağı. (Ha.)</u>	<u>Verim (Ağ./Kg)</u>
Kayısı	335.000	45.000	23.450	1.187	523	70
Armut	6.160	1.592	246	1	79	40
Ayva	428	397	17	1	10	30
Elma	8.783	1.133	263	48	43	60
Erik	572	148	35	1	11	23
Kızılcık	143	26	2.5	-	3	18

Kiraz	1.800	100	8	2	16	30
Şeftali	3.950	342	79	18	10	20
Badem	500	242	5	1	10	10
Ceviz	2.333	217	151	-	69	65
Üzüm	4.700	2	20	40	-	5
A.Fıstık	266	2.341	-	4	22	-
Vişne	796	1.070	24	-	32	30
Zerdali	13.775	250	551	12	218	40
Dut	8.333	416	333	-	158	40

Kaynak : A.g.v., (1988).

Görüldüğü gibi Battalgazi İlçe Merkezi ve bağlı köylerinde ziraat ve hayvancılık faaliyetleri oldukça hareketlidir. Yine daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, toprak özellikleri, bağ-bahçe ve tarla ürünleri bakımından elverişlidir. Ayrıca buradaki sulama imkânlarının iyi oluşuda ürünlerin kalite ve miktarlarını olumlu bir şekilde etkilemektedir.

Ancak bütün bunlara rağmen, bizim tesbitlerimize göre yöredeki üreticilerin en büyük problemleri, ziraat bilgilerinin yetersizliği ve ürettikleri ürünleri aracısız olarak birinci elden pazarlayabilmektir. Bunun için gerekli olan kooperatifleşme ise henüz yoktur. İlçede bulunan Tarım Kredi Kooperatifi ise sadece üyeleri için tarım araç ve gereçleri, tohum, gübre vb. gibi satış hizmetlerini sürdürmektedir.

Temennimiz, çok olumlu şartlara sahip olan bu yöremizin, özellikle iyi korunması ve buradaki üretici ailelerin her konuda bilinçlendirilmesi, biran önce kooperatifleşmenin gerçekleş-

tirilmesi ve üretici kesimin gerçek emeklerinin alınmasını sağlayabilmektir. Bu şekilde tarımla uğraşan nüfus, her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve buna paralel olarak ülkemizde büyük bir problem olan işsizlik ve büyük şehirlere göç olayına çözüm bulunmuş olabilecektir. Yine burada özellikle sanayi ürünleri, yani kayısı, pamuk ve şeker pancarı gibi ürünler bilinçli bir şekilde üretilerek, bunların karşılığında alınan gerçek ücretlerle, özellikle hayvancılık faaliyetlerinin de geliştirilmesi (modernleştirilmesi) sağlanmalıdır.

5.1.4.5. TURİZM :

Son yıllarda büyük bir gelişme gösteren turizm hareketleri, özellikle ülkeler arasındaki döviz transferi açısından önem kazanmış ve bütün ülkeler bu yönde sıkı bir rekabete geçmişlerdir.

Genel olarak turizm faaliyetleri, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük gelişme göstermiş ve ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına olumlu katkılar sağlamıştır.

Turizm kavramının kesin bir tanımı olmamakla beraber, bu konuda birçok tanımlama yapılmıştır. Ancak bütün bu farklı tanımlamalarda; dinlenme-spor ve eğlence, araştırma-merak-kültür-egitim ve öğrenme, doğa sevgisi-sağlık kürü, toplumsal nedenler, kazanç ve iş için yapılan seyahatler ve dini seyahatler gibi faktörlerin ortak bir fikir oluşturdukları görülebilmektedir.

Günümüzde turizm faaliyetleri, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarındaki köklü değişimlere paralel olarak önemli gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmelerin nedenlerini; ekonomik kalkınma ile birlikte kişisel gelirlerin yükselmesi, modern sa-

nayide sağlanan verimlilik artışına bağlı olarak çalışma saatlerinin azalması ve boş zamanların artışı,kitle haberleşme araçlarının gelişip yaygınlaşması ile diğer ülkeler hakkında bilgi edinme ve bu ülkeleri gezip-görme arzusu,ulaşım araçlarındaki teknik gelişmeler,güven ve konfor,uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerin artması,seyahat işletmeciliğinin gelişmesi,örgütlenmesi ve turlar düzenlenmesi şeklinde sıralayabiliriz.

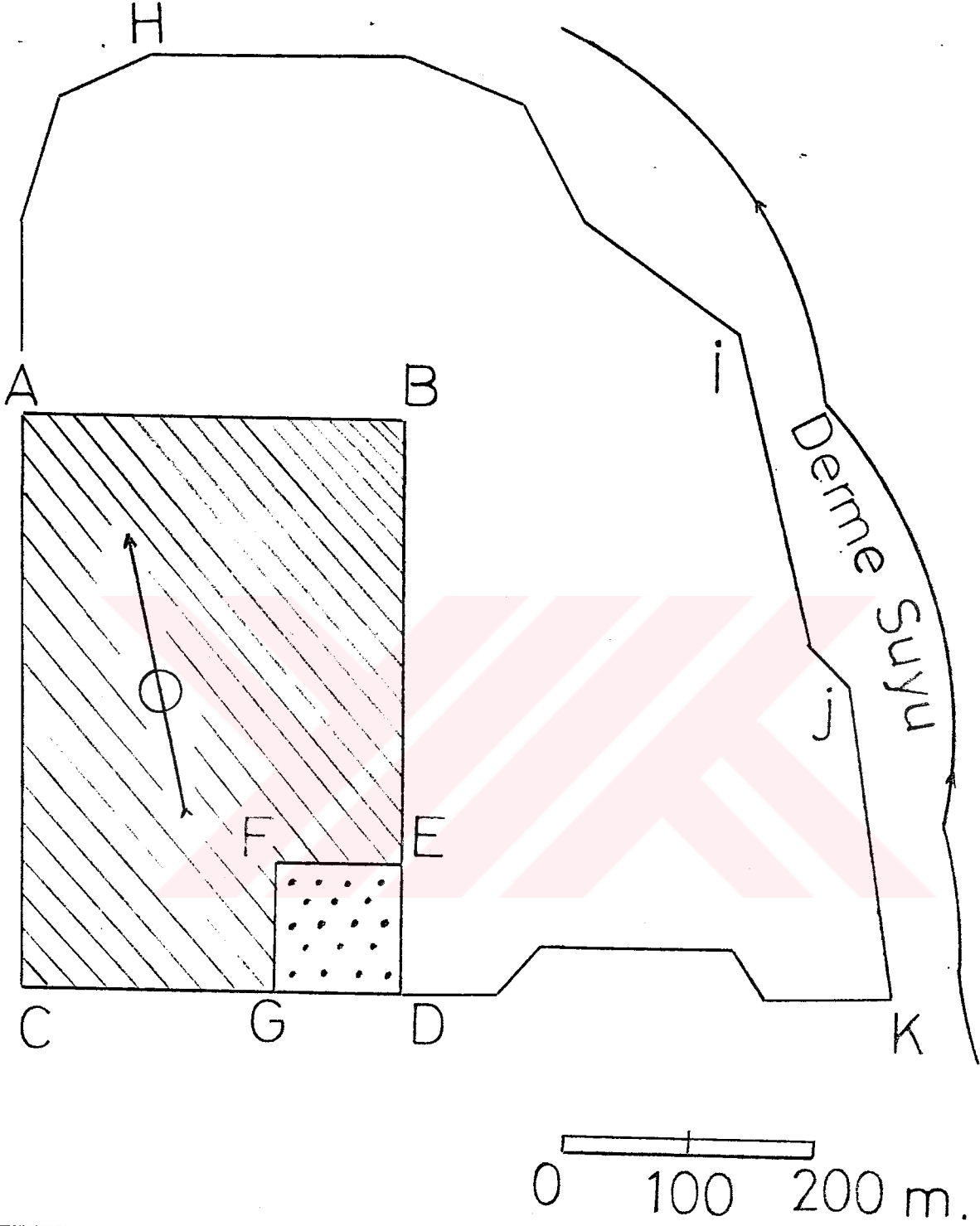
Turistik potansiyele (kültür varlığı,arkeolojik eser,doğal güzellikler,kaplıcalar vb.) sahip olan yörelerde yapılacak alt yapı ve üst yapı tesisleri o yörenin turizm yönünden cazibesini artırmakta ve yöre halkının yaşama standartlarını yükseltmektedir.Bu durum makro ölçekte,özellikle gelişmekte olan ülkeler için ve mikro ölçekte de ülkelerin geri kalmış bölgeleri veya yöreleri için büyük bir önem taşımaktadır.

Turizm faaliyetlerinin yürütülmesi için diğer sanayi sektörlerindeki gibi karmaşık teknolojiler gerekmemektedir.Turizmin gerektirdiği birçok iş,insan becerileri ile halledilebilmekte ve böylece istihdam sorunlarına da çözüm getirilebilmektedir.Ayrıca döviz kazandırma yönüyle de ülke ve yöre ekonomisi için önemli bir yer tutabilmektedir (KIRIMHAN,1989,7-8).

Ülkemiz tarihi,coğrafi ve kültürel zenginlikleri bakımından,yüksek bir turizm potansiyeline sahiptir.Ancak bu konuda uygulanan politikaların,muhtemelen tutarlı olmaması nedeniyle ülkemiz,turizm etkinliklerinde,Avrupa ve özellikle Akdeniz ülkeleri arasında önemli bir varlık gösterememiştir.(DOĞANAY,A.g.e.,470).

Bu bilgiler gözönünde tutularak tarihi bir yerleşme birimi (alanı) olan Battalgazi (Eskimalatya),gerçekten büyük bir turizm potansiyeline sahiptir.Özellikle kale surları,camiler,kervansaraylar,medreseler ve türbeler,turizm faaliyetleri açısından çok önemli bir yere sahiptirler.Yine son yıllarda yapılan Karakaya Barajı'na ait göl alanı,burada doğal güzellik olarak ortaya çıkmıştır.Şöyleki,yörede yapılmakta olan meyvacılık faaliyetleri ile bağlantılı olarak görülen yeşil kuşak,göl kıyısına kadar ilerlemekte ve kıyı ile kesilmektedir.Yapılacak olan sosyal hizmetlerle,burada daha olumlu (ekonomik) neticelere ulaşılabilir ve yöre halkına ek gelir kaynağı sağlanabilir.Ayrıca daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi,buradaki kültürel zenginlikler,İlçe Merkezi'nde yapılacak tesislerle değerlendirilmeli ve böylece turizm faaliyetleri ile ilçe ekonomisi desteklenmelidir.

Bugünkü Malatya'nın kuzeyinde kurulmuş olan Hitit Malatyası MALDİJA,bugünkü Orduzu semtinin bulunduğu yerde idi.Burada,Aslantepe adı verilen höyükte 1932-1933 yıllarında Fransız arkeoloğu L.DELAPORTE tarafından kazı yapılmış ve bu kazı sonucu,burada M.Ö. 8.yüzyıla ait bir Hitit Sarayı bulunmuştur. Büyük kapısı,arşanları ve bir Hitit Kralı'nın heykeli ile bu ihtişamlı sarayın bulunduğu şehir,büyük Hitit İmparatorluğu'nun doğu sınırında,bir Hitit Prensiği'nin merkezi durumundaydı (TUNCEL,1981,321) ve (Bakınız: Şekil 2).

ŞEKİL: 2 DELAPORTE'a Göre Melitene Şehir Plânı:

KAYNAK: Battalgazi (Eskimalatya) Tarihi.

EFGD İmparator ve Üst (Avam) Tabaka Yerleşmesi
Olan Ana Kale

ABCD Kale Dışında Kalan Yerleşmeler

AHIJK Şehrin Etrafını Saran Surlar

Hemen hemen kendisinin arkeolojik bir alan olduğu Battalgazi İlçe Merkezi'ndeki tarihi-turistik yapılar hakkında elde etmiş olduğumuz bilgileri şöylece ifade edebiliriz;

SAVUNMA AMAÇLI YAPILAR

Eskimalatya Şehir Surları (Kalesi) :

Sur, eski Malatya-Sivas karayolunun sağ kanadı boyunca uzanan ve Derme Kanalı ile kesilmiş geniş bir alanı içerisine alan ova üzerinde inşa edilmiştir. Burası Roma İmparatoru TITUS tarafından, lejyon karargâhı olması nedeni ile yaptırılmış olup, M.S. 350-560 yıllarında şehrin gelişmesine paralel olarak surlarda genişletilmiştir. Surlar, Roma İmparatoru JUSTİNİANUS (522-565) zamanında onartılmış ve son şeklini almıştır. M.S. 575 yıllarında Sasaniler tarafından kuşatılmak istenmiş ve çarpışmalarda surlar büyük hasar görmüştür.

Günümüzde çok harap olan sur, beşgen bir plân arzeder. Surun duvarlarının iç ve dış yüzeyi düzgün yontulmuş iri boyutlu taşlarla kaplanmış olup, arası horasanla doldurulmuştur. Günümüzde ayakta duran yüksekliği 5-7 m. arasında değişmektedir (Malatya İli Turizm Envanteri, 1986, 8).

TİCARİ AMAÇLI YAPILAR

Silahtar Mustafa Paşa Kervansaray Hanı :

IV. Murat Devri'nde (1632), Silahtar Bosnalı Mustafa Paşa tarafından, Alacakapı mahallesinde dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilmiştir.

68m. X 76 m. lik (5168 m²) bir alanda yaptırılan bu yapı, şair Şeyhülislam Zekeriyazade Yahya (1553-1644) ve Divan-ı Humayun kâtibi şair Cevri İbrahim Çelebi'nin eseridir.



Dikdörtgen plânlı, kesme taş ile inşa edilmiş, üzeri tonoz sistemi ile örtülmüştür. Daha sonra bazı kısımları yıkılmış, 1965-1970 yılları arasında restore edilmiş, ancak eksik bırakılmıştır.

Kervansaray; kışlık ve yazlık kısımlar olarak iki bölümde inşa edilmiştir. Yazlık kısım hanın ön avlusu olup, üç tarafı sütun kemerlerle çevrilidir. Doğya bakan esas giriş kapısı ortada, iki yanı kesme taş kemeri ile iki kat halinde odalardan meydana gelmiştir. Ancak üst katlar günümüzde yıkılmış olup, alt kısımları halk tarafından dükkân olarak kullanılmaktadır.

Yapının yazlık kısmında karşılıklı iki tarafı kesme taşla yapılmış kare sütunlar vardır. Üzerinde bulunması gereken kemerler, yapılan restorasyonda eksik bırakılmıştır.

Kışlık kervansaray, dikdörtgen şeklinde ve N-S yönünde uzanmaktadır. Yine kesme taş ile yapılmış, kolonlar üzerindeki kemer bağlantıları çapraz bir şekilde atılmıştır. Duvarlarda her kolon arası olmak üzere 22 adet yemek pişirme yeri olarak kullanılan bacalar vardır.

Zamanla çeşitli afetlere maruz kalan kervansaray hanının tavanı bazı yerlerinden çökmüş ve yer yer çatlamıştır. Yapılan restorasyonla, kemer bağlantı yerine kalıp konularak kaba bir beton dökülmüş, böylece eski görünümü ile zıtlık meydana getirmiştir. Boş ve bakımsız kalan bu büyük nadide eser, turistik yönden aciz bir durumdadır (Battalgazi-Eskimalatya Tarihi, 1987, 27).

CAMİLER, MEDRESELER, TÜRBELER VE KÜMBETLER

Ulucamii :

1224 yılında I. Alaadin Keykubat zamanında ve onun emri



ile yaptırılan bu camii, eyvanlı cami plânlarının Anadolu'daki tek örneğidir. Gerek orijinal plânı, tuğla malzemesi ve çini işçiliği bakımından bu yapı, doğrudan doğruya Büyük Selçuklular'ın İran'daki cami yapım tekniğinin bir uzantısıdır. Bu nadide eserin mimarı ise Yakub bin Ebubekir'dir.

Cami-i Kebir diye de tanınan Ulucamii, 1247 yılında Selçuklu Emiri Şahabettin İlyas tarafından tadilatı ve tamiri yapılmıştır. 1515 yılında Memlûklüleri, 1649 yılında Osmanlılar tarafından onarılmış, son onarımlar ise 1903 yılında ve Vakıflarca 1966 yılında yapılmıştır.

Avlulu-eyvanlı, mihrap önu tuğla kubbeli, çini işlemeli, taş duvarları ince işçiliği bakımından zengin eserdir. Kubbesi 16 köşeli, tavanında nezih yazılı bir ayet, koyu kahve renkte parlak çini mozaiklerle bir kuşak halinde çevrelenmektedir. Ortada, etraflı sütunlu bir bahçesi vardır. Minberi Ankara Etnoğrafya Müzesi'ndedir. Yapının üç kapısı varolup, bunlar doğu, batı ve güney kapılarıdır. Batı kapısındaki yazıtta H.645 (M.1247) tarihi ve yaptırılardan sözedilmektedir. Doğu kapısı daha sade bir yapıda olup, H.672 (M.1274) tarihli onarım yazıtı vardır. Süsleme sanatının en güzel örnekleri mevcuttur. Kapı kemeri, büyük kubbe ve kasnağındaki işlemeli taş oyma motifleri ile dikkati çekmektedir. Çini motifler beyaz, siyah, lacivert, yeşil, kahve ve firuze renklidir. Tek minaresi vardır, cami içerisinde 10 sırada, çeşitli ender ve genişlikte 60 adet köşeli sütun bulunmaktadır. Yüksek kasnaklı, tuğladan yapılmış kubbe, salon gibi bir kısmı örtmektedir. (Battalgazi Tarihi, 1987, 26).

Sütlü (Ak) Minare Camii :

Kitabesi bulunmayan bu eser, yapım tekniği ve kullanılan malzemeden anlaşılacak üzere bir Osmanlı yapısı olup, 1573 yılına tarihlendirilmiştir. Tamamen kesme taşlardan yapılan caminin plânı kare şeklinde olup, ana mekânı sekizgen kasnak üzerine oturtulmuş bir kubbe ile örülmüştür. Ancak caminin kubbe kısmı yıkılmış, sadece minaresi ve minareye bağlı bir duvar ile yıkılmak üzere olan bir kemer bulunmaktadır.

Minare yapımında büyük ustalık vardır. Kuru-beyaz kesme taş ile örülmüş olan minare, aralarına kurşun dökülerek bağlantı sağlamlaştırılmış, aynı zamanda mafsallı vazifesi nedeni ile uzun süredir doğal afetlerden etkilenmemiştir. Günümüze kadar ayakta kalan bu minare, bu estetik mafsallı yapısı ile hiç bakım yapılmadan en uzun süre kalabilen tek minaredir.

Temel bağlantısının bağlı olduğu kemer ayakta zayıfladığı ve çökme tehlikesi olduğu sebebi ile, minare her an yıkılma tehlikesi ile karşı karşıyadır (Battalgazi Tarihi, 1987, 28).

Karahan Camii :

Bu camii Karahan mahallesinde yer almaktadır. Dikdörtgen plân üzerine inşa edilmiştir. Son cemaat yeri tramplar üzerine oturan yuvarlak kubbe ile kapatılmıştır. Küçük olan avlusu revaklıdır. Ana mekân orijinalliğini koruyan portalden geçilir. Tek şerefeli olan yapı, 1574 yılında yapılmış Osmanlı eseridir. (Malatya İli Turizm Envanteri, 1986, 5).

Toptaş Camii :

Toptaş mahallesindedir. Şehir surlarının dışında kalmaktadır. 1581 yılında yapılmış bir Osmanlı eseri olup, minaresi zamanımızda inşa edilmiştir (A.g.e., 1986, 6).

Alacakapı Camii :

Alacakapı mahallesinde olan bu yapının tuğladan olan minaresi sonradan yapılmıştır.Kitabe 1592 tarihini taşımaktadır. Kitabede Seyid Ömer Şah Ali ve Seyyid Ebu Ahmet isimleri geçer.

Emir Ömer Mescid ve Türbesi :

Eskimalatya surları içinde kalan bu yapı,kare bir plân üzerine oturtulmuş olup,süslü bir portali vardır.Üzerinde bulunan kitabeye göre 1563 yılında yapılmış,son zamanlarda ise onartılmıştır. (Malatya İl Yıllığı,1973,99).

Adile Camii :

Melik Eşref'in yanındakilerden Hasan bin Abdullah tarafından1373-1374'te yaptırıldığı kitabesinden anlaşılmaktadır. Bu camiye Melik Sunullah veya Vaiz Baba,hatta "Deli Vaiz" isimleride verilmekte olduğu belirtilmiştir (GÖYÜNÇ,1985,15-16).

Şahabbiye-i Kübra ve SUGRÂ Medreseleri :

Büyük ve küçük Şahabbiye anlamına gelmektedir.Büyüğü Ulu caminin güney tarafında olup,Şahabettin Hızır Mizâmirâ tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.Merese,Melik Eşref (1363-1376) zamanında Şemseddin Muhammed bin Osman adlı bir mimara inşa ettirilmiştir.Mederese 1930 dan sonra ihmâl ve bakımsızlıktan harap olmuştur.Medrese'nin vakıf gelirleri 1530 da yılda 12.427, 1560 da ise 39.359 akçe idi.Bu son tarihte medresenin 7 öğrencisi,birisi reis 13 hafızı,bir müderrisi (Prof.),bir asistanı (iade,muid) ve birde sıbyan mektebi vardı.

Şahabbiye-i SUGRÂ Medresesi'nin de aynı zat tarafından yaptırıldığı tahmin ediliyor.Ulu caminin batısında bulunmaktaydı.1530 da 1500 akçe vakıf geliri vardı(GÖYÜNÇ,1985,12-13).

Siddi Zeynep Kumbedi :

Karahan mahallesinde surlar içinde kalan bu kumbed, sekizgen bir plâna sahiptir. Üzeri pramit çatı ile örtülüdür. Tamamen kesme taşlardan yapılmıştır. Selçuklu kumbedlerini hatırlatmaktadır (Malatya İli Turizm Envanteri, 1986, 8).

Kanlı Kumbed :

Meydanbaşı mahallesininde eski mezarlığın içinde ve hemen kenarında inşa edilmiş, kriptalı bir mezar anıtıdır. Kare plân üzerine inşa edilen yapı, altta kripta ve üstte ise ziyaret edilen türbeden oluşmaktadır. Tipik bir Selçuklu kumbedi olup, 17. yüzyıl sonlarında yapıldığı kuvvetle muhtemeldir (A.g.e., 1986, 8).

Ahmed Duran Türbesi :

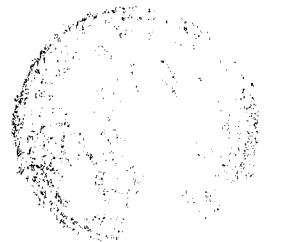
Şehir surlarınının dışında, Malatya-Sivas karayolunun batısında. Giriş kapısı üzerindeki kitabenin tarihi 1794 dür. Kitabeye, hayrat sahibinin, Diyarbakır Valisi ve Maden-i Humayun Emini Yusuf Ziya Paşa'nın oğlu Muhammed Sabit Bey olduğunu belirtmektedir (Malatya Turizm Env., 1986, 8).

Namazgâh :

Eskimalatya şehir surununun dışında, Malatya-Sivas karayolunun sağında, dikdörtgen alan üzerine inşa edilmiştir. Kible duvarı 6 m. yükseklikte olup, ortasında mihrap nişi yer alır. Mihrabın sağ tarafında sekiz basamaklı mimbervardır. Mihrabın yüzeyi orijinal Selçuklu motifleriyle süslenmiştir. Mihrap üzerinde yer alan kitabeye göre Namazgâh, 1243 tarihli bir Selçuklu eserdir (A.g.e., 1986, 6). Vakıflar İdaresi tarafından restorasyonu yapılmıştır.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi,Battalgazi İlçe Merkezi ve yakın çevresi,turizm potansiyeli açısından önemli bir yerleşim alanıdır.Buna göre,çok aktif olması gereken turizm faaliyetleri genel olarak şimdiki durumda çok pasiftir.

Alınan bilgilere göre,son yıllarda gelen turist sayısında artış olduğu belirtilmekle beraber ulaşım,konaklama,turizm kültürü gibi yatırımlar yapılmadığı için,bu faaliyetler ilçe ekonomisinde henüz olumlu sonuçlar vermemiştir.Bu nedenle yöreye,en azından İlçe Merkezi olması dolayısı ile,alt ve üst yapı yatırımları yapılmalı ve buranın turistik cazibesi artırılmalıdır.Turizm tanıtım ve propaganda araç-gereçleri en iyi şekilde değerlendirilmeli ve turizm eğitimi için ciddi çalışmalar yapılmalıdır.Ayrıca,burada bulunan tarihi değerler için "Turistik Kültürel Donatı" yapılarak,"Açık Hava Müzeleri" nin kurulması yoluna gidilmelidir.Böylece turizm faaliyetlerinin il ve ilçe ekonomisine katkıları gerçek değerine ulaştırılmaktadır (KIRIMHAN,A.g.e.,15).



6. BATTALGAZİ İLÇE MERKEZİ'NİN FİZYONOMİK VE FONKSİYONEL BÖLÜNÜŞÜ VE FARKLI KULLANILIŞ ALANLARI

6.1. İMAR FAALİYETLERİ :

Şehir planlaması kavramı (İng.Townplaning, City planing veya Urban planing), oldukça geniş kapsamlı bir disiplinin adıdır.Şehirlerin sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmelerinde uygulanacak bilimsel ve teknik esasları ortaya koymayı amaçlamış olan bu disiplin; "hesap yöntemleri ile analiz ve sentez sonuçlarına dayanarak, ileriye dönük bir takım kararlar almak ve önerilerde bulunmaktır" şeklinde tanımlanabilir.Bununla birlikte, karar ve önerilerin bilisel esaslara, ihtiyaçların zorlamasına ve çevre şartlarına dayalı olması da zounludur.

Plânlama eylemi, sahanın uzmanlarının da çok iyi bildikleri gibi yasal, toplumsal, ekonomik, teknik ve teknolojik birçok yönü olan bir bilim ve sanat koludur.Dolayısı ile şehir plânlaması veya daha genel bir deyimle şehir ve bölge plânlaması (City and Regional Planning) tek başına şehir ve bölge plâncılarının başarabilecekleri bir eylem değildir.Böyle olunca, yani şehir plânlamasının karar ve önerileri getirilirke; gerek dökümanter veri toplama, gerek bunların analiz ve sentezi, gerekse karar ve öneriler aşamasında; "jeolog, ziraatçı, sosyolog, coğrafyacı, ekonomist, sağlık uzmanı, eğitimci, antropolog" gibi ayrı ayrı çeşitli bilim alanı uzmanları elele vermedikçe, hazırlanacak şehir veya bölge planlarının karar ve önerileri, plânlama aşamasında başarısızlığa mahkum demektir.

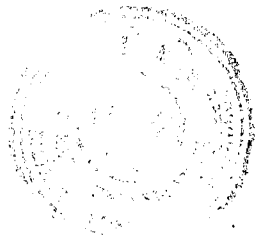
Planlama (İmar) eyleminin yasal açıdan devlete bir görev olarak verilmesi, 1961 Anayasası (Madde 41.) ile mümkün olmuş-

tur. Bununla birlikte ülkemizde, belediyelik olan yönetim birimlerine "imar plânı" (İng. Zoning and constrection) yapma zorunluluğu, yada 1956 tarih ve 6785 sayılı İmar Yasası'nın deyimi ile "Nazım Plân" hazırlama zorunluluğu; 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Yasası ile getirilmiştir. Söz konusu bu yasa uyarınca, ülkemiz şehirlerinin imar planları yapılmaya başlamış olup, imar plânı yapılan ilk şehir (1928) başkent Ankara'dır. (DOĞANAY, 1986, 177-179).

Çalışmamızın konusunu oluşturan Battalgazi (Eskimalatya) İlçe Merkezi'ndeki imar plânı faaliyetleri, ilk olarak 1964 yılında İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından başlatılmış ve imar plânı uygulanmıştır. Ancak daha sonraki yıllarda nüfusun artması, sosyal ve ekonomik yapıdaki gelişmeler bu imar planının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Günün şartlarına uygun olacak şekilde bir imar plânı, yine İller Bankası Genel Müdürlüğüne hazırlanarak uygulamaya girmiştir (Battalgazi Tarihi, 1987, 51).

Söz konusu imar plânının izah notuna (8 Aralık 1983) göre yeni yapılan imar plânı şehirciliğin dört esas elemanı olan Konut, Çalışma, Eğitim ve Ulaşım dikkate alınarak hazırlanmıştır. Buna göre yerleşmenin imar plânında;

	<u>Mevcut Durum</u>	<u>Teklif ve Karar</u>
Nüfus	10.300	20.000
Konut Alanları	34 Ha.	38 Ha.
Gelişme Konut	16 Ha.	46 Ha.
Tarımsal Konut	-	54 Ha.
Ticaret	3.000 m ²	12.8 Ha.



K.Sanatlar	-	8.000 m ²
Sanayi	21 Ha.	41 Ha.
İdari Alanlar	4.800 m ²	4.800 m ²
Sağlık Tesisleri	3.800 m ²	6.000 m ²
İlk Okullar	8.000 m ²	12.900 m ²
Ortaokullar	6.300 m ²	13.900 m ²
Mesleki Okullar	-	6.500 m ²
Spor Alanları ve Paklar	28.000 m ²	13.5 Ha.

olarak uygulamaya geçirilmektedir.Tablodan da anlaşılacağı üzere mevcut durum sütunundaki değerlerle,teklif ve karar sütununda bulunan değerler oldukça farkı olup,iki sütun arasındaki toplam fark,teklif ve karar sütunu lehine yaklaşık ikibuçuk kat daha fazladır.Bu fark ise bize,söz konusu yerleşme biriminde şehirselleşme yönünde büyümenin önemli bir ölçüde gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini göstermektedir.

Mevcut imar plânında,kent içindeki birçok saha,kullanma dışı alanlar olup,buralarda daha ziyade tarıma dayalı yaşantıda çalışma (tarımsal) ve konut ihtiyacını karşılamak için alanlar bulunmakta ve binalar yapılmış olup,bunların çoğu ruhsatsızdır.Yine dışarıdan göç eden ailelerin bulunduğu istasyon civarında da ruhsatsız yapılar bulunmaktadır.

Ticaret faaliyetleri halen yerleşmenin girişi ve Çarşı Camii etrafında bulunmaktadır.Ancak bir kısım ticaret faaliyetlerinin İstasyon Caddesi'ne kaydırılması plânlanmış olup,burada bir açık pazar alanı (12.8 Ha.) tertiplenmiştir.

Sanayi için mevcut fabrikaların civarında olarak sahalar

ayrılmış olup, bu alanlar anayola bağlanmış, fakat iş dağıtımı (taksimatı) yapılmamıştır. Sanayi kuruluşları için toplam 41 Hektarlık alan ayrılmıştır.

İlçe Merkezi'ndeki sağlık ocağı binası ve arsası yeterli olmayıp, aynı sahada diğer bazı tesislerle (Çocuk ve Ana Bakım Evi, Aşı İstasyonu gibi) tevsi düşünülmüştür. Gelişme bölgelerinde PTT, Karakol gibi birimler için yer ayrılmıştır.

Burada bulunantarihi yapıların buldukları alanlar da ağaçlandırılarak, koruma bölgesi olarak isimlendirilmişlerdir. Ayrıca çocuk bahçeleri, gezinti parkları, mahalli oyun alanları gibi yeşil alanlar mevcut imar plânında bulunmayıp, yeni imar plânında, değişen yaşam şartları paralelinde yer verilmiştir. Yine Karakaya Baraj Gölü'nün yakın civarı, bu yerleşme için mesire yeri olarak düşünülmüştür.

Halen iki okulda yürütülen ilk eğitim, plân dönemi sonunda dörde çıkarılmaktadır. Bu maksat için kişi başına 0.8 m² lik bir alan ayrılmıştır. Orta öğretim için mevcut binalar ve alanlar bir miktar tevsi edilmekle yeterli olacak, bu okulun hemen yakınında da yapımı tasarlanan bir meslek lisesi için yer ayrılacaktır. Bu iki okul arasında kalan alan ise, mahalli spor alanı olarak tertiplenmiş olup, burası kültür bölgesi olarak mütaalaa edilmiştir. Orta öğretim için ayrılan alanlar kişi başına 1 m² dir. Bu miktar mesleki okullar için 0.6 m² dir.

Yerleşmenin gerek dış bölge ile, gerek yakın çevre ile ve gerekse kendi içindeki ulaşımı (bağlantısı) nın, ana aksı eski Malatya-Sivas karayoludur. Bu yolun genişliği 25 m. olarak belirlenmiş olup, diğer yerleşim mahallerinin bulunduğu yollar

(caddeler) 12 m., bunların iç bağlantıları ise 8 m. olarak plânlanmıştır (Eskimalatya Uygulama İmar Planı İzah Notu, 1983, 1-6).

6.2. ŞEHİRİCİ FONKSİYONEL ALANLARIN DAĞILISI :

Battalgazi İlçe Merkezi, yaklaşık 3600 ha.lık bir alan üzerinde ve kabaca kare biçiminde kurulmuş olan bir yerleşim merkezimizdir. Bu yerleşme, Malatya Şehir Merkezi'ne 12 km. kadar uzaklıkta olup, İl merkezimizin kuzeyinde bulunmaktadır. Yine İl Merkezi ile olan bağlantısını eski Malatya-Sivas karayolu oluşturmaktadır.

Sözkonusu yol, İl Merkezi'ne ait bugünkü çevre yolundan ayrılarak kuzeye doğru ilerlemekte ve Hanımın Çiftliği semtini geçerek Battalgazi İlçe sınırlarına girer. Bu yolun İlçe Merkezi'ne ulaştığı veya başka bir ifade ile belediye imar sınırları içine girdiği alanda, yolun sağında (doğusunda) Mormaş (Mobilya Üretim) Fabrikası bulunmakta ve yine bu fabrikanın tam karşısında, yani yolun solunda (batısında) Ekin Un Fabrikası yer almaktadır.

Anayol burada ikiye ayrılarak biri N ye doğru devam etmekte diğeri ise Mormaş Fabrikası'nın önünden Alibaba Caddesi ismini alarak Meydanbaşı Mahallesi'ne yönelmektedir. Bu yol üzerinde ise Belediye Lojmanları bulunmaktadır. Alibaba caddesi daha ileride E ya yönelerek Meydanbaşı camii önündeki kavşaktan itibaren Meydanbaşı Caddesi adını alır. Kuzeye devam eden anayoldan bir kol, belediyeye ait depo önünden sağa dönerek yine belediyeye ait garaj önünden geçer ve Meydanbaşı camii önündeki kavşakta Alibaba Caddesi ile birleşir. Bu yol üzerinde,

belediye garajının hemen yanında Kanlı Kumbet isimli tarihi yapı bulunmaktadır.

Meydanbaşı caddesi kabaca E-W yönünde devam ederek, Karahan Camii önünde (Karahan Mahallesi) Karahan Caddesi ile birleşir. Bu yol, doğuda, kuzeye düşen Toptaş mahallesinden gelen Toptaş Caddesi ile birleşmekte, batı da ise yine N de kalan Alacakapı mahallesinden gelen Okul Caddesi ile birleşir. Karahan caddesinden ayrılan ve kuzeye yönelen bu yol üzerinde Gazi İlkokulu ile Ak Minare isimli tarihi yapı bulunmaktadır.

İlçe Merkezi'nin batısında eski şehir surlarını takip ederek N ye gidən anayolun solunda (batısında) Kırıcılar Kayısı Kurutma Fabrikası, İlçe Jandarma Komutanlığı ve daha batısında kalan kısımda ise Yatılı İlköğretim Bölge Okulu bulunmaktadır. Sur boyu devam eden ana yoldan bir kol sağa (E ya) ayrılır, petrol ofisi önünden geçerek Alacakapı Caddesi ismini alır. ve merkeze doğru yönelir. Bu yol, yerleşmenin merkezinde bulunan, özellikle çeşitli fonksiyonların yoğun olarak toplandığı alan olması nedeni ile önem kazanmıştır. Şöyleki, bu cadde üzerinde Belediye Binası ve aynı bina içinde Kaymakamlık bulunmaktadır. Yine aynı yol sözkonusu bina önünde yeşil bir alan ile sonbulmakta ve burada merkezi bir meydan oluşturmaktadır. Bu meydan, İlçe Merkezi'nin adeta bir bağlantı odağı durumunda olup, buna paralel olarak bu alanda yoğun ticaret faaliyetleri sürdürülmektedir. Sözkonusu meydana Küçük Sanayi Tesisleri'nin bulunduğu Sanayi Caddesi, Tarım Kredi Kooperatifi ve bir adette tarım ile ilgili olan ticaretane bulunan Toptaş Caddesi, yine ticarethaneler, mezbaha ve Uçak Tuğla-Kiremit Fabrikası'nın yer-



aldığı İstasyon Caddesi ile çeşitli fonksiyonların toplandığı Okul Caddesi sözkonusu meydana açılmakta/bağlanmaktadır.

Bu caddelerden Sanayi Caddesi üzerinde demir doğrama atölyeleri, çeşitli tamirhaneler, bakkaliye ve lokantalar bulunmakta, bu faaliyetlerin toplandığı alana da Sanayi Çarşısı denilmektedir. Cadde N ye doğru devam ederken Kanatlar Kayısı Kurutma Fabrikası önlerinde S den gelen (sur boyunca) anayol ile birleşir ve daha N de bulunan bağlı köylere (Kemerköprü) doğru devam eder.

İstasyon Caddesi kabaca NE yönünde uzanmaktadır. Bu yol üzerinde yeni hazırlanan imar plânına göre bir Küçük Sanayi Sitesi ile Pazar Yeri kurulması plânlanmış olup, ancak şu anda uygulama safhasına girilmemiştir. Yine bu cadde üzerinde belediye ait olan bir mezbaha bulunmaktadır. Daha N de ise Uçak Tuğla-Kiremit Fabrikası yer almakta, yolun nihayetinde de Battalgazi İstasyonu'na ulaşılmaktadır. Kiremit fabrikası önünden geçen E-W yönlü olan yol Karaçayır Yolu olup, bu mevkiye Dolama Tepe Mevkii denilmektedir. Yine bu yol üstünde Dolamatepe İlkokulu ve Dolamatepe Camii yer almıştır.

Okul Caddesi, çeşitli fonksiyon alanlarına sahip olan önemli bir yol olup, merkezde bulunan Belediye Binası arkasındaki Çarşı Camii ve Kervansaray'ın bulunduğu alanlardan başlayarak S ye doğru dik bir şekilde uzanmaktadır. Yolun (imar plânına göre) solunda (W sı) Sıptırıs caddesi buraya kavuşmakta ve hamam civarında bu yolla birleşmektedir. Güneye doğru ilerleyen yolun sağında (E su) Selçuk İlkokulu, Battalgazi (Eskimalatya) Lisesi ve Battalgazi Sağlık Ocağı bulunmaktadır. Ayrıca burada

bir Erkek Meslek Lisesi kurulması için plânlama yapılmıştır. Sözkonusu yol, üzerinde bulundurduğu diğer fonksiyon alanları (ticarethaneler) ile birlikte, Meydanbaşı Camii önünde Alibaba ve Meydanbaşı caddeleri ile kesişerek bir kavşak meydana getirir. Bu yolun yine sağına düşen (E su) bir alanda Ulu Camii yer almış olup, hemen yakınında ise İmam-Hatip Ortaokulu bulunmaktadır. Aynı mevkideki tarihi yapılar arasında birde Emir Ömer Türbesi yer almaktadır.

İlçe Merkezi'nde bir adet spor sahası mevcut olup, burası Karahan Mahallesi'nde hizmetine devam etmektedir.

Battalgazi İlçe Merkezi'nde en büyük fonksiyon sahasını yerleşim alanları oluşturmaktadır. Yeni hazırlanan imar plânına göre açılmış olan ve yukarıda tanıtılmış olan caddeler haricindeki yollar (sokaklar), oldukça düzensiz durumdadırlar. Bunlar dar ve girintili-çıkıntılı olup, birbirlerinin değişik açılardan kesmektedirler. Mahalleler arasında bulunan bu yollar, yeni hazırlanmış olan imar plânına göre düzenli bir durum göstermekle beraber, henüz bunların yapımı içinde uygulama faaliyetlerine girişilmemiştir. Ayrıca, daha önce ifade ettiğimiz gibi, İlçe Merkezi'nde bulunan ailelerin çoğu çiftçilik mesleği ile uğraştıklarından, büyük bir kısım alanda da bağ-bahçe faaliyetleri yürütülmektedir. Bu da yolların düzenli bir şekilde yapılmasını engelleyici bir faktör olarak görülmektedir.

İlçe Merkezi küçük bir şehir yerleşmesi olmasına rağmen, tarımsal kullanılış alanları ile adeta içiçe girmiş olması, burada imar faaliyetlerinin uygulanmasını güçleştirmektedir. Dileğimiz, bu yerleşmenin bilinçli bir şekilde imar edilerek hem

düzenli ve bakımlı bir hale getirilmesi, hemde cadde ve sokakları ile yeşili bol, tarihi yapıları aslına uygun olarak yapılmış/onarılmış ve korunmuş, kültür varlıklarına sahip çıkılmış nadide bir İlçe Merkezi haline getirilmesidir.



S O N U Ç :

Yukarı Fırat Havzası içerisinde bulunan Paleolitik çağlara kadar uzanan tarihi ile Battalgazi İlçesi (Eskimalatya), ülkemizin antik yerleşme merkezlerinden biridir.

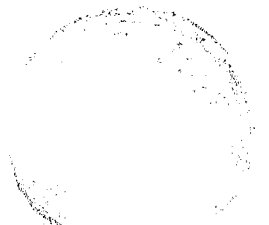
Araştırmalarımız sırasında elde etmiş olduğumuz bilgiler çerçevesinde bu yerleşme merkezimizin tarihi çağlar boyunca sürekli el değiştirerek günümüze kadar geldiğini ve sonuç olarak bugün T.C. Devleti'nin İlçe Merkezlerinden biri olduğunu görmekteyiz. Bu yerleşme merkezimizin tarihi çağlar boyunca fazla önem kaybetmeden günümüze kadar ulaşması, bu yerleşme merkezinin kurulmuş olduğu alan ile yakından ilgilidir. Şöyleki, sözkonusu birimin kurulmuş olduğu alan, nüfus ve yerleşme açısından olumlu özellikler taşımaktadır. Bu alan, başta tarımsal faaliyetlerin oluşması ve gelişmesi bakımından elverişli şartlara sahip olup, bunun yanı sıra önemli ticaret yolları üzerinde bulunması da diğer olumlu etkileyici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifade ile Battalgazi İlçe Merkezi (Eskimalatya) günümüze gelinceye kadar doğal (fiziki) faktörlerin etkisi altında şekillenmiş ve beşeri teirlerle bugünkü durumuna ulaşmıştır.

Battalgazi (Eskimalatya) yerleşme merkezindeki meskenler bugüne kadar çevre şartlarına ve zamanın ekonomik, kültürel yapısına uygun olarak inşa edilmiş olup, özellikle günümüzde yeni uygulanan imar faaliyetleri ile bazı değişiklikler ve yenilikler göstermişlerdir. Yine meskenlerle birlikte İlçe Merkezi'ndeki mahalleler, sokaklar ve caddeler başta olmak üzere tüm kullanım alanları yeni hazırlanan imar plânına göre modern bir

görünüm kazanmıştır. Bunlara paralel olarak İlçe Merkezi'ndeki fonksiyon sahaları da plânlı bir şekilde ayrılmış ve bu tarihi yerleşme merkezimize, günümüzde eski önemi yeniden iade edilmiştir.

Gerçektende 1838 yılında Hafız Mehmet Paşa'nın karargâhını buraya (Eskimalatya) kurması ve bu sebeple yerleşik halkın Asbuzu'daki (bugün Malatya Şehir Merkezi'nin kurulduğu alan) bağevlerine göç etmesi ile başlayan önem kaybı uzun yıllar devam etmiş, ancak günümüzde alınan önlemlerle, bu yerleşme merkezimizin hak ettiği önem kendisine verilmiştir. Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi bu yerleşme merkezimizin kurulmuş olduğu alan, gerek tarımsal faaliyetler açısından sahip olduğu olumlu özellikler ve gerekse günümüzdeki coğrafi konumuna göre İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri'ni birbirine bağlayan karayollarına çok yakın olması, bu yerleşme merkezimizin kısa süre içerisinde daha da gelişebileceğinin göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu olumlu etki-leyici faktörlere bağlı olarak, İlçe Merkezi'ndeki nüfus miktarı artış göstererek, şehir fonksiyonları daha da belirginleşmiştir.

Battalgazi İlçe Merkezi'nde bulunan nüfusun büyük bir çoğunluğu, buradaki elverişli tarım toprakları ve sulama imkânlarının olumlu şartlar göstermesi gibi faktörler nedeniyle çiftçilik mesleği ile geçimlerini sağlamaktadır. Yıllık kazancın büyük bir bölümünün bağ-bahçe ziraatinden elde edildiği bu ilçe merkezimizde, bu faaliyetlerin yanısıra daha ziyade genç nüfusun devlet dairelerinde de çalışmakta ve bu faaliyet biçimi aileler içinsabit ek gelir olarak benimsenmektedir.



Tarımın (bağ-bahçe) hakim fonksiyon olması nedeni ile hâlâ hazırda Battalgazi İlçe Merkezi, tipik bir ziraat kasabası karakteri taşımaktadır. Ancak bu yerleşme merkezimizde 2 adet kayısı kurutma fabrikası, mobiya üretim fabrikası, un fabrikası, tuğla-kiremit fabrikası gibi büyük işletmelerde bulunmakta ve ilçe ekonomisine (genelde ülke ekonomisine) hizmet etmektedirler. Yine bu İlçe Merkezimizde bulunan tarihi yapılar ve rekreasyon alanlar, ilçe turizmi açısından büyük bir potansiyel olup, bu potansiyel ise ekonomik yönden bir katkı oluşturmaktadır. Fakat burada üzerinde önemle durulması gereken bir husus vardır ki, o da bu yerleşme merkezinde meydana gelen sosyo-kültürel gelişmelere destek olabilecek yeni projelerin (ör; yeni yapılan imar faaliyetleri) en kısa zamanda tamamlanarak gerçekleştirilmesidir. Yine çeşitli fonksiyonlarla ilgili olan (ör; kültürel fonksiyonlarla ilgili olabilecek) tesislerin en kısa zamanda yapılarak, bu alandaki eksikliklerin giderilmesi ve ilçe nüfusunun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi gerekmektedir.

Ekonomik ve sosyal kalkınma ilkeleri önde tutulan ülkemizde, gelişen sosyal ve ekonomik şartlar çerçevesinde, yeni ekonomik ve kültürel merkezlerin oluşturulması için Yerleşme Coğrafyası çerçevesinde, bizde sözkonusu olan, Battalgazi İlçe Merkezi'nde Nüfus ve Yerleşme isimli çalışmamızı yaparak, buranın fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkartılmasını amaç edindik.

Çalışmamızda elde etmiş olduğumuz bilgilerin, özellikle küçük şehir çalışmalarında ve plânlamalarında kullanılabileceğini ümit ederek, bu çalışmamızın ülkemiz için büyük bir önem taşıdığına inanıyoruz.

BU SORU CETVELİ ŞEHİR-ÇEVRE İLİŞKİLERİ VE MERKEZİ YERİN TAYİNİNİN ARAŞTIRILMASI İÇİNDİR.

Hazırlayan:Doç.Dr.HH.Hilmi KARABORAN

1.Bu Soru Cetvelini dolduran şahsın adı ve soyadı,Mesleği?

2.Kazanızın ismi nedir?

3.Kazanızın-kasabanızın nüfusu ne kadardır?

4.A.Kazanızda-Kasabanızda ekonomik yönden değeri olan Pazarlar kuruluyormu? (Haftalık Pazar,Hayvan Pazarı gibi)

Eğer pazar kurulmuyorsa pazar için nereye gidiliyor?

5.A.Kazanızda-Kasabanızda tarımsal üretimlerin toplandığı

Kooperatifler var mıdır?

E.Şayet yok ise Kazanız-Kasabanız dışındaki Kooperatiflerle işbirliği yapıyor musunuz?

6.Bölgenizin en önemli üretimi nedir?Ve satılmak için nereye götürülür?

A:_____ nereye?

B:_____ nereye?

C:_____ nereye?

D:_____ nereye?

7.Kasaba ve şehrinizde Motor ve OTO tamirhaneleri var mıdır?

Şayet yok ise tamir için nereye gidiyorsunuz?

8.Aşağıda yazılı alışverişler için nereye gidilir(Hangi Şehre)?

A.Mutfak eşyası ve bunun gibiler.....

B.Elbise,kumaş,Manto,Palto vesaire.....

C.Mobilya,Halı,Mutfak Gazı

D.Traktörler

9.Kazanızda-Kasabanızda kaç tane DOKTOR vardır?

A.Pratisyen Doktor

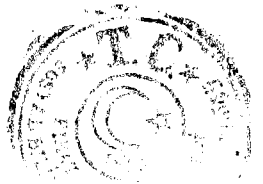
B.Diş Tabibi

C.Mütehassıs Doktor

D.Veteriner Doktor

10.Şayet yukarıdakiler yoksa doktor için hangi şehre gidiyorsunuz?

1. Aşağıda yazılı ihtiyaçlar için nereye gidiyorsunuz?
 - A. Eczane
 - B. Pratisyen Doktor???
 - C. Diş Tabibi.....
 - D. Hastane.....
 - E. Tıbbi Gözlük ihtiyacı.....
2. Kazanızda-Kasabanızda muntazaman kültür toplantıları yapıyor mu?
 - A. Konferans
 - B. Konser
 - C. Tiyatro
3. Böyle toplantılar yapılmıyorsa ihtiyaç için hangi şehre gidiliyor?
4. Kasabanızda sinema varmıdır?
5. Yoksa sinema için nereye, hangi şehre gidiyorsunuz?
6. Kasabanızda en yakın, nerede aşağıdaki okullar vardır?
 - A. İlkokul
 - B. Ortaokul
 - C. Lise
 - D. Meslek Okulu
7. Kasabanızda bölgede neşredilen günlük gazetelerden hangisi en çok okunur?
8. Kasabanızın haricinde kasabanıza en yakın POSTANE nerededir?
9. Yakın bölgenizde kasabanızdan en sık trafik akımı nerededir?
10. Kasabanızda-Kazanızda hangi Banka ve para biriktirme müesseseleri ve kasaları vardır?
11. Kasabanızda Elbise, Fotoğraf Makinası, Elektro Aletleri, Kitabevi, Mobilya Mağazaları varmıdır? Yoksa ihtiyaç için hangi şehre gidilir?
22. Kasaba veya Kazanızın öğrencileri aşağıdaki okullar için nereye gidiyorlar?
 - A. Ortaokul
 - B. Lise
 - C. Ziraat Okulu.....
 - D. İman Halkı Okulu.....
 - E. Meslek Okulları.....
13. Kasaba ve Kaza Halkı hastalık halinde hangi şehir hastanelerini ziyaret ederler?
 - A. Özel Klinik için nereye gidilir?
 - B. Kasaba haricinde hangi hastanelere gidilir?
14. Kasabanızda -Kazanızda, Kasaba ve Kaza ile ilgili neşriyat varmıdır? Varsa isimleri ve yazarları, yayın tarihi?



- E K L E R -

BATTALGAZİ YERLEŞME MERKEZİ'NDE TİCARET SAHASINA AİT
1990 YILINDA ARAZİDE ÇALIŞILARAK ORTAYA ÇIKARILAN KAN-
TİTATİF VE KALİTATİF MALZEME

BATTALGAZİ'DE (ESKİMALATYA) İŞ VE TİCARET ALANININ KUL-
LANILIŞI :

Malatya Yolu (doğusu)

Biriketçi

Petrol istasyonu

Malatya Yolu (batısı)

Hızarcı-Marangoz

Biriketçi

Değirmen

Demirci

Alacakapı Caddesi (güneyi)

Bakkal

Bakkal

Fırın

Bakkal

Çayocağı-Büro

Depo

Depo

Kahvehane

Kadayıfçı

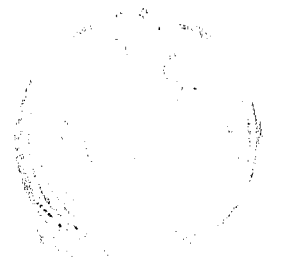
Bakkal

Alacakapı Caddesi (kuzeyi)

Dükkan-Boş (17 Adet)



Zahireci	Demirci
Muhasebeci	Demirci
Siyasi Parti	Demirci
Siyasi Parti	<u>Sanayi Caddesi (arka sokak)</u>
Muhasebeci	Depo (7 adet)
Kahvehane	İnşaat Malzemesi Ticarethanesi
Mobilyacı	Dükkan (Boş-7 adet)
Elektrikçi	Çayocağı
Muhasebeci	Sihhi Tesisatçı
Muhasebeci	Oto Elektrikçisi
Zuhuratçı	Lokanta
Kahvehane	<u>İstasyon Caddesi (batısı)</u>
Kasap	Ayakkabıcı
Lokanta	Bakkal
Demirci	Fırın
<u>Sanayi Caddesi (batısı)</u>	Bakkal
Berber	Bakkal
Pastahane	Bakkal
Elektrikçi	<u>İstasyon Caddesi (doğusu)</u>
Lokanta	Radyo-Tv. Tamircisi
Tamirci	Mezbaha
Marangoz	<u>Toptaş Caddesi</u>
Lastikçi	Tarım Kredi Kooperatifi
Marangoz	Pide Fırını
Civatacı	Bakkal
Oto Elektrikçi	Gübre ve Tarım İlaçları Ticareti
Demirci	Ziraat Bankası



Tüpçü	Depo
Değirmen	Bakkal
<u>Belediye Binası (üst kat)</u>	Fırın
Belediye Hizmet Dairesi	<u>Belediye İşhanı (zemin kat)</u>
Kaymakamlık Dairesi	İş yeri (boş)
PTT	İnşaat Malz. Ticarethanesi
Polis Karakolu	Zirai İlaçlar Satış Yeri
<u>Belediye Binası (alt kat)</u>	Eczane
Bakkal	Bakkal
Kasap	Pastahane
Bakkal	İş yeri (3 adet boş)
Züccaciye	Ayakkabıcı
Çay ocağı	Beyaz Eşya Ticarethanesi
Bakkal	Oto Lastikçisi
Depo	İş yeri (3 adet boş)
Depo	Konfeksiyon
Berber	Ecza Deposu
Konfeksiyon	Terzi
Bakkal	Tv. Tamircisi
Kasap	İş yeri (2 adet boş)
Berber	<u>Belediye İşhanı (1.kat)</u>
Büfe (merdiven altı)	Adliye
<u>Belediye Yanı (batısı)</u>	Sivil Savunma Müdürlüğü
Kahvehane	Mal Müdürlüğü
Berber	<u>Belediye İşhanı (2. kat)</u>
Bakkal	İlçe Ziraat Müdürlüğü
Fırın	İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

<u>Kervansaray Yazlık</u>	Kitapçı
<u>Bölümü Önü (doğusu)</u>	Emniyet Amirliği
Ayakkabı tamircisi	Züccaciyeci
Depo	Fotoğrafçı
Bakkal-Tüpçü	<u>Meydan Camii (güneyi)</u>
Bakkal	Bakkal
Kasap	Ayakkabıcı
Bakkal	Bakkal
Siyasi Parti	Bakkal
Bakkal	Depo
Bakkal	Beyaz Eşya Tamircisi
<u>Kervansaray Yazlık</u>	<u>Okul Caddesi</u>
<u>Bölümü Yanı (S'i)</u>	Konfeksiyon
Veteriner	Bakkal
Fotoğrafçı	Bakkal
Fırın	Konfeksiyon (Manifatura)
Bakkal	
Bakkal	
Kahvehane	
Bakkal	
<u>Meydan Camii (E'su)</u>	
Depo	
Ayakkabıcı	
Tv. Tamircisi	
Depo	
Ayakkabıcı	
Ayakkabıcı	

SEHİRİÇİ FARKLI KULLANILIŞ ALANLARI İŞKOLLARINA GÖRE

TOPLAM SAYISI :

1. Kooperatif: 1 adet	25. Biriketçi : 2 adet
2. Bakkal : 29 adet	26. Demirci : 6 "
3. Terzi : 1 adet	27. Zahirerci : 1 "
4. Berber : 3 "	28. Muhasebeci: 6 "
5. Ay.Tamr. : 1 "	29. Kadayıfçı : 1 "
6. Konfeks. : 4 "	30. B.Eşya Sa.: 1 "
7. Khvhane. : 5 "	31. B.Eşya Sa.: 1 "
8. Çayocağı : 3 "	32. Rd.Tv.Tam.: 2 "
9. Lokanta : 3 "	33. Oto Last. : 2 "
10. Tüp Satc. : 2 "	34. İn.Mlz.Sa.: 2 "
11. Mobilyacı : 1 "	35. Sıhhi Tes.: 1 "
12. Kitapçı : 1 "	36. Civatacı : 1 "
13. Ay.Satıcı : 7 "	37. Güb.ve Tar.
14. Fırın : 6 "	İlaç Satışı: 2 "
15. Marangoz : 3 "	38. Büfe : 1 "
16. Değirmen : 2 "	39. Eczane : 1 "
17. Züccaciye : 2 "	40. Banka : 1 "
18. Elk.Malz.	41. PTT : 1 "
Satıcısı : 2 "	42. Genel WC : 1 "
19. Oto Elekt.: 2 "	43. B.Oto.Dr. : 1 "
20. Kasap : 4 "	44. Veteriner : 1 "
21. Mezbaha : 1 "	
22. Fotoğrafçı: 2 "	
23. Pastahane : 2 "	
24. Pet.İst. : 1 "	

B İ B L İ Y O G R A F Y A

ARDEL A., Klimatoloji "Genişletilmiş 3.Baskı" Umumi Coğrafya Dersleri Cilt 1., İ.Ü. Yayın No:146, Coğ.Ens.Yayını No:7, İstanbul,1973.

ARDOS M., Türkiye Ovaları'nın Jeomorfolojisi, Cilt:1, İ.Ü. Yayını No:3263, Edeb.Fak.Yayını No:3199, İstanbul,1984.

ATALAY İ., Toprak Coğrafyası, Atatürk Ün.v.Edeb.Fak.Coğ. Bl., Erzurum,1980.

ATALAY İ., Türkiye Jeomorfolojisi'ne Giriş, Atatürk Ün.v. Edeb.Fak.Coğ.Bl., Erzurum,1981.

ATALAY İ., Türkiye Vejetasyon Coğrafyası'na Giriş, Ege Ün.v.Edeb.Fak.Yayın No:19, İzmir,1983.

BASBAY H.C., "Malatya'da Culfacılık ve El Dokumacılığı", 22-24 Ekim 1986 I.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, İnönü Ün.v.Yayınları, İstanbul,1987.

CULCU S., "Ön Tarihte Malatya ve Çevresi", 22-24 Ekim 1986 I.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, İnönü Ün.v.Yayınları, İstanbul,1987.

DENKER-TOLUN B., Yerşeme Coğrafyası-Kır Yerleşmeleri, İ.Ü.Yayın No:2275, Coğ.Ens.Yay.No:93, İstanbul,1977.

DOĞANAY H., Kültür Coğrafyası, Atatürk Ün.v.Edeb.Fak.Coğ. Bl.Ders Notları:3, Erzurum,1979.

DOĞANAY H., Türkiye Ekonomi Coğrafyası, Atatürk Ün.v.Edeb. Fak.Coğ.Bl., Erzurum,1980.

DOĞANAY H., "Erzurum Şehir Plânlarının Eleştirisi", Atatürk Ün.v.Fen-Edeb.Fak.Araştırma Dergisi Sayı:14 (Ayrı Basım), Erzurum,1986.

DÖNMEZ Y., Bitki Coğrafyası'na Giriş, İ.Ü. Yay. No: 2155, Coğ. Ens. Yay. No: 84, İstanbul, 1976.

ERİNÇ S., Doğu Anadolu Coğrafyası, İ.Ü. Yay. No: 572, Edeb. Fak. Coğ. Ens. Yay. No: 15, İstanbul, 1953.

ERİNÇ S., Klimatoloji ve Metodları, İ.Ü. Yay. No: 1994, Coğ. Ens. Yay. No: 35, İstanbul, 1969.

GÖNEY S., Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları, İ.Ü. Yay. No: 2600, Coğ. Ens. Yay. No: 110, İstanbul, 1979.

GÖNEY S., Şehir Coğrafyası-Yerleşme Coğrafyası, Cilt: 1, II. Baskı, İ.Ü. Edeb. Fak. Yay. No: 2274, Coğ. Ens. Yay. No: 91, İstanbul, 1984.

GÖYÜNÇ N., Malatya'dan Görüş, İstanbul, 1985.

HONIGMANN E., Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı, Çev.: Fikret İŞILTAN, İ.Ü. Edeb. Fak. Yay. No: 1528, İstanbul, 1970.

İNANDIK H., Bitkiler Coğrafyası II. Baskı, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay. No: 930-32, İstanbul, 1969.

İVGİN H., "Battalgazi'nin Alplığı ve Şahsiyeti", 22-24 Ekim 1986 I. Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, İnönü Üniversitesi Yayınları, 1987.

İZBIRAK R., Bitki Coğrafyası, II. Baskı, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Yay. No: 266, Ankara, 1976.

İZBIRAK R., Türkiye Jeomorfolojisi, Fasikül: 1, Ankara, 1983.

KARABORAN H.H., Hatay-Maraş Çöküntü Hendeği'nde İki Yeni Yerleşme Merkezi Islâhiye ve Hassa'nın Kuruluş ve Gelişmesi (Doçentlik Tezi), Elazığ, 1982.

KARABORAN H.H., "Bölge Plânlaması Bakımından Şehir Tabirinin Türkiye'de Gösterdiği Değişiklikler", Türk Kültürü Araş-

tırma Enstitüsü, Türk Kültürü Dergisi, Sayı:237, Ankara, 1983.

KARABORAN H.H., "İslâhiye ve Hassa'da Şehirsell Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi-Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri", Fırat Üniv.Sosyal Bilimler Dergisi, Elazığ, 1987.

KARABORAN H.H., Nüfus Coğrafyası-Demografya-Yüksek Lisans Ders Notları, Fırat Üniv.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisadi ve Beşeri Coğrafya Anabilim Dalı, Elazığ, 1988.

KARABORAN H.H., "Şehir Coğrafyası ve Şehirsell Fonksiyonlar", Fırat Üniv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt:3, Sayı:1, Elazığ, 1989.

KAYA D., "Battalgazi Destanı'ndaki Beldeler ve Tabiat Parçaları", 22-24 Ekim 1987 II.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, İnönü Üniv.Yayınl, İstanbul, 1988.

KIRIMHAN M., "Malatya İli Tarım Potansiyeli, Kullanım Amaçları ve Ülke Ekonomisindeki Yeri", Tabiat ve İnsan Dergisi, Türkiye Tabiatını Koruma Derneğı Yayını, Yıl:21, Sayı:1, Ankara, 1987.

KIRIMHAN M., "Malatya İli'nde Turizm Faaliyetleri ve İl Ekonomisindeki Önemi", Tabiat ve İnsan Dergisi, Türkiye Tabiatını Koruma Derneğı Yayını, Yıl:23, Sayı:4, Ankara, 1989.

KURTER A., Türkiye'nin Morfoklimatik Bölgeleri, İ.Ü.Yay. No:2585, Coğ.Ens.Yay.No:106, İstanbul, 1979.

MOLTKE VON H., Türkiye Mektupları, Çeviren:Hayrullah ÖRS, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969.

NİSANCİ A., Sıklık Dağılılıları ve Hava Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiye'nin Yağış Şartlarının İncelenmesi, Atatürk Üniv.Yay.No:381, Edeb.Fak.Yay.No:73, Araştırma Serisi No:62,

Erzurum,1975.

ÖZGÜÇ N., Beşeri Coğrafya'da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri,İ.Ü.Yay.No:2511,Coğ.Ens.Yay.No:105,İstanbul,1979.

ÖZTAN G., Malatya İklimi,T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara,1977.

SARAR İ.A., "Halk Edesiyatımızda Kahramanlık Konusu ve Seyyid Battalgazi", 22-24 Ekim 1987 II.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu,İnönü Üniv.Yayını,İstanbul,1988.

SERDAROĞLU Ü., Aşağı Fırat Havzası'nda Araştırmalar 1975, ODTÜ Aşağı Fırat Projesi Yayınları,Seri:1,No:1,Ankara,1977.

SENTÜRK A., Malatya,Aksa Yayınları,No:14,1.Baskı,Konya, 1984.

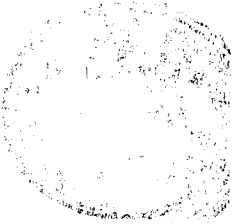
TANOĞLU A., "Malatya Dolaylarında Coğrafi Geziler",Türk Coğrafya Dergisi Cilt: II. ve IV.,Ankara,1943-1944.

TUNCEL M., "Tarih Boyunca Türkiye'de Kent Kuruluşları", Doğumunun 100.Yılında Atatürk'e Armağan,İ.Ü.Edeb.Fak.,İstanbul, 1981.

TUNÇDİLEK N., Türkiye İskân Coğrafyası-Kır İskânı(Köy-Altı İskân Şekilleri),İ.Ü.Edeb.Fak.Yay.No:1283,Coğ.Ens.Yay.No: 49,İstanbul,1967.

TUNÇDİLEK N., Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı,İ.Ü.Yay.No:3279,İ.Ü.Deniz Bil. ve Coğ.Ens.Yay.No:3,İstanbul,1985.

TUNÇDİLEK N., Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İ.Ü.Yay.No:2364,Coğ.Ens.Yay.No:96,İstanbul,1978.



TUNÇDİLEK N., Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi, İ.Ü.Yay.No: 3367, Deniz Bil. ve Coğ.Ens.Yay.No:4, İstanbul, 1986.

TÜMERTEKİN E., Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsell Fonksiyonlar, İ.Ü.Yay.No:1840, Coğ.Ens.Yay.No:72, İstanbul, 1973.

YİNANÇ R., ELİBÜYÜK M., Kanuni Devri Malatya Tahrir Defteri (1560), Gazi Üniv.Yay.No:31, Eğt.Fak.Yay.No:1, Ankara, 1983.

YUVALI A., "Malatya'da Meyvecilik Gelenekleri Üzerine Bazı Bilgiler", 19-21 Ekim 1987 II.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, İnönü Üniv.Yayını, İstanbul, 1988.

R A P O R E A R :

ARTAS A., Malatya İli ve Çevresi'nde Bulunan Kasabaların Jeolojik Raporu, Malatya Belediyesi Yayını, Malatya, 1978.

Battalgazi (Eskimalatya) Tarihi, Battalgazi Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü Yayını, Malatya, 1987.

T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Malatya İli Arazi Varlığı İl Raporu, Toprak-Su Genel Müdürlüğü Yayını No:144, Genel Yayın No:759, Ankara, 1984.

İ L Y I L L I K L A R I :

Malatya İl Yıllığı-1973, Pars Matbaası, Ankara.

M U F A S S A L Y A Y I N L A R :

DİE Genel Nüfus Sayım Sonuçları (20.10.1985), DİE Yay.NO: 1211, Ankara, 1986.

DİE Genel Nüfus Sayımları Sonuçlarına Göre (20.10.1985) Malatya İli Nüfusunun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, BDİE Yay. No:1237, Ankara, 1988.

DİE Mahalli İdareler Seçim Sonuçları 26.3.1989, BDİE Yay.

No:1393, Ankara, 1989.

T.C. Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Değerleri Bülteni, Ankara, 1974.

T.C. Kültür Turizm Bakanlığı Malatya Turizm Envanteri, Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Malatya, 1986.

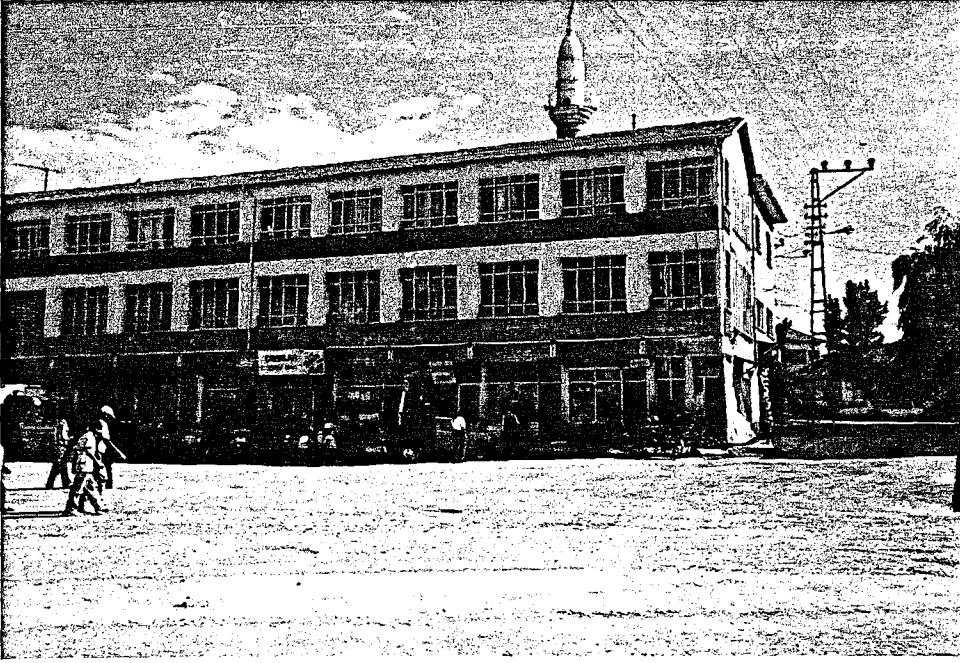
T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteler Genel Müdürlüğü Türk El Sanatları Araştırma Raporu, Ankara, 1989.

D İ Ğ E R L E R İ :

ORHONLU C., Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd.Şti., İstanbul, 1987.

HALAÇOĞLU Y., 18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

KARABORAN H.H., "Elazığ'da Endüstrileşme Faaliyetleri", Fırat Üniversitesi Dergisi Cilt:3, Sayı:2, Sosyal Bilimler, Elazığ, 1989.



FOTOĞRAF: 1 Battalgazi İlçesi Belediye ve Kaymaklık Binası.

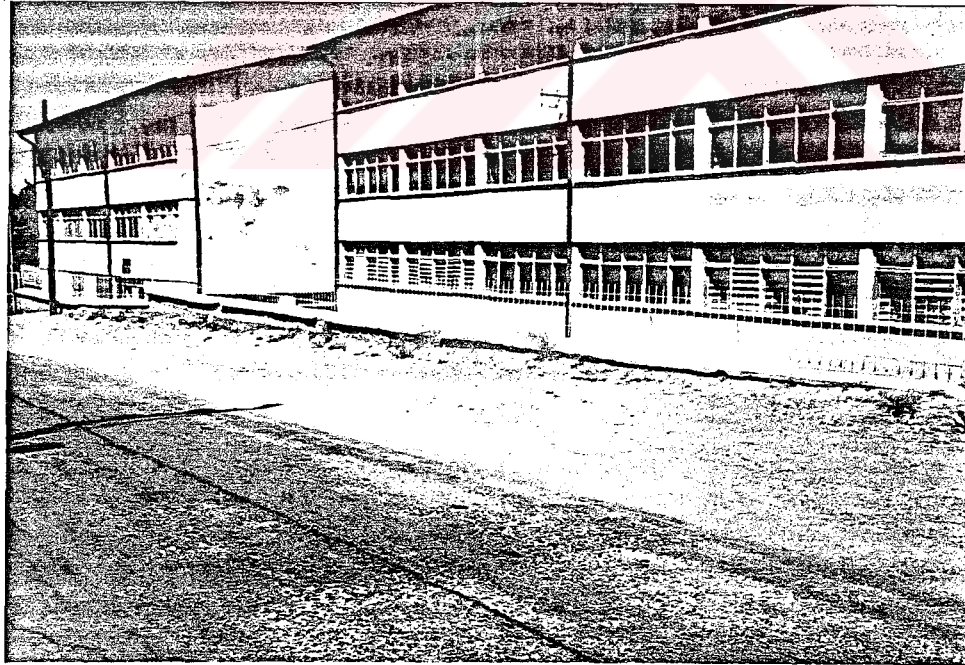


FOTOĞRAF: 2 Battalgazi İlçesi Belediye İşhanı ve Meydanı.

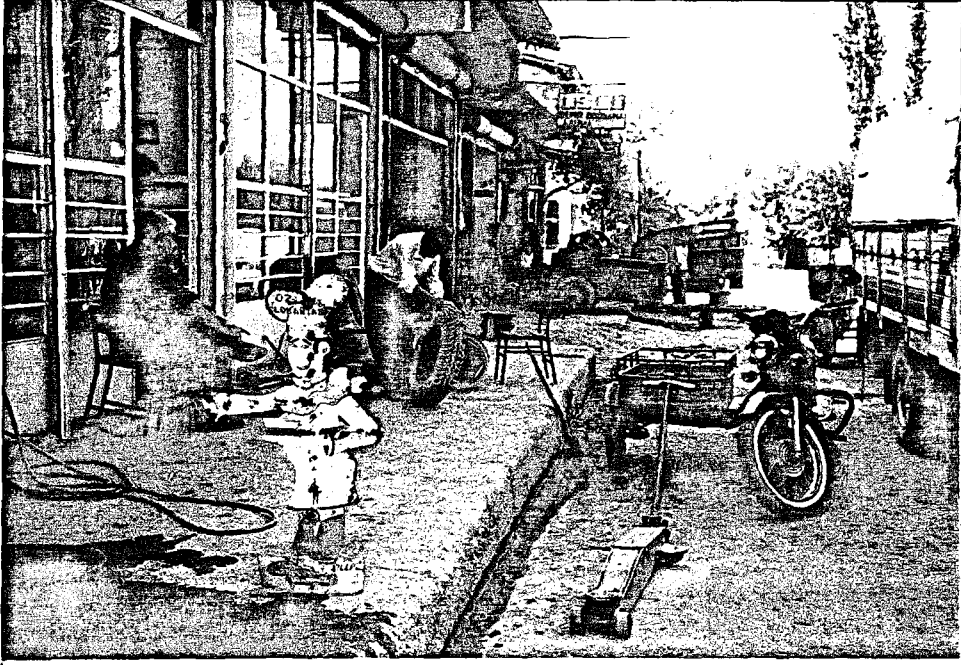




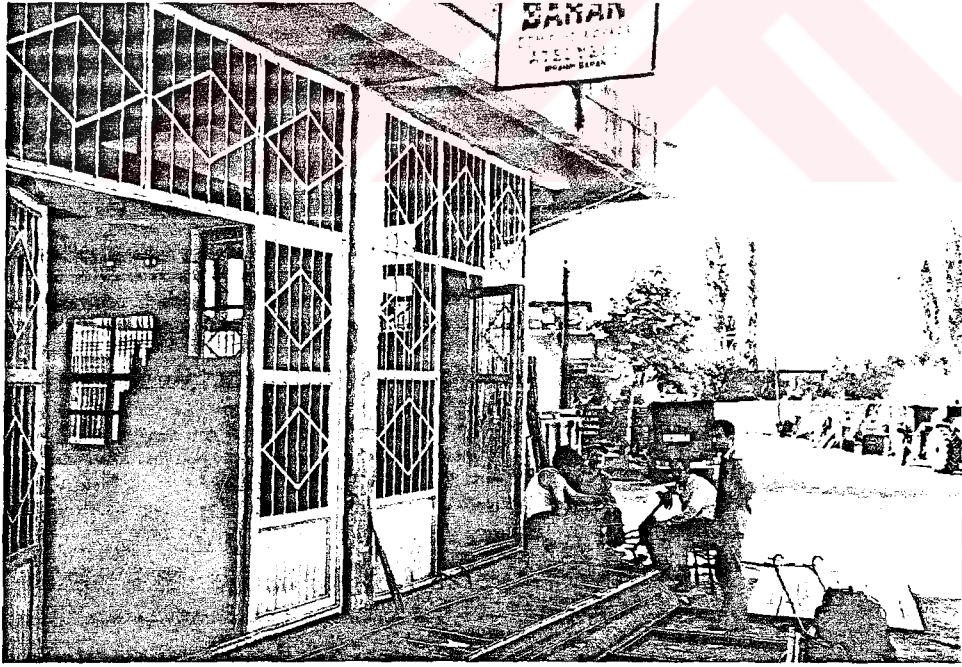
FOTOĞRAF: 3 Battalgazi İlçesi, Okul Caddesi ve Selçuk İlkokulu.



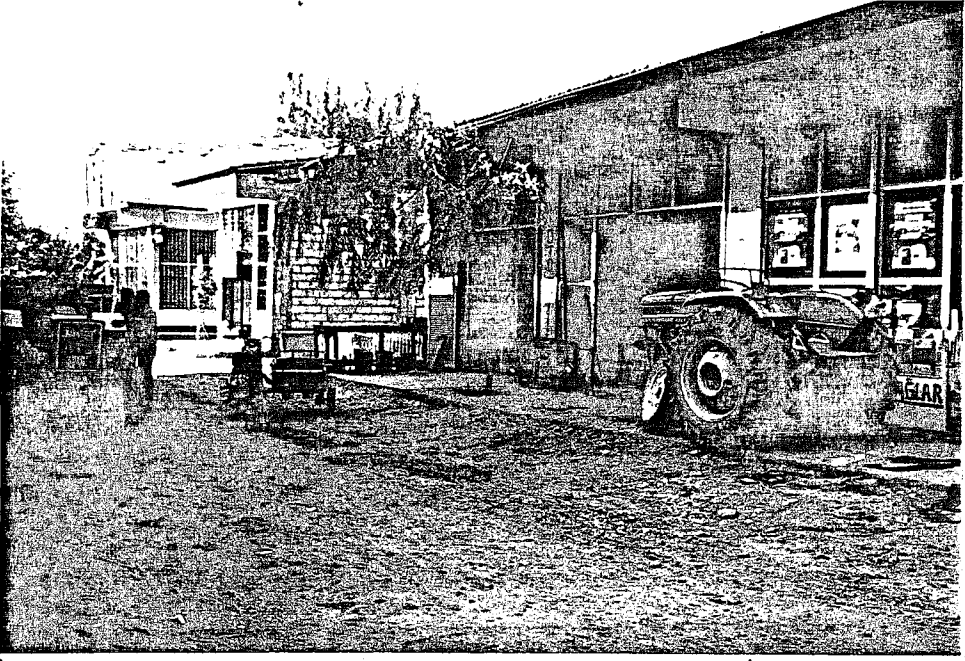
FOTOĞRAF: 4 Battalgazi İlçesi, Okul Caddesi ve Battalgazi (Eskimalatya) Lisesi.



FOTOĞRAF: 5 Battalgazi İlçe Merkezi
Sanayi Çarşısı'ndan Görünüm.



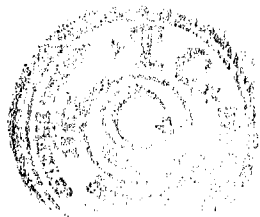
FOTOĞRAF: 6 İlçe'deki Sanayi Çarşısı'nda Bir
Demir Kaynak Atölyesi.

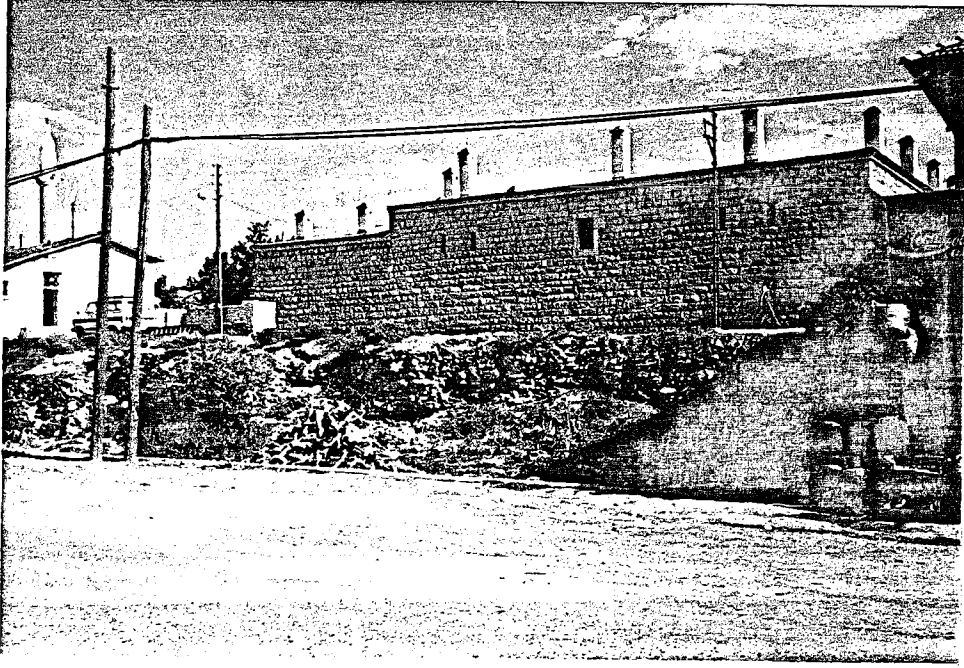


FOTOĞRAF: 7 İlçe'de Sanayi Çarşısı'nda Oto Tamirhanesi.



FOTOĞRAF: 8 Battalgazi İlçesi, Alacakapı Caddesi'nden Görünüm.



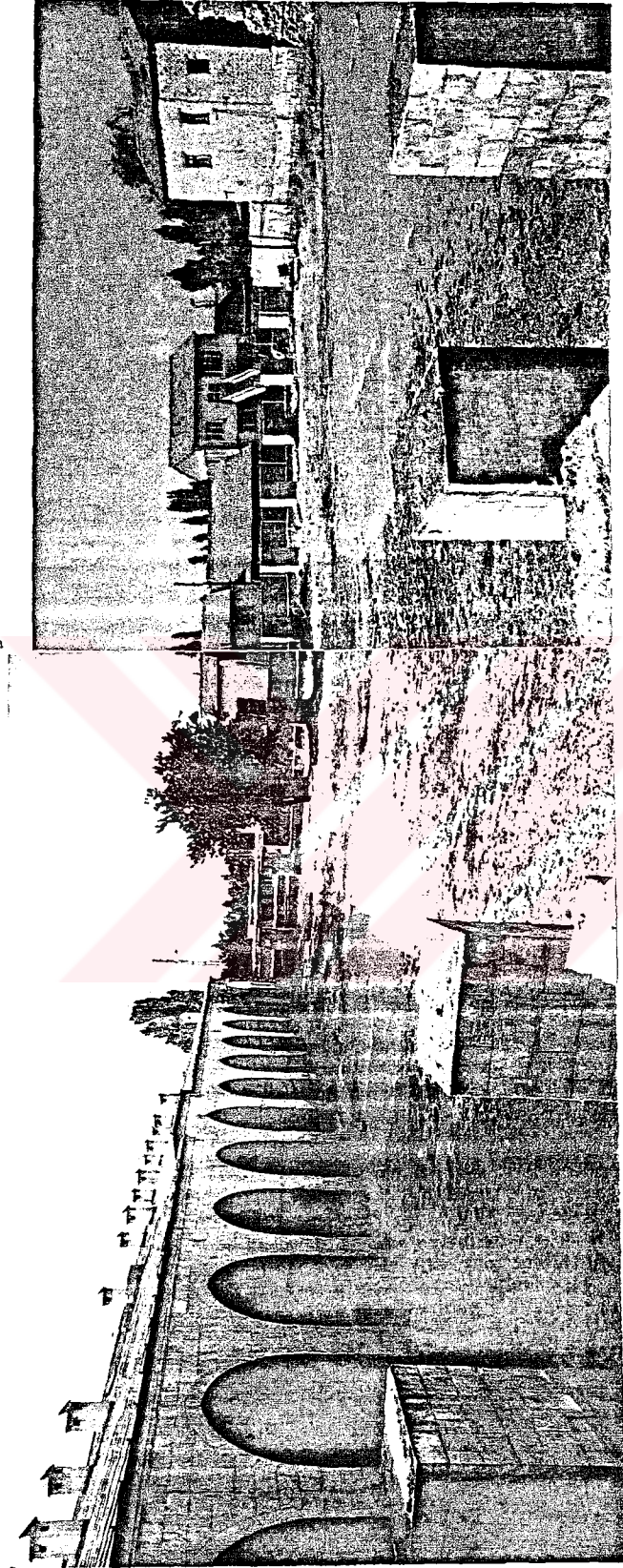


FOTOĞRAF: 9 Kervansaray'ın Alacakapı Caddesi'nden
(N) Görünüşü. Alt Kısımda Şehir Surları
ve Arka Plânda Meydan Camii



FOTOĞRAF: 10 Battalgazi İlçesi, Karahan Mahallesi
Civarında Bir Eski Ev (Konak).



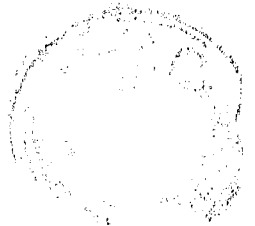


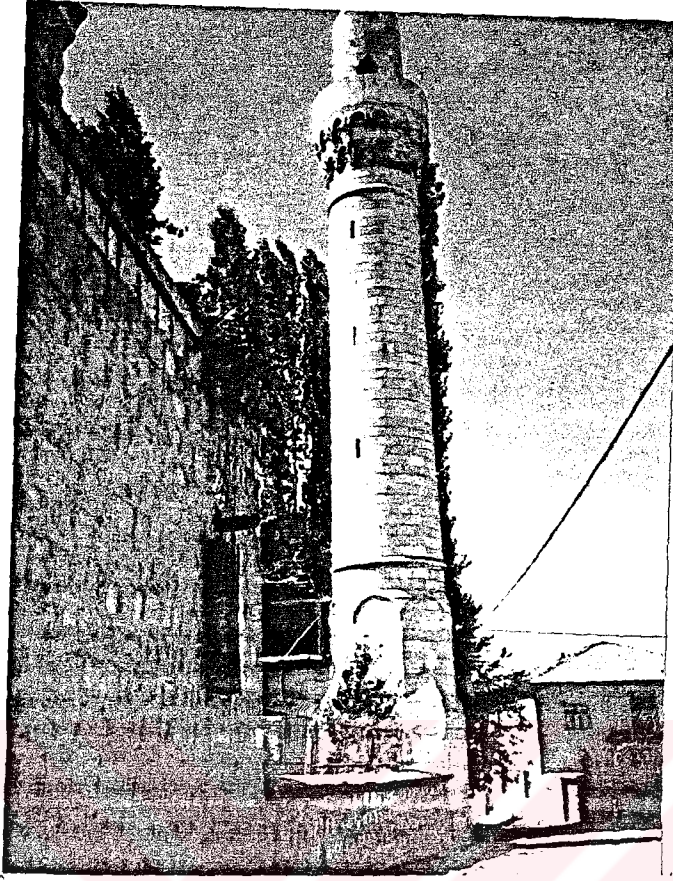
FOTOĞRAF: 11

Silâhtar Mustafa

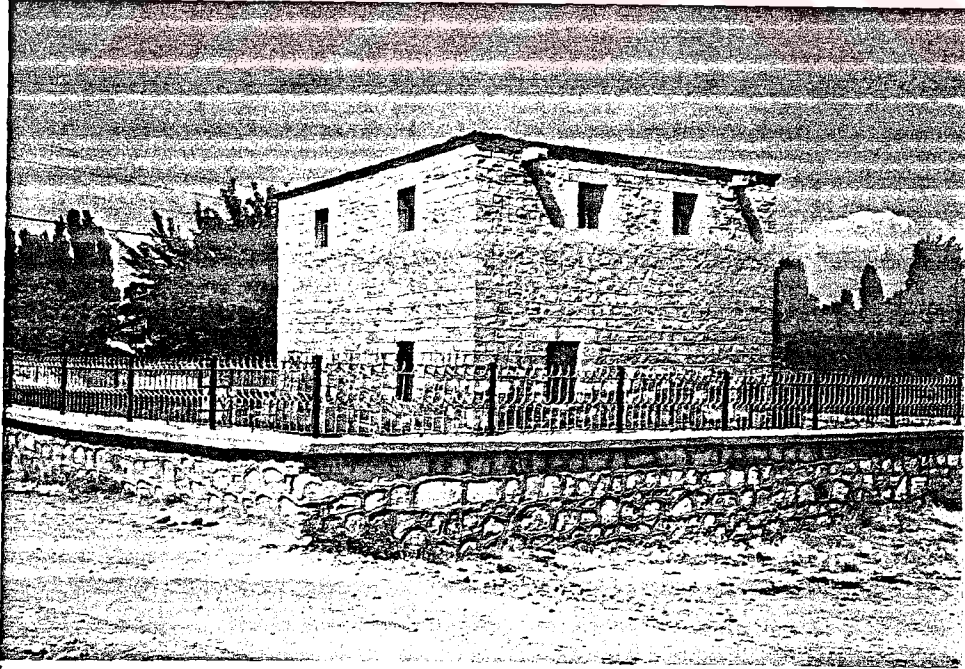
Paşa Kervansaray

Hanı.

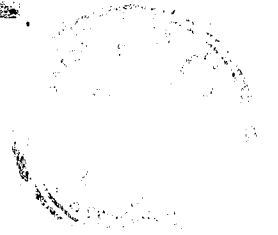


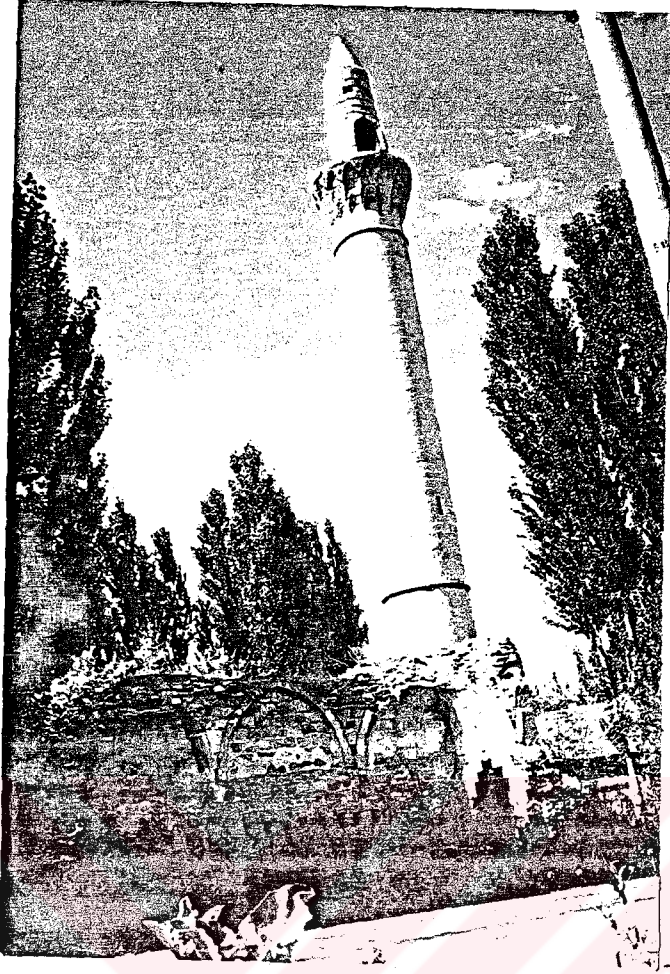


FOTOĞRAF: 12 Akminare Camii.



FOTOĞRAF: 13 Emir Ömer Türbesi.





FOTOĞRAF: 14 Sütlü Minare



FOTOĞRAF: 15 Evlerle Bitişik Bir Kûmbet ve Arka Plânda Karahan Camii.



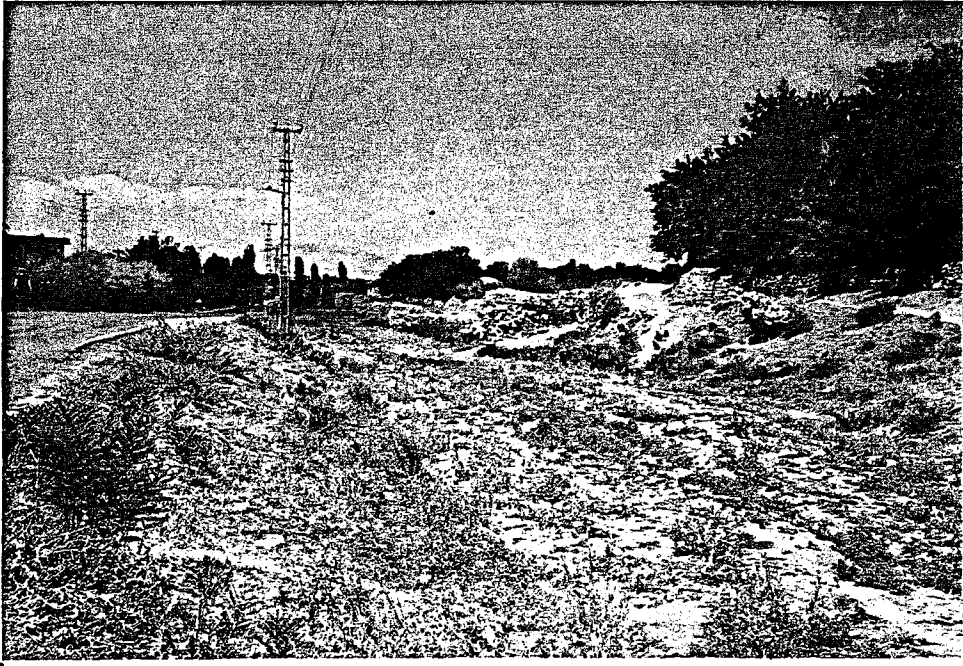


FOTOĞRAF: 16 Bir Evin Bahçesi İçinde Kalmış
Kubbeli Türbe.



FOTOĞRAF: 17 Kanlı Kümbet ve Meydanbaşı Camii.

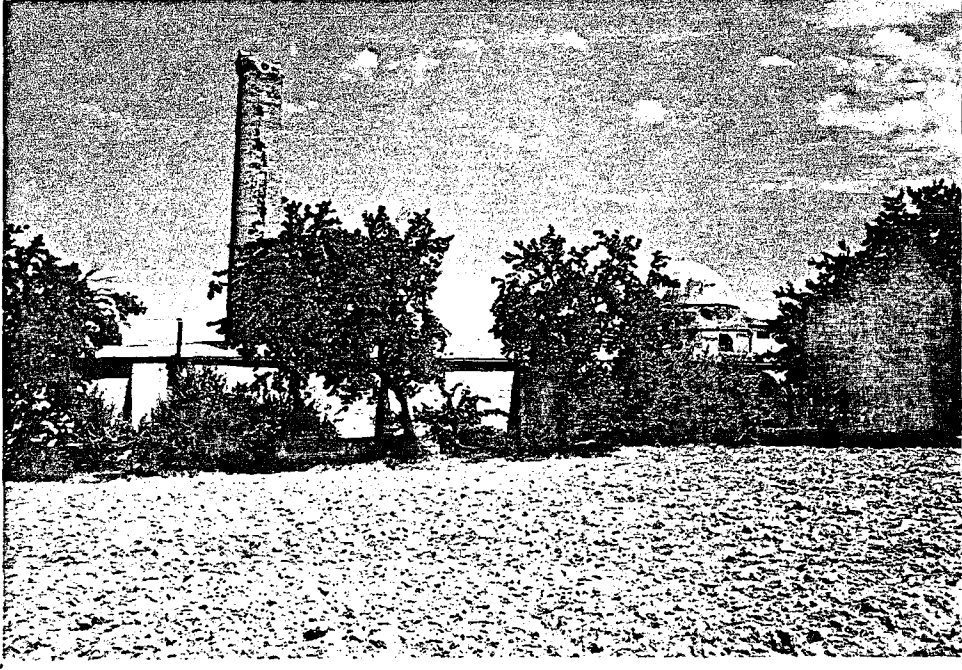




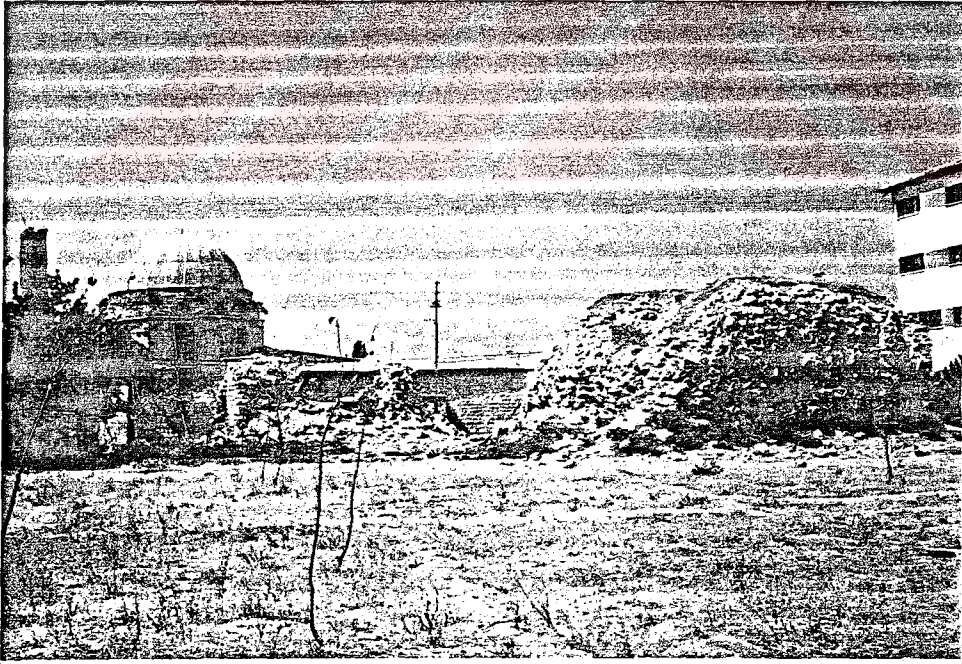
FOTOĞRAF: 18 Malatya Yolu Boyunca Kuzeye Uzanan
Eski Şehir Surları'nın Kalıntıları.



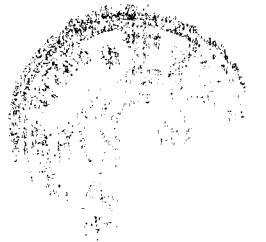
FOTOĞRAF: 19 Eski Şehir Surları ve Sıptarıs
Kapısı.

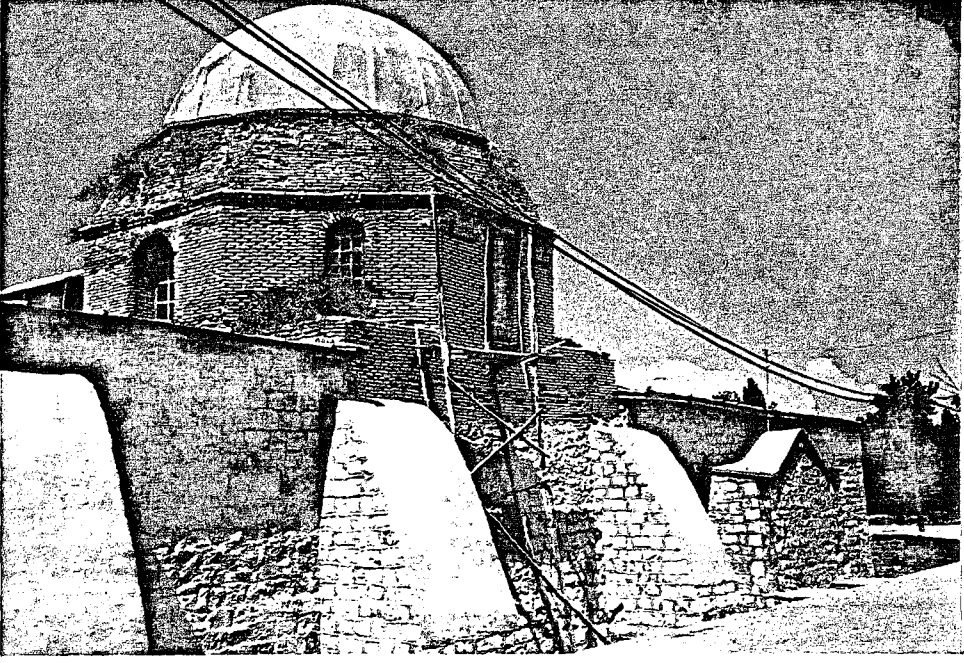


FOTOĞRAF: 20 Ulu Camii Güney Cephesi .

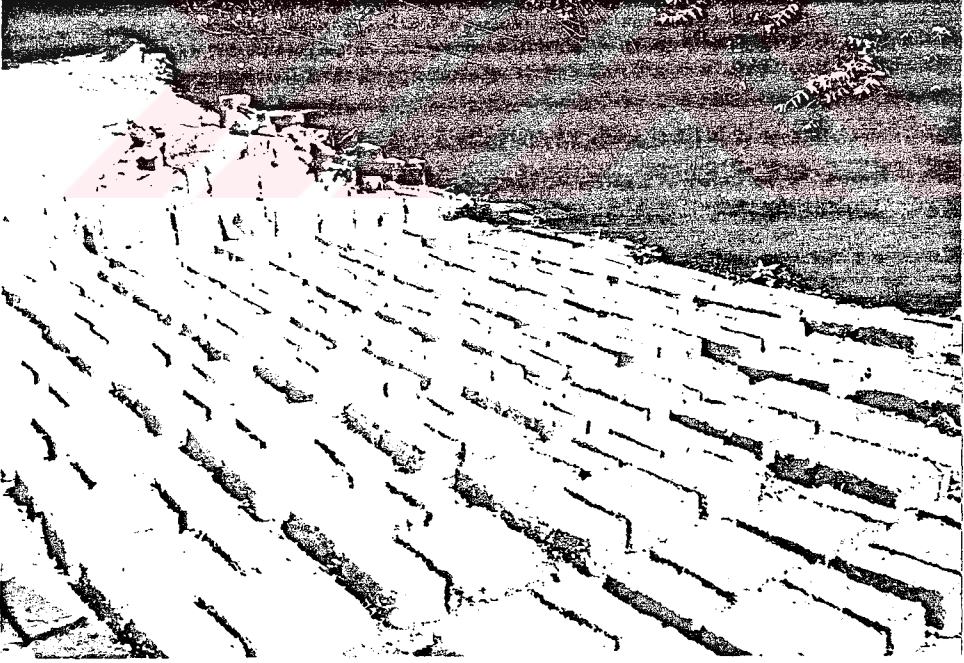


FOTOĞRAF: 21 Ulu Camii Doğu Cephesi ve Medrese
Olarak Kullanılmış Olan Eklentisine
Ait Kalıntılar.

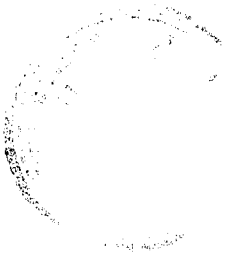




FOTOĞRAF: 22 Ulu Camii Kubbesi ve Doğu Cephesi.



FOTOĞRAF: 23 Mesken Yapımında Kullanılan Kerpiçlerin Kurutulması.

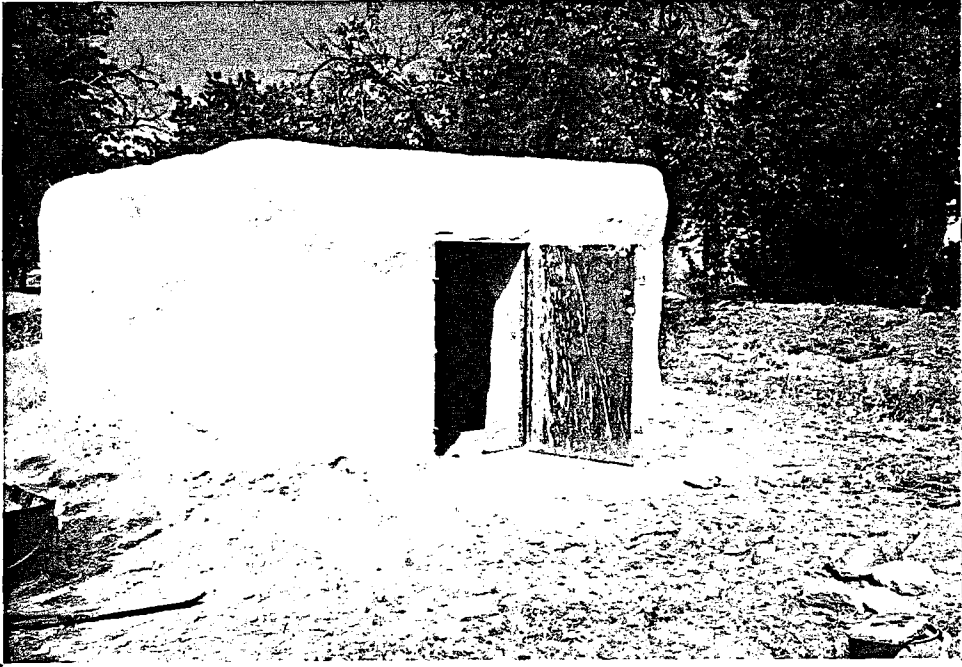




FOTOĞRAF: 24 Battalgazi İlçe Merkezi'nde, Bahçe İçinde Kerpiçten Yapılan Meskenler.



FOTOĞRAF: 25 Kerpiçten Yapılmış Beşik Çatılı Bir Mesken ve Bitişğinde Bahçesi.



FOTOĞRAF: 26 Kayısı İstimleme-Kükürtleme-Ocağı



FOTOĞRAF: 27 Bahçe İçinde Serilerek Kurutulan
Kayısılar.



FOTOĞRAF: 28 Çitlerle Çevrilmiş Bir Kayısı Bahçesi ve Zeminde ise Sebze Ekili Alan.

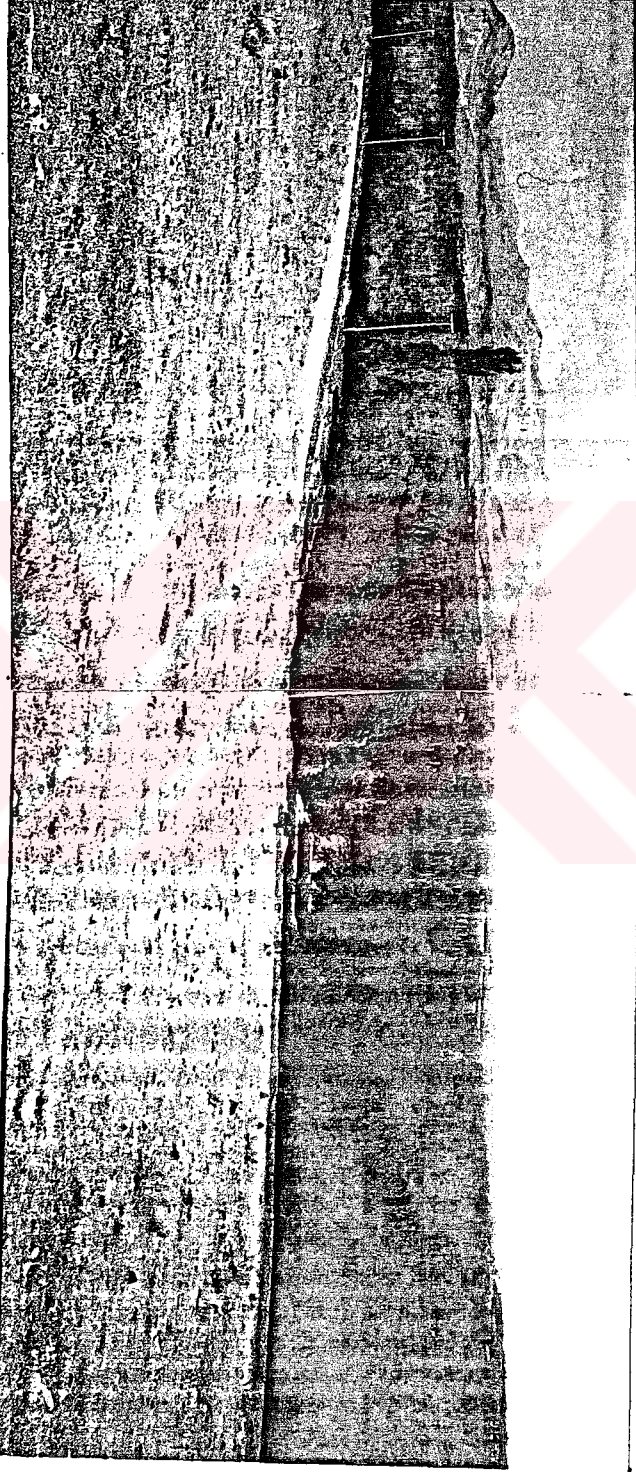


FOTOĞRAF: 29 Sebze Ekilmiş Bir Tarım Alanı ve Bitişigindeki Kayısı Ağaçları, Kavaklıklar.



FOTOĞRAF: 30

Battalgazi İlçe Merkezi'nin S ve
SE ile, Arka Plânda Arslantepe Mev-
kii ve Daha Geride Beydağları.



Arslantepe Arkeolojisi
Dokümantasyon Merkezi

